

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr Z/38 / 17
Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”
z dnia 28 czerwca 2017 r.

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2014-2020 STOWARZYSZENIA „MIĘDZY WISŁĄ A KAMPINOSEM”

*Grudzień 2015 roku
Aktualizacja: 28 czerwca 2017 r.*

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

SPIS TREŚCI

I. CHARAKTERYSTYKA LGD	3
II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	10
III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	14
IV. ANALIZA SWOT	37
V. CELE I WSKAŹNIKI	39
VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	45
VII. PLAN DZIAŁANIA	56
VIII. BUDŻET LSR	56
IX. PLAN KOMUNIKACJI	61
X. ZINTEGROWANIE	61
XI. MONITORING I EWALUACJA	65
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	65

ZAŁĄCZNIKI DO STRATEGII:

- 1. Procedura aktualizacji LSR**
- 2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu**
- 3. Plan działania**
- 4. Budżet LSR**
- 5. Plan komunikacji**

I. CHARAKTERYSTYKA LGD

1.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie „Między Wisłą Kampinosem” działające jako Lokalna Grupa Działania utworzone zostało w 2008 roku na mocy art. 15 ust. 1 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich z dnia 7 marca 2007r. (Dz. U. Nr 64, poz. 427) jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną. Zebranie założycielskie odbyło się w dniu 29 kwietnia 2008 r. Postanowieniem Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy (XIV Wydział Gospodarczy KRS) z dnia 9 października 2008 r. zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego – Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji i Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej po numerem 0000315116.

1.2 Obszar

Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” obejmuje swym zasięgiem 9 gmin: Błonie, Czosnów, Izabelin, Kampinos, Leoncin, Leszno, Łomianki, Ożarów Mazowiecki oraz Stare Babice. Łączna powierzchnia obszaru wynosi 82 022 ha. Największy procentowo udziału w powierzchni LGD zajmuje gmina Leoncin o powierzchni 15 798 ha stanowiącej 19,26%. Najmniejszy zaś zajmuje gmina Łomianki o powierzchni 3 883 ha stanowiącej 4,73% powierzchni LGD.

Blisko 97% obszaru LGD „Między Wisłą a Kampinosem” to obszary wiejskie. Na obszarze objętym działalnością LGD znajduje się także trzy miasta. Błonie, zamieszkiwane przez 1270 mieszkańców, Łomianki zamieszkiwane przez 16639 mieszkańców oraz Ożarów Mazowiecki, który zamieszkuje 10561 mieszkańców. Cały obszar LGD spełnia warunki objęcia pomocą w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Tabela 1. Podział terytorialny gmin LGD „Między Wisłą a Kampinosem” – 31.12.2013 r.

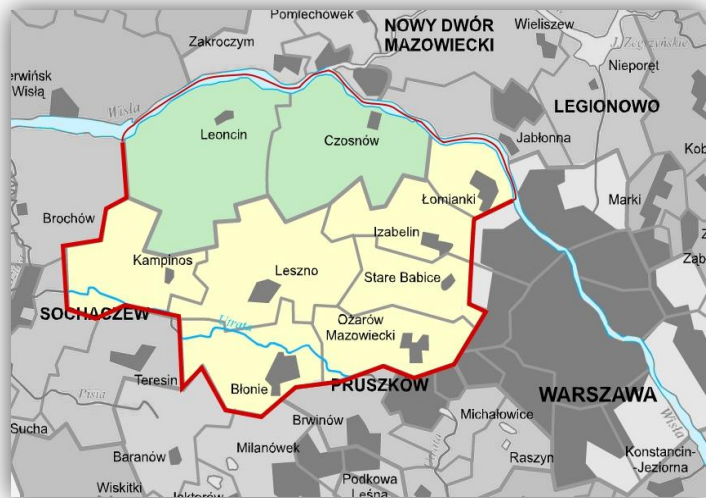
Gmina	Powierzchnia (ha)	% udziału w powierzchni LGD	Sołectwa	Liczba mieszkańców	% udziału ludności
Czosnów	12 845	15,66%	34	9690	7,68%
Kampinos	8460	10,31%	21	4291	3,40%
Leoncin	15798	19,26%	18	5512	4,37%
Leszno	12 508	15,25%	21	9987	7,91%
Błonie	8558	10,43%	32	21133	16,75%
Ożarów Mazowiecki	7127	8,69%	25	22444	17,79%
Stare Babice	6342	7,73%	23	17593	13,94%
Izabelin	6501	7,93%	7	10523	8,34%
Łomianki	3883	4,73%	9	25013	19,82%
Łącznie	82 022	100%	190	126 186	-
Powiat nowodworski	69 479	-	160	78 500	-
Powiat warszawski zachodni	53379	-	138	110984	-
Województwo mazowieckie	3 555 847	-	7 324	5 316 840	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Obszar, na którym działa Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” znajduje się na terenie Kotliny Warszawskiej oraz Równiny Łowicko-Błońskiej. Północną część tego obszaru zajmuje Kampinoski Park Narodowy. Naturalną granicę na północy stanowi Wisła, a od południa granicami LGD są południowe granice gmin Ożarów Mazowiecki i Błonie. Obszar ten administracyjnie należy do powiatów nowodworskiego oraz warszawskiego zachodniego.

Obszar działania Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” znajduje się w środkowo-zachodniej części Województwa Mazowieckiego. Stanowi drobną część wielkiego makroregionu nizin środkowej Polski zwanego „krajną wielkich dolin”. Obejmuje tereny Niziny Mazowieckiej: Równinę Błońsko - Łowicką oraz Kotlinę Warszawską.

Położenie LGD, z dala od skupisk przemysłowych i w obrębie Kampinoskiego Parku Narodowego, jest czynnikiem decydującym o jednolitości przyrodniczej tego obszaru. Innym czynnikiem determinującym rozwój tego obszaru i stanowiącym o jego specyfice jest położenie w pobliżu Warszawy. Chodzi tu przede wszystkim o dostęp do warszawskiego rynku pracy, a także o możliwość korzystania z oferowanych przez stolicę usług i dóbr kultury. Teren gmin wchodzących w skład LGD stanowi też doskonałe miejsce do osiedlania się dotychczasowych mieszkańców Warszawy.

Bliskość Warszawy a przede wszystkim walory przyrodniczo-krajobrazowe i klimatyczne tego obszaru, na którym ulokowany jest Kampinoski Park Narodowy, otulina parku, a także malowniczy obszar nadwiślański, dopełnione przez dziedzictwo kulturowe (zabytki, dobra kultury, miejsca naznaczone historią) stanowią o atrakcyjności turystycznej analizowanego obszaru.

1.3 Proces tworzenie partnerstwa

Idea zbudowania trójsektorowego partnerstwa w postaci Lokalnej Grupy Działania zrodziła się na początku 2008 roku. Inicjatorami utworzenia stowarzyszenia były trzy gminy Czosnów, Kampinos

i Leoncin. Zanim podjęto decyzję o sformalizowaniu działań gminy te łączyła więź współpracy. W wyniku licznych spotkań przedstawicieli i mieszkańców okazało się, że nie tylko mają one zbliżoną specyfikę ale borykają się z podobnymi wyzwaniem. Wspólne cele takie jak, rozwój infrastruktury, wzrost zaangażowania obywateli w życie lokalnych społeczności oraz jak najlepsze wykorzystanie potencjału historycznego, przyrodniczego i turystycznego związanego z bliskością Kampinoskiego Parku Narodowego, które wpisywały się w cele osi LEADER realizowanej w ramach PROW 2007-2014 spowodowały, iż podjęto decyzję o powoływaniu LGD i udział w konkursie na wybór Lokalnej Strategii Rozwoju.

W marcu 2008 roku rady gmin podjęły stosowne uchwały. Wizja rozwoju oraz korzyści dla społeczności lokalnej związane z realizacją osi Leader spowodowały, iż firmy, osoby prywatne oraz liczne organizacje pozarządowe wyraziły chęć włączenia się w prace nad Lokalną Strategią Rozwoju oraz przystąpienia do Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.

29 kwietnia 2008 roku odbyło się Zebranie Założycielskie, które przyjęło statut oraz powołało Komitet Rejestracyjny. W zebraniu wzięło udział 21 członków. 3 reprezentujących sektor publiczny, 4 przedstawicieli sektora gospodarczego oraz 14 przedstawicieli sektora społecznego.

Jednocześnie rozpoczęte zostały spotkania konsultacyjne dotyczące stworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013. Trwały one od kwietnia 2008 r. do końca maja 2009 r. Wypracowany został dokument koncentrujący się wokół trzech zasadniczych celów będących odpowiedzią na zdiagnozowane problemy:

1. Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich- zwłaszcza poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz rozwój działalności gospodarczej i tworzenie nowych miejsc pracy,
2. Odnowa wsi, zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz jak najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych, w tym potencjału obszarów należących do sieci Natura 2000
3. Aktywizacja społeczności lokalnej- poprzez wsparcie oferty kulturalnej, edukacyjnej oraz rekreacyjnej.

W dniu 2 czerwca 2009 roku Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” podpisało z Samorządem Województwa Mazowieckiego Umowę o Warunkach i Sposobie Realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Z dniem 1 października 2009 roku w Czosnowie otworzone zostało biuro Stowarzyszenia.

Od grudnia 2008 roku partnerstwo poszerzało się o kolejne gminy i podmioty zainteresowane realizacją celów Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”. Od tego czasu do LGD przystąpiły kolejne gminy:

1. Gmina Leszno (4 grudnia 2008 r.)
2. Gmina Błonie (4 grudnia 2008 r.)
3. Gmina Ożarów Mazowiecki (16 czerwca 2009 r.)
4. Gmina Stare Babice (16 czerwca 2009 r.)
5. Gmina Izabelin (23 lutego 2011 r.)
6. Gmina Łomianki (27 kwietnia 2011 r.)
7. Gmina Brochów (7 maja 2012 r.)

W dniu 13 marca 2015 roku gmina Brochów podjęła uchwałę nr V/39/2015 roku w sprawie rezygnacji z członkostwa w Lokalnej Grupie Działania „Między Wisłą a Kampinosem”.

1.4 Reprezentatywność i struktura LGD

Od czasu powołania do życia Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” partnerstwo bardzo dynamicznie się rozwija. Według stanu na dzień 31.12.2014 roku Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” liczyło 43 członków. W tym, 12 przedstawicieli sektora publicznego, 23 przedstawicieli sektora społecznego oraz 8 przedstawicieli sektora gospodarczego. Uwzględniając lokalną specyfikę a także przygotowując się do realizacji zadań w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 zarząd stowarzyszenia podjął działania w celu poszerzenia partnerstwa o podmioty mające odpowiedni potencjał. W związku z faktem, iż RLKS obejmuje między innymi działania na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy sektor gospodarczy został wzmocniony o podmioty z dużym doświadczeniem i znajomością specyfiki lokalnego rynku.

Sektor	stan na 31.12.2014 r.	stan na 1.09.2015 r.	%
Gospodarczy	8	15	wzrost o 87
Społeczny	23	34	wzrost o 47,83
Publiczny	12	11	zmniejszenie o 8,33

Według stanu na dzień 1.09.2015 r. Stowarzyszenie liczy 60 członków. Sektor gospodarczy reprezentowany jest przez 15 członków. Są to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą a także osoby prawne. Sektor ten reprezentowany jest przez dwa banki spółdzielcze, gospodarstwa rolne i agroturystyczne, przetwórnictwo mięsne, warsztaty samochodowe, bardzo charakterystyczne dla tego obszaru usługi transportowe i logistyczne, firmy budowlane, producentów sprzętu medycznego, producentów mebli. Sektor ten reprezentowany jest również przez dwie piekarnie. Sektor społeczny reprezentowany jest przez 16 osób fizycznych oraz 18 organizacji pozarządowych. Są to uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia sportowe, Ochotnicze Straże Pożarne, organizacje turystyczne oraz promujące produkty lokalne, stowarzyszenia zajmujące się pomocą dzieciom a także organizacje wspierające osoby niepełnosprawne, wykluczone oraz seniorów. Sektor publiczny reprezentują gminy: Kampinos, Leoncin, Czosnów, Leszno, Błonie, Ożarów Mazowiecki, Stare Babice, Izabelin, Łomianki a także powiat warszawski zachodni oraz Kampinoski Park Narodowy.

1.5 Struktura Rady – organu decyzyjnego LGD

Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji. Prace Rady reguluje – Regulamin Rady. W skład rady wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. Członkowie rady będący osobami fizycznymi uczestniczą w jej pracach, w tym biorą udział w głosowaniu nad jej uchwałami, osobiście, a członkowie będący osobami prawnymi - przez organ uprawniony do reprezentowania tej osoby prawnej albo pełnomocnika umocowanego do uczestniczenia w pracach rady. Udzielenie dalszego pełnomocnictwa do uczestniczenia w pracach rady jest niedopuszczalne.

Skład Rady

Nazwisko i imię członka Rady LGD	Funkcja w Radzie LGD	Sposób reprezentacji	Sektor, którego przedstawicielem jest członek Rady LGD
Katarzyna Grabska – Gliwka	Przewodnicząca Rady	osobiście	Mieszkaniec
Towarzystwo Przyjaciół Kampinoskiego Parku Narodowego	Wiceprzewodnicząca Rady	Anna Krzyczkowska	Społeczny
Barbara Rączkowska	Członek Rady	osobiście	Mieszkaniec

Gmina Ożarów Mazowiecki	Członek Rady	Blanka Jabłońska	Publiczny
Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Ryś” Kampinos	Członek Rady	Krzysztof Radkowski	Społeczny
Usługi Rem. Bud. “REMIX” Bogdan Rociński	Członek Rady	Bogdan Rociński	Gospodarczy
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Czosnów	Członek Rady	Hanna Krężlewicz	Społeczny

Rada Lokalnej Grupy Działania liczy 7 członków. W składzie Rady zasiada 3 przedstawiciele sektora społecznego, 1 reprezentantów sektora gospodarczego, 1 reprezentant sektora publicznego i 2 przedstawiciele mieszkańców. Połowę składu Rady stanowią kobiety. Wszyscy członkowie Rady posiadają stosowny dokument potwierdzający przedstawicielstwo danego sektora.

Dbając o prawidłowość wyborów dokonywanych członków rady podejmuje się działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach rady lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów (dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny). Odpowiednie działania opisane są w regulaminie Rady.

1.6 Opis procesu decyzyjnego

1. Rada zbiera się stosownie do potrzeb.
2. Spotkaniu Rady przewodniczy Przewodniczący Rady.
3. Rada wybiera ze swojego składu także Wiceprzewodniczącego.
4. Na czas posiedzenia Rada wybiera ze swojego grona komisję skrutacyjną.
5. Posiedzenia Rady są jawne.
6. Wnioski, które mają być oceniane prezentowane są przez pracownika Biura.
7. Po zapoznaniu się z wnioskiem, członkowie Rady składają oświadczenie, że nie są wnioskodawcami, właścicielami, współwłaścicielami, pracownikami, współmałżonkami lub krewnymi do II stopnia pokrewieństwa wnioskodawcy. Oświadczenia te składane są w stosunku do każdej omawianej operacji.
8. W przypadku operacji złożonej przez jednostkę, której właścicielem, współwłaścicielem lub pracownikiem jest członek Rady, współmałżonek członka Rady lub jego krewny do II stopnia pokrewieństwa, tenże członek Rady nie bierze udziału w procedurze oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji oraz procedurze odwołania od rozstrzygnięć Rady w sprawie wyboru operacji.
9. W przypadku operacji złożonej przez członka Rady, współmałżonka członka Rady lub jego krewnego do II stopnia pokrewieństwa, tenże członek Rady nie bierze udziału w procedurze oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji oraz procedurze odwołania od rozstrzygnięć Rady w sprawie wyboru operacji.
10. W przypadku braku quorum wymaganego do oceny projektu lub braku zachowania reprezentatywności, w związku z wykluczeniem członka Rady, ocena danego projektu przekładana jest na następne posiedzenie Rady.
11. W trakcie procedury oceny zgodności operacji, o której mowa w Art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, w terminach wyznaczonych przez Przewodniczącego Rady odbywają się dyżury członków Rady.
12. Przewiduje się działania dyscyplinujące w stosunku do członków Rady, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach rady lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów (dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny).

Żaden z członków Rady nie może być jednocześnie członkiem Zarządu, członkiem Komisji Rewizyjnej i pracownikiem Biura LGD.

1.7 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

LP.	RODZAJ DOKUMENTÓW	SPOSÓB UCHWALANIA I AKTUALIZACJI	REGULOWANE KWESTIE GÓWNE
1.	Statut Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr WZ/ 2 / 15 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 15 października 2015 r. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu, wymaga bezwzględnej większości głosów przy obecności co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków zwyczajnych Stowarzyszenia) Walnego Zebrania Członków.	– organ nadzoru – wskazanie właściwego Marszałka Województwa, – wprowadzenie dodatkowego organu stowarzyszenia – odpowiedzialnego za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności, – określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, – uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), – zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
2.	Regulamin Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/35/15 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 29 grudnia 2015 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia.	– podział zadań pomiędzy członków Zarządu.
3.	Regulamin Rady Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/ 43 / 16 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 17 listopada 2016 r. Uchwała i aktualizuje Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.	– szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), – szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), – szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) – zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, – zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.

4.	Regulamin Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwała i aktualizuje Komisja Rewizyjna.	– szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, – zasady prowadzenia działań kontrolnych, – zasady protokołowania posiedzeń.
5.	Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr WZ/1/12 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 23 maja 2012 r. Uchwała i aktualizuje Walne Zebranie Członków.	– skład Prezydium, – kompetencje i obowiązki Przewodniczącego, – kompetencje i obowiązki Wiceprzewodniczącego, – kompetencje i obowiązki Sekretarza, – kompetencje i obowiązki Komisja Skrutacyjnej, – obrady, – głosowanie.
6.	Regulamin pracy biura Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/23/17 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 24 marca 2017 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– uprawnienia dyrektora biura, – zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, – opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.
7.	Regulamin wynagradzania pracowników biura Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/25/17 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 24 marca 2017 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– zasady wynagradzania pracowników.
7.	Procedura naboru pracowników Lokalnej Grupy Działania „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Zarządu Stowarzyszenia -Lokalnej Grupy Działania „Między Wisłą a Kampinosem” Nr Z/3/08 z dnia 04 grudnia 2008 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– ogólne zasady naboru pracowników, – etapy naboru na stanowisko pracy, – forma i teść ogłoszenia o naborze pracowników, – zasady weryfikacji dokumentów składanych przez kandydatów, – tryb prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej na stanowisko pracy, – zasady postępowania po zakończeniu naboru.

8.	Instrukcja kancelaryjna Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/2/13 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 10 kwietnia 2013 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– przyjmowanie i obieg korespondencji, – czynności kancelaryjne, – załatwianie spraw, – wysyłanie i doręczanie pism, – przechowywanie akt i przekazywanie do archiwum, – nadzór nad wykonaniem czynności kancelaryjnych.
9.	Ustalania zasad (polityki) rachunkowości dla Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”	Uchwalony: Uchwała Nr Z/33/17 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 9 maja 2017 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– zkładowy plan kont: wykaz kont księgi głównej, zasady tworzenia kont analitycznych/ksiąg pomocniczych/ i ich funkcjonowania w powiązaniu z kontem syntetycznym, opis funkcjonowania kont księgi głównej oraz zapisy typowych operacji gospodarczych występujących w Stowarzyszeniu i ich dokumentowanie, – sprawozdanie finansowe na dzień kończący rok obrotowy (31 grudnia): bilans, rachunek wyników oraz informację dodatkową, – obieg i kontrolę dowodów księgowych: określenie dowodu księgowego i jego elementy, kontrola dowodów księgowych oraz rodzaje dokumentu, terminy spływu do głównego księgowego, rodzaj kontroli i zatwierdzanie do realizacji. – instrukcja inwentaryzacyjna, – system przetwarzania danych i ich ochrona, – zasady udzielania zaliczek, rozliczania podróży służbowych oraz stosowania uproszczenia w ewidencji księgowej.
10.	Polityka Bezpieczeństwa Informacji Instrukcja Zarządzania Systemem Informatycznym	Uchwalony: Uchwała Nr Z/8/17 Zarządu Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” z dnia 17 stycznia 2017 r. Uchwała i aktualizuje Zarząd Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”.	– zasady zarządzania bezpieczeństwem, informacji i danych osobowych w Stowarzyszeniu „Między Wisłą a Kampinosem”, – rozwiązania organizacyjno-techniczne, ochrona danych osobowych zawartych w systemach informatycznych oraz na pojedynczych komputerach w Stowarzyszeniu „Między Wisłą a Kampinosem”.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Konsultacje Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 przebiegały w kilku etapach z zastosowaniem różnorodnych metod partycypacji. Metody badawcze zostały dobrane w taki sposób aby wzajemnie się uzupełniały. Narzędzie zostały dobrane w taki sposób aby charakteryzowały się łatwością i uniwersalnością. W sposób szczególny w badaniach uwzględnione zostały opinie przedstawicieli sektora gospodarczego w związku z zakresem tematycznym realizowanym przez Lokalne Grupy Działania w ramach PROW 2014-2020.

Zastosowane zostały następujące metody i narzędzia badawcze:

1. Spotkania konsultacyjne,
2. Ankieta – wypełniana w sposób tradycyjny a także w formie CAVI,
3. Badania grupowe (fokusowe),

Badanie potencjału społeczno-gospodarczego obszaru LGD z zastosowaniem następujących metod badawczych:

1. badania ilościowe,
2. desk research – analiza danych zastanych,
3. Badania ankietowe,
4. Wywiady grupowe (IDI).

W czasie prac nad strategią wykorzystano także raporty z badań prowadzonych w poprzednich latach.

2.1 Pierwszy etap konsultacji

Pierwszy etap konsultacji polegał na przeprowadzenie spotkań z mieszkańcami w każdej z 9 gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania. Spotkania odbywały się w okresie od 16 do 27 marca 2015 r. Każde ze spotkań miało podobny przebieg. Zaprezentowane zostały założenia PROW 2014-2020. Odbywała się dyskusja na temat obszarów wsparcia, wyzwań i oczekiwań. Spotkania miały charakter otwarty. Informacja o spotkaniach pojawiała się w lokalnych mediach, na stronach internetowych gmin, wykorzystana została także baza mailingowa stowarzyszenia. W czasie spotkań każdy z uczestników proszony był o wypełnienie ankiety. Uczestnicy pomiaru odpowiadali na kilka bloków pytań dotyczących szeroko rozumianej aktywności społecznej i tożsamości lokalnej, jakości życia, priorytetów inwestycyjnych i pożądanego kierunku rozwoju, jak również dotychczasowych doświadczeń i planów związanych z korzystaniem z funduszy z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Co istotne, w zależności od pytania ankietowani udzielali odpowiedzi, formułując własne opinie lub odnosząc się do sytuacji reprezentowanych przez nich podmiotów: instytucji, organizacji lub przedsiębiorstw. Kwestionariusz zawierał 23 pytania w części głównej (w tym 19 pytań zamkniętych i 4 pytania otwarte) oraz 10 pytań w metryczce. Łącznie w badaniu ankietowym wzięło udział 155 osób. Zespół przygotowujący LSR zdecydował się na zastosowanie ankiety ponieważ jest to narzędzie proste i popularne, wypełnienie którego nie powinna stanowić problemów dla respondentów. W celu umożliwienia wypełnienia ankiety wszystkim zainteresowanym, nie tylko tym uczestniczącym w spotkaniach, zastosowano kolejną metodę badawczą tj. Komputerowo Wspomagane Wywiady Internetowe – CAWI (elektroniczna wersja wspomnianego narzędzia została zamieszczona na stronie internetowej Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”).

2.2. Drugi etap konsultacji

Drugim etapem konsultacji były Zogniskowane Wywiady Grupowe tzw. badania fokusowe. Celem wywiadów było pogłębienie interpretacji wyników badań ilościowych (wyniki ankiet). Scenariusz zakładał także przeprowadzenie analizy SWOT a także zastosowanie narzędzia, które miało pozwolić na określenie tzw. priorytetów inwestycyjnych. Wywiady przeprowadzone zostały w czterech grupach:

1. Przedstawiciele organizacji pozarządowych,
2. Przedsiębiorcy,
3. Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR w latach 2007-2014 tj. zarząd, rada oraz pracownicy LGD,
4. Przedstawiciele sektora publicznego LGD, szczególnie przedstawiciele gmin członkowskich.

O takim wyborze grup docelowych zdecydowano się po analizie celów i zadań przewidzianych dla LGD w PROW 2014-2020. W związku z faktem, iż 50 % środków finansowych przeznaczonych powinno być na działania związane z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy w sposób szczególny w proces tworzenia strategii włączeni zostali przedsiębiorcy. Bardzo ważnym partnerem są także organizacje pozarządowe. Jest to sektor bardzo aktywny ale głównie ze względu na mechanizmy wsparcia oparty na refundacji środków jego udział w Rozwoju Lokalnym Kierowanym przez Społeczność jest mocno ograniczony. W czasie wywiadu poruszone zostały między innymi kwestie jak zdobywać środki na wkłady własne i finansowanie zastępcze.

Wywiady przeprowadzone zostały w okresie od 22.04.2015 r. do 12.05.2015 r. Pierwszy wywiad został przeprowadzony wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych. W badaniu wzięło udział 21 osób. Kolejnym badaniem objęci zostali przedsiębiorcy działający na obszarze LGD. W badaniu udział wzięło 14 osób prowadzących działalność gospodarczą w branżach takich jak: budownictwo, handel, przetwórstwo spożywcze, agroturystyka, hotelarstwo, gastronomia, doradztwo oraz szkolenia. W czasie badania reprezentowane były także dwie organizacje pozarządowe zrzeszające przedsiębiorców: Stowarzyszenie Przedsiębiorców Powiatu Warszawskiego Zachodniego oraz Stowarzyszenie Przedsiębiorców Gminy Ożarów Mazowiecki. Następny wywiad przeprowadzony został 7 maja a udział w nim wzięli przedstawiciele zarządu, rady oraz biura LGD. Oprócz analizy SWOT i dyskusji na temat obszarów wsparcia znalazły się pytania podsumowujące mijający okres programowania. Znaczna część dyskusji poświęcona była usprawnieniom procesu decyzyjnego a także tego jak powinny zostać sformułowane cele i wskaźniki w przyszłym okresie programowania. Odbyła się także dyskusja poświęcona Lokalnym Kryteriom Wyboru. Według uczestników badania powinny one być bardziej przejrzyste, należy zastosować zarówno kryteria „twarde” jak i takie, które pozwolą różnicować wyniki. Kryteria powinny sprzyjać jak najlepszemu osiągnięciu celów strategicznych i wskaźników.

Ostatnie z badań objęło przedstawicieli sektora publicznego. Oprócz gmin reprezentowany był Powiat Warszawski Zachodni oraz Dyrekcja Kampinoskiego Parku Narodowego.

Scenariusz każdego z wywiadów zakładał przeprowadzenie dyskusji nad mocnymi i słabymi stronami obszaru a także nad szansami i zagrożeniami. Wyniki wykorzystane zostały do przygotowania analizy SWOT znajdującej się w jednym z kolejnych rozdziałów. Przeprowadzona została także dyskusja nad zadaniami inwestycyjnymi, które mogłyby zostać dofinansowane w ramach nowej perspektywy finansowej UE. Badani wskazali następujące priorytety:

1. baza sportowa, turystyczna i rekreacyjna,
2. ścieżki rowerowe, konne oraz ścieżki edukacyjne,
3. hale sportowe,
4. obiekty noclegowe,
5. obiekty typu spa,
6. wioski tematyczne i zagrody edukacyjne,
7. rekultywacje parków;
8. dostosowanie obiektów do potrzeb niepełnosprawnych

Badani wskazali także na konieczność promocji obszaru oraz edukacji mieszkańców w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz zadań i znaczenia Kampinoskiego Parku Narodowego. Respondenci wskazali także na konieczność koordynacji działań promocyjnych i kierowanie i potrzeb ich kierowania na zewnątrz. Wnioskiem, który także należy zaakcentować jest wzmacnianie sektora pozarządowego oraz szukanie formy wsparcia w zakresie wkładu własnego.

Przedsiębiorcy poproszeni zostali także o wskazanie swoich potrzeb inwestycyjnych, które chcieli by realizować w ramach wsparcia unijnego. Wymienione zostały następujące priorytety:

1. budowa hal i magazynów,
2. budowa myjni i warsztatów samochodowych,
3. skład azbestu,
4. wsparcie dla lokalnego przetwórstwa spożywczego,
5. nowe technologie w obróbce metali,
6. gabinet psychologiczno-pedagogiczny,
7. stadnina koni,
8. rozwój bazy noclegowej,
9. biuro projektowe dla projektów 3D.

2.3 Trzeci etap konsultacji

W związku z celem działania Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność) polegającym na wspieraniu włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. A także, ze szczególnym znaczeniem sektora gospodarczego zdecydowano się uzupełnić dotychczasowe wyniki analiz pogłębionym badaniem, przygotowanym przez profesjonalną i doświadczoną firmę badawczą. Zastosowanie kolejnej metody zwiększyło szanse na szersze włączenie społeczności lokalnej w proces przygotowania dokumentu a także spowodowało, iż wyniki badań będą bardziej reprezentatywne i będą odpowiadały na potrzeby zgłoszone przez mieszkańców.

W okresie od marca do maja 2015 roku na obszarze gmin wchodzących w skład LGD zrealizowany został projekt badawczy pn. „Potencjał rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LGD” na zlecenie Stowarzyszenia

„Między Wisłą a Kampinosem”. Generalnym celem było pozyskanie zestawu informacji, które zostaną wykorzystane m.in. podczas opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) na lata 2014-2020, w tym:

1. analiza społeczno-ekonomiczna obszaru LGD, struktura gospodarcza, określenie perspektyw rozwojowych obszaru LGD, w tym identyfikacja branż o szczególnym potencjale rozwojowym,
2. określenie czynników wspomagających rozwój gospodarczy, w tym optymalnych sposobów wspierania przedsiębiorczości i miejscowych podmiotów gospodarczych,
3. opis specyfiki i struktury miejscowego rynku pracy, określenie grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy oraz problemów odnoszących się do tych grup,
4. sytuacja miejscowych podmiotów gospodarczych: potrzeby, potencjał i bariery rozwojowe, oczekiwane formy wsparcia.

2.4 Metodologia

Badanie zostało przeprowadzone w formie kilkietapowego cyklu, polegającego na zastosowaniu różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych, zgodnie z zasadą triangulacji metodologicznej. Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy i, w konsekwencji, przyczyniło się do sformułowania trafnych, wniosków i rekomendacji z badań.

1. Badania ilościowe dostarczyły „twardych” danych, które posłużyły do opisu potencjału rozwojowego obszaru LGD - za pomocą liczb, procentów i wskaźników. Tego rodzaju informacje zostały pozyskane z zastosowaniem dwóch metod badawczych: Analizy Danych Zastanych (Desk Research) oraz badań ankietowych (ankieta audytoryjna, CAWI).
2. Analiza Danych Zastanych (Desk Research) została przeprowadzona w początkowej fazie badania i posłużyła m.in. integracji oraz syntezie dostępnych informacji, związanych z szeroko rozumianą sytuacją społeczno-ekonomiczną obszaru LGD. Wykorzystano informacje z dostępnych źródeł: danych statystycznych (m.in. Banku Danych Lokalnych GUS, Statystycznego Vademecum Samorządowca, PUP), dokumentów strategicznych, raportów, analiz, sprawozdań i innych podobnych opracowań. Ten komponent zrealizowanego cyklu badawczego potraktowany został jako etap przygotowawczy, który dostarczył tzw. tła badawczego i pozwolił na skonstruowanie optymalnych narzędzi badawczych (scenariusza Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych).
3. Zasadniczym elementem cyklu badawczego była realizacja serii 20 Indywidualnych Wywiadów Grupowych (IDI). Wywiady te zostały przeprowadzone z dwiema grupami respondentów: przedsiębiorcami, prowadzącymi działalność gospodarczą na obszarze LGD, a także tzw. kompetentnymi informatorami - miejscowymi ekspertami w obszarze rynku pracy, przedsiębiorczości, rozwoju i polityki społecznej. Wspomniane badania jakościowe zostały przeprowadzone przy użyciu „miękkich”, „rozumiejących” metod. Zastosowane narzędzia i techniki badawcze pozwoliły na określenie sposobu myślenia respondentów, w tym dotarcie do ich – nierzadko ukrytych lub nieświadomych – opinii czy motywacji. Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny.

2.5 Czwarty etap konsultacji

Kolejny etap prac nad strategią obejmował włączenie społeczności lokalnej w proces formułowania celów, lokalnych kryteriów wyboru a także w ocenę zasad oceny i wyboru operacji.

W okresie od 2-15 września 2015 r. przeprowadzonych zostało 9 spotkań dyskusyjnych, w każdej z gmin członkowskich Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”. W trakcie spotkania zaprezentowane zostały doczasowe osiągnięcia w pracy nad LSR a także odbyła się dyskusja nad celami jakie powinna realizować LSR w okresie 2014-2020. Dyskusji poddane zostały również proponowane procedury oceny oraz Lokalne Kryteria Wyboru.

W ramach prac nad tymi elementami strategii przeprowadzone zostały również warsztaty konsultacyjne oraz symulacja procesu wyboru operacji.

Lp.	Element Lokalnej Strategii Rozwoju	Metody partycypacji/ włączenia społecznego	Uczestnicy badania
1.	Diagnoza obszaru	9 otwartych spotkań konsultacyjnych (16 – 27 marca 2015 r.)	mieszkańcy obszaru objętego LSR
Ankieta – wypełniana w sposób tradycyjny a także w formie CAVI		155 osób (mężczyźni 44%, kobiety 56%, praca etatowa 59%, działalność gospodarcza 18%, rolnik 3%)	
Badania grupowe (4 grupy fokusowe)		Przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, osoby zaangażowane we wdrażanie LSR w latach 2007-2014 tj. zarząd, rada oraz pracownicy LGD, przedstawiciele sektora publicznego LGD, szczególnie przedstawiciele gmin członkowskich.	
Badanie potencjału społeczno-gospodarczego obszaru LGD z zastosowaniem następujących metod badawczych: 1. badania ilościowe, 2. desk research – analiza danych zastanych, 3. badania ankietowe, 4. wywiady grupowe (IDI).		155 osób biorących udział w badaniu ilościowym, 20 przedsiębiorców oraz ekspertów rynku pracy.	
Badanie „Produkty i potrawy lokalne, dziedzictwo kulinarne regionu” (raport z badań jakościowych) - rok 2012		Lokalni producenci, liderzy opinii	
Diagnoza społeczna obszaru działania LGD (raport z badań ilościowych i jakościowych) - rok 2014		1000 osób, mieszkańców obszaru LSR	
2.	Analiza SWOT	9 otwartych spotkań konsultacyjnych (16 – 27 marca 2015 r.)	mieszkańcy obszaru objętego LSR
Ankieta – wypełniana w sposób tradycyjny a także w formie CAVI		155 osób (mężczyźni 44%, kobiety 56%, praca etatowa 59%, działalność gospodarcza 18%, rolnik 3%)	
Badania grupowe (4 grupy fokusowe)		Przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, osoby zaangażowane we wdrażanie LSR w latach 2007-2014 tj. zarząd, rada oraz pracownicy LGD, Przedstawiciele sektora publicznego LGD, szczególnie przedstawiciele gmin członkowskich.	
9 otwartych spotkań konsultacyjnych w okresie od (2 - 15 września 2015 r.)		mieszkańcy, pracownicy samorządowi	
Konferencja w ramach partnerstwa Naturowego		uczestnicy konferencji, przedsiębiorcy, eksperci ds. turystyki, pracownicy KPN	

3.	Określenie celów i wskaźników	9 otwartych spotkań dyskusyjnych w okresie od (2 - 15 września 2015 r.)	mieszkańcy, pracownicy samorządowi
		Badanie grupowe (fokusowe) z udziałem członków Rady, Zarządu oraz Pracowników Biura	członkowie organów stowarzyszenia, pracownicy biura LGD
		Warsztaty konsultacyjne	członkowie organów stowarzyszenia, pracownicy biura LGD
4.	Lokalne Kryteria Wyboru oraz zasady oceny i wyboru operacji	9 otwartych spotkań dyskusyjnych w okresie od (2 - 15 września 2015 r.)	mieszkańcy, pracownicy samorządowi
		Badanie grupowe (fokusowe) z udziałem członków Rady, Zarządu oraz Pracowników Biura	członkowie organów stowarzyszenia, pracownicy biura LGD
		Warsztaty konsultacyjne	członkowie organów stowarzyszenia, pracownicy biura LGD, beneficjenci

III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1 Położenie geograficzne

Obszar, na którym działa LGD „Między Wisłą a Kampinosem” umiejscowiony jest na terenie Kotliny Warszawskiej oraz Równiny Łowicko-Błońskiej. Północną część tego obszaru zajmuje Kampinoski Park Narodowy. Naturalną granicę obszaru na północy stanowi Wisła, a od południa granicami LGD są południowe granice gmin Ożarów Mazowiecki i Błonie. Obszar ten administracyjnie należy do powiatu nowodworskiego oraz warszawskiego zachodniego. LGD „Między Wisłą a Kampinosem” położona jest w środkowo-zachodniej części Województwa Mazowieckiego. Stanowi drobną część wielkiego makroregionu nizin środkowej Polski zwanego „krajną wielkich dolin”. Obejmuje tereny Niziny Mazowieckiej: Równinę Błońską - Łowicką oraz Kotlinę Warszawską.

O atrakcyjności obszaru stanowi obecność Kampinoskiego Parku Narodowego oraz bliskość Warszawy. Cztery spośród gmin członkowskich graniczą bezpośrednio ze stolicą. Są to Łomianki, Izabelin, Stare Babice oraz Ożarów Mazowiecki. Uwarunkowania te sprawiają, że obszar LSR jest atrakcyjnym terenem pod względem turystycznym oraz rekreacyjnym. Jest miejscem osiedlania się nowych mieszkańców a także może stać się zapleczem usług dla Warszawy.

Pokrycie znaczącej części obszaru LGD zajmują tereny chronione, w tym Kampinoski Park Narodowy, co z jednej strony jest atutem, zaś z drugiej – pewnym ograniczeniem. Kluczowym wyzwaniem jest umiejętne pogodzenie troski o ochronę przyrody i krajobrazu z rozwojem gospodarczym. W tym celu konieczne są działania mediacyjne, zmierzające do zbudowania trwałego kompromisu między głównymi interesariuszami obszaru LGD. Ten dialog powinien obejmować jak najszersze spektrum lokalnych aktorów społecznych, reprezentujących różne sektory (publiczny, pozarządowy, prywatny), społeczności i środowiska.

3.2 Ludność i powierzchnia

Na koniec roku 2013 obszar LGD zamieszkiwało 126 286 tys. osób, co stanowiło niespełna 2,5 proc. mieszkańców województwa mazowieckiego. Na przestrzeni ostatnich lat zwiększyła się liczba mieszkańców analizowanego obszaru. Głównym czynnikiem powodującym dodatnie saldo migracji jest bliskość stolicy. Część gmin to typowe „sypialnie” dużego miasta, bezpośrednio sąsiadujące z Warszawą (Izabelin, Łomianki, Ożarów Mazowiecki, Stare Babice). Są to obszary intensywnego rozwoju zabudowy jednorodzinnej, ponieważ osiedlają się tutaj mieszkańcy stolicy, często dobrze sytuowani pod względem materialnym. Porównanie wartości współczynnika

G pokazuje, że wymienione gminy są zdecydowanie bogatsze od pozostałych rejonów działania LGD. Pozostałe gminy również są atrakcyjnym miejscem dla rozwoju osadnictwa, jednak w dużej mierze zachowały charakter rolniczy. Największy wzrost – w liczbach bezwzględnych - odnotowany został w gminach: Łomianki, Ożarów Mazowiecki i Stare Babice, a także Błonie oraz Izabelin.

Jest to efekt pożądaný przyczyniający się do rozwoju gospodarczego i społecznego. Należy jednak zaznaczyć, że na przestrzeni lat zarysowały się konflikty społeczne między ludnością napływową a autochtoniczną. Szerzej ten problem omówiony został w jednym z kolejnym podrozdziałów.

Tabela 2. Stan ludności, przyrost naturalny i saldo migracji na obszarze LGD

jednostki terytorialne	stan ludności na 31.12.2010 r.	stan ludności na 31.12.2012 r.	stan ludności na 31.12.2013 r.	przyrost naturalny w 2013 r.	saldo migracji ogółem w 2013 r.
Błonie	20774	21025	21133	-34	126
Czosnów	9409	9619	9690	14	112
Izabelin	10182	10444	10523	-11	112
Kampinos	4204	4245	4291	-7	39
Leoncin	5347	5473	5512	-7	35
Leszno	9688	9846	9987	10	111
Łomianki	23794	24651	25013	54	324
Ożarów Maz.	21326	22024	22444	64	363
Stare Babice	16918	17389	17593	18	231
obszar LGD	121642	124716	126186	101	1453

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Obszar LGD zajmuje powierzchnię ok. 820 km kw., co stanowi przeszło 2,5 proc. powierzchni województwa mazowieckiego. Wskaźnik gęstości zaludnienia jest nieco niższy na tle regionu i zarazem wyższy od średniej ogólnopolskiej. Największą gęstość zaludnienia odnotowano w gminie Łomianki, dalej – w gminie Ożarów Mazowiecki, a następnie – Stare Babice i Błonie. Z kolei najmniejszą gęstością zaludnienia charakteryzują się gminy Leoncin oraz Kampinos.

Tabela 3. Powierzchnia, gęstość zaludnienia oraz powierzchnia obszarów chronionych – obszar LGD na tle województwa mazowieckiego i kraju

jednostki terytorialne	powierzchnia w km kw.	gęstość zaludnienia w roku 2013 (liczba osób na 1 km kw.)	powierzchnia obszaru prawnie chronionego w km kw.
Błonie	86	247	4
Czosnów	128	75	143
Izabelin	65	162	56
Kampinos	85	51	52
Leoncin	158	35	109
Leszno	125	80	87
Łomianki	39	644	28
Ożarów Maz.	71	315	2
Stare Babice	63	277	20
obszar LGD	820	154	501
województwo mazowieckie	35558	150	10555
Polska	312679	123	101648

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Podczas analizy powyższych danych należy zwrócić uwagę na fakt, że w niektórych przypadkach procentowy udział powierzchni chronionej wynosi powyżej 100 proc. obszaru gmin. Powyższa konwencja prezentowania danych

została przyjęta przez Bank Danych Lokalnych GUS, a sytuacja ta wynika z faktu, iż pełna weryfikacja powierzchni obszarów chronionych w stosunku do powierzchni gmin często nie jest możliwa. W wielu przypadkach jednostki, które przekazują dane na ten temat nie mają możliwości dostosowania ich do istniejącego podziału administracyjnego. Mimo tych istotnych ograniczeń analitycznych należy stwierdzić, że tereny chronione mają znaczący udział w powierzchni obszaru LGD, zwłaszcza kilku badanych gmin, co znacząco wpływa na możliwości inwestycyjne i perspektywy rozwojowe.

Tabela 4. Udział osób zaliczonych do ekonomicznych grup wieku ludności ogółem w roku 2013 (w proc.)

jednostki terytorialne	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Błonie	18,3	61,8	19,9
Czosnów	19,7	64,6	15,7
Izabelin	20,5	62,7	16,8
Kampinos	19,6	62,5	17,9
Leoncin	19,1	63,6	17,3
Leszno	20,8	63,3	15,9
Łomianki	21,3	62,3	16,4
Ożarów Mazowiecki	19	63,4	17,6
Stare Babice	21,4	62,9	15,7
obszar LGD	20	62,9	17,1
województwo mazowieckie	18,6	62,4	19
Polska	18,2	63,4	18,4

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Na tle regionu i kraju w populacja mieszkańców obszaru LGD charakteryzuje się ponadprzeciętnie wysokim udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym i zarazem relatywnie niskim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym. Największy udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w strukturze ludności występuje w gminach: Babice Stare, Łomianki, Leszno oraz Izabelin, natomiast najwięcej osób w wieku poprodukcyjnym został odnotowany w gminie Błonie.

3.3 Rynek pracy

Tabela 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2010-2014, dane na ostatni dzień roku kalendarzowego (w proc.)

jednostki terytorialne	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	12,4	12,5	13,4	13,4	11,5
województwo mazowieckie	9,7	9,8	10,7	11,1	9,8
powiat nowodworski	12,4	13,4	13,0	12,8	12,2
powiat warszawski zachodni	5,9	6,2	6,6	6,8	5,8

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Ponieważ informacje na temat stopy bezrobocia rejestrowanego zbierane są na poziomie powiatów, nie ma możliwości zaprezentowania danych dotyczących obszaru LGD, ani zestawienia wskaźników dla poszczególnych gmin. Mimo tego wyraźnie widać, że porównywane jednostki administracyjne dość znacząco się różnią. Relatywnie niski poziom bezrobocia występuje w powiecie warszawskim zachodnim – stopa bezrobocia rejestrowanego w roku 2014 jest znacząco niższa niż w województwie mazowieckim i niemal dwukrotnie niższa od wskaźnika dla całej Polski. W przypadku powiatu nowodworskiego poziom bezrobocia przekracza średnią ogólnopolską. Analizując powyższe dane warto zwrócić uwagę na dynamikę zmian porównywanych wskaźników. Od roku 2010 obserwujemy systematyczne

pogorszenie sytuacji na rynku pracy, przy czym tendencja wzrostu poziomu bezrobocia zmienia się w roku 2013, zaś w kolejnym roku mamy do czynienia z wyraźną poprawą, co pokazują dane dla wszystkich jednostek administracyjnych, zamieszczone w powyższej tabeli.

Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i pracujący na 1000 ludności, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.	pracujący na 1000 ludności w 2013 r.
Błonie	5,4%	375
Czosnów	5,5%	396
Izabelin	5,3%	203
Kampinos	6,9%	143
Leoncin	5,7%	114
Leszno	5,7%	152
Łomianki	4,6%	258
Ożarów Mazowiecki	5,1%	467
Stare Babice	4,6%	145
obszar LGD	5,1%	287
województwo mazowieckie	8,5%	272
Polska	8,8%	226

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD jest znacznie niższy w porównaniu do analogicznych wskaźników regionalnych i ogólnokrajowych. Najbardziej korzystną sytuację odnotowano w gminach: Łomianki i Stare Babice. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców na obszarze LGD jest zbliżona do poziomu regionalnego, natomiast wyraźnie wyższa niż w całym kraju. Najwięcej osób pracujących jest w gminie Ożarów Mazowiecki, a następnie - Czosnów i Błonie. Na drugim biegunie znajdują się gminy: Leoncin, Kampinos i Stare Babice.

Tabela 7. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach należących do obszaru LGD, dane na dzień 31.12.2014 r.

jednostki terytorialne	liczba zarejestrowanych bezrobotnych
Błonie	567
Czosnów	313
Izabelin	312
Kampinos	161
Leoncin	203
Leszno	355
Łomianki	600
Ożarów Mazowiecki	563
Stare Babice	433
obszar LGD	3507

Źródło: Źródło: Powiatowy Urząd Pracy dla Powiatu Warszawskiego Zachodniego w Błoniu, Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Dworze Mazowieckim

Na koniec roku 2014 w 9 gminach obszaru LGD zarejestrowanych było 3 774 bezrobotnych. Największą liczbę osób pozostających bez zatrudnienia odnotowano w gminach: Łomianki, Błonie i Ożarów Mazowiecki. Wymienione jednostki są gminami miejsko-wiejskimi, które – na tle pozostałych – wyróżniają się

najliczniejszymi populacjami mieszkańców. Najmniejsze grupy zarejestrowanych bezrobotnych (w liczbach bezwzględnych) zamieszkują w gminach: Kampinos i Leoncin.

Tabela 8. Struktura bezrobotnych w powiatach: nowodworskim i warszawskim zachodnim, dane na dzień 31.12.2014 r.

jednostka terytorialna	powiat nowodworski	powiat warszawski zachodni
bezrobotni zarejestrowani ogółem	3636	3001
kobiety	1649	1439
bezrobotni z prawem do zasiłku	422	441
bezrobotni do 25 roku życia	616	318
długotrwale bezrobotni	1967	1555
bezrobotni powyżej 50 roku życia	1049	1164
bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	1947	1090
bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	858	548
bezrobotni bez wykształcenia średniego	2287	1557
bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	308	194
bezrobotni niepełnosprawni	215	86

Źródło: Źródło: Powiatowy Urząd Pracy dla Powiatu Warszawskiego Zachodniego w Błoniu, Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Dworze Mazowieckim

Struktura zarejestrowanych bezrobotnych w porównywanych powiatach jest podobna. Kobiety stanowią 45-48 proc. tej zbiorowości. Udział osób z prawem do zasiłku w populacji bezrobotnych wynosi 11-14 proc. Istotną zmienną wpływającą na sytuację na rynku pracy jest wiek osób pozostających bez pracy. Bezrobotni do 25 roku życia stanowią 11-17 proc. bezrobotnych ogółem, natomiast osoby w wieku powyżej 50 lat: 28-39 proc. (najwyższy odsetek – w powiecie warszawskim zachodnim). Licznymi grupami są osoby długotrwale bezrobotne: 52-57 proc., bezrobotni bez wykształcenia średniego: 52-63 proc., osoby bez kwalifikacji zawodowych: 35-54 proc. (najwyższy udział – w powiecie nowodworskim), a także bez doświadczenia zawodowego: 18-31 proc. Od 6 do 9 proc. zarejestrowanych bezrobotnych to osoby samotne, wychowujące przynajmniej jedno niepełnoletnie dziecko, natomiast 3-6 proc. to osoby niepełnosprawne.

3.4 Grupy defaworyzowane na rynku pracy

Wymienione poniżej grupy społeczne są określane jako pozostające w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czy też defaworyzowane. W tym miejscu warto doprecyzować pojęcie defaworyzacji. „Grupy wykluczone – inaczej grupy defaworyzowane, grupy będące w trudnej sytuacji/położeniu na rynku pracy, czy też grupy problemowe na rynku pracy. Są to grupy osób związanych z tzw. wtórnym (drugorzędnym, pobocznym) rynkiem pracy, gdzie fluktuacja zatrudnienia jest bardzo wysoka, warunki pracy (wynagrodzenie, podnoszenie kwalifikacji itd.) zdecydowanie gorsze, a okresy bezrobocia częstsze (wielokrotne bezrobocie) i/lub dłużej trwające (długotrwale bezrobocie). Do niektórych grup wykluczonych zaliczamy całe grupy społeczne (np. młodzież), a czasem osoby borykające się z bardzo specyficznymi problemami (np. osoby opuszczające zakłady karne)

Poniżej zaprezentowane zostało omówienia zagadnień związanych z aktywnością zawodową wybranych grup defaworyzowanych: kobiet, ludzi młodych a także osób powyżej 50 roku życia.

3.4.1 Kobiety (między 30 a 50 rokiem życia)

Aktywność zawodowa i poziom zatrudnienia kobiet są niższe w porównaniu z mężczyznami, natomiast stopa bezrobocia pozostaje wyższa wśród kobiet. Co istotne, w grupie kobiet pozostających bez pracy bardziej rozpowszechnione jest bezrobocie długotrwale niż w analogicznej grupie mężczyzn. Kolejną różnicą są zarobki, które są zdecydowanie niższe w grupie kobiet. Na specyficzną sytuację kobiet na rynku pracy wpływają uwarunkowania

związane z funkcjonowaniem w rodzinie: patrząc od strony podaży pracy (gotowości do podejmowania pracy zawodowej przy określonym poziomie płac), decyzje kobiet o pracy zawodowej są silnie warunkowane przez skalę obowiązków domowych, w tym związanych z urodzeniem i wychowywaniem dzieci, obowiązki domowe kobiet silnie wiążą się z posiadaniem dzieci, dlatego im większa liczba dzieci i im młodszy ich wiek, tym rzadziej kobiety decydują się na pracę zawodową. Niezmiernie istotnym czynnikiem jest wykształcenie kobiet: przygotowanie do podejmowania pracy w dużym stopniu zależy od posiadanego wykształcenia – generalnie im wyższe tym gratyfikacje za pracę wyższe, więc i silniejsze bodźce do podejmowania pracy zawodowej. Dobrze wykształcone kobiety bardzo aktywnie włączają się w rynek pracy, niskie kwalifikacje powodują zaś, że się z niego wycofują poszukując innych źródeł utrzymania. Z pewnością na sytuację kobiet wpływają również stereotypowe przekonania na temat ich ról społecznych. Czynniki decydujące o mniejszym zapotrzebowaniu na pracę kobiet ze strony rynku (potencjalnych pracodawców):

1. niższy kapitał ludzki (umiejętności zawodowe),
2. ograniczony czas pracy zawodowej, mniejsze doświadczenie zawodowe,
3. postrzeganie pracy zawodowej kobiet jako „niepełnowartościowej” przez pracodawców,
4. częste przerwy w pracy powodujące „*utratę kontaktu ze zmianami, zachodzącymi w gospodarce...*”,
5. rzadsze podejmowanie pracy w sektorze prywatnym przez kobiety w porównaniu z sektorem publicznym,
6. rzadsze podejmowanie własnej działalności gospodarczej przez kobiety na tle mężczyzn,
7. „stoczenie” pracujących kobiet w działach gospodarki o relatywnie niskich zarobkach,
8. „płynność” rynku pracy, rozwiązania stanowiące w celu ochrony rynku pracy (np. zatrudnienie na czas określony),
9. dyskryminacja kobiet na rynku pracy,
10. niska samoocena, obniżone aspiracje zawodowe i płacowe kobiet.

3.4.2 Młodzież (między 18 a 30 rokiem życia)

Rozważając problematykę ludzi młodych na rynku pracy nie należy jej zawęzić wyłącznie do kwestii związanych z poszukiwaniem zatrudnienia: należy mieć na uwadze złożoność tego problemu w sensie społecznym i psychologicznym, a także zagrożenia specyfiki terenu oraz rejonu zamieszkania. Bezrobocie młodzieży nie jest jedynie problemem braku pracy, ale braku możliwości prawidłowego funkcjonowania społecznego i udziału w życiu społeczności lokalnej. Młody człowiek nie posiadający pracy, w większym stopniu jest narażony na demoralizację i uleganie różnym patologiom. To osoba potencjalnie zagrożona wykluczeniem społecznym. Jednocześnie wysoki udział młodzieży wśród osób bezrobotnych jest cechą charakterystyczną zjawiska bezrobocia w Polsce od początku lat 90-tych. Do czynników zmniejszających szanse młodych ludzi na rynku pracy należą nie tylko nieodpowiednie kwalifikacje, ale również brak umiejętności szukania pracy oraz generalnie poruszania się w świecie instytucji społecznych, a także właściwości psychologicznych pozwalających na radzenie sobie na rynku pracy. W zdecydowanej większości młodzi nie rozumieją i nie doceniają znaczenia umiejętności społecznych (komunikatywność, autoprezentacja, pierwsze wrażenie, przygotowanie się i prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej, rozeznanie potrzeb drugiej strony, i in.) w procesie poszukiwania, pozyskiwania i utrzymania zatrudnienia.

3.4.3 Osoby powyżej 50 roku życia

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 roku życia jest jednym z najniższych w Europie, przy czym szczególnie trudna jest sytuacja kobiet z tej grupy wiekowej. Do wypychania osób starszych z rynku pracy przyczyniła się w dużej mierze polityka państwa w latach 90-tych, która zmierzała do świadomego wygaszania aktywności zawodowej tych osób, z uwagi na rosnące bezrobocie oraz brak nowych miejsc pracy generowanych przez gospodarkę. Niska aktywność zawodowa osób starszych rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla samych seniorów, jak i całego społeczeństwa. Wobec niskich świadczeń rentowo-emerytalnych praca jest istotnym, czasem koniecznym uzupełnieniem dochodów osób starszych. Zdarza się i tak, że wobec wysokiego poziomu bezrobocia emerytura czy renta staje się jedynym dochodem wielopokoleniowych rodzin. Praca jest często podstawowym, a niejednokrotnie jedynym bodźcem do aktywności życiowej: nadaje sens życia, motywuje do wychodzenia z domu, do dbania o wygląd, kondycję fizyczną i psychiczną. Obowiązki zawodowe pozwalają osobom starszym odnaleźć własną wartość oraz użyteczność. Dla wielu ludzi praca to także jedna z nielicznych możliwości przebywania z innymi, nawiązywania kontaktu ze światem zewnętrznym.

Przyczyny niskiej aktywności zawodowej osób powyżej 50 roku życia:

1. trudna sytuacja ogólna na rynku pracy,
2. popyt na pracowników o niskich oczekiwaniach płacowych, jakimi najczęściej są ludzie młodzi,
3. rozwój nowoczesnych technologii i bariery, związane z brakiem umiejętności ich wykorzystywania przez osoby starsze,
4. negatywne stereotypy na temat aktywności zawodowej osób starszych,
5. polityka państwa, „wypychająca” osoby starsze z rynku pracy,

6. ochrona pracowników w okresie przedemerytalnym, która – paradoksalnie – pogarsza ich sytuację na rynku pracy (takie osoby są niechętnie zatrudniane przez pracodawców):

3.5 Przedsiębiorczość

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON łącznie oraz w podziale na wybrane sektory, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	w tym w sektorze: rolniczym	w tym w sektorze: przemysłowym	w tym w sektorze: budowlanym
Błonie	2535	39	235	256
Czosnów	1266	16	187	160
Izabelin	1747	8	196	147
Kampinos	420	7	57	69
Leoncin	449	18	33	70
Leszno	1080	15	99	127
Łomianki	5362	32	683	447
Ożarów Mazowiecki	3101	35	310	292
Stare Babice	2981	34	344	283
obszar LGD	18941	204	2144	1851

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Zdecydowanie najwięcej podmiotów gospodarki narodowej funkcjonuje w gminie Łomianki – 5 362, co stanowi prawie 28 proc. wszystkich podmiotów działających na obszarze LGD. Na kolejnych miejscach pod względem liczby przedsiębiorstw znalazły się gminy: Ożarów Mazowiecki, Stare Babice i Błonie. Wyraźnie widać, że działalność gospodarcza najlepiej rozwija się w gminach sąsiadujących z Warszawą. Wyjątkiem jest tutaj gmina Błonie położona 28 kilometrów na zachód od granic Warszawy, na skrzyżowaniu drogi krajowej nr 2 (Moskwa - Berlin) z drogą nr 579 łączącą trasę katowicką z trasą gdańską, do niedawna typowo rolnicza - w ostatnich latach zaczęła zmieniać profil. Na dawnych terenach rolnych lokują swoje siedziby i magazyny duże międzynarodowe firmy. Tylko 2 kilometry dzielą granice gminy od autostrady A2. Dodatkowo przez tereny gminne przebiega międzynarodowa magistrala kolejowa wschód – zachód.

2 174 firmy funkcjonują w sektorze przemysłowym, co stanowi przeszło 11 proc. zbiorowości podmiotów gospodarczych badanego terytorium. Z kolei branża budowlana reprezentowana jest przez 1 905 przedsiębiorstw (niemal 10 proc.). W obydwu wymienionych sektorach największy udział mają firmy zlokalizowane w gminie Łomianki, dość liczne są również podmioty z gmin: Ożarów Mazowiecki, Stare Babice oraz Błonie (podobnie, jak w całej zbiorowości przedsiębiorstw z obszaru LGD).

Tabela 10. Podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności
Błonie	1941	92
Czosnów	2021	97
Izabelin	2648	129
Kampinos	1567	77
Leoncin	1282	65

Leszno	1709	86
Łomianki	3440	143
Ożarów Mazowiecki	2179	100
Stare Babice	2692	130
obszar LGD	2397	110
województwo mazowieckie	2184	93
Polska	1667	77

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Najwięcej podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności funkcjonuje w gminie Łomianki, dość licznie reprezentowane są również przedsiębiorstwa z gmin: Stare Babice oraz Izabelin. Najniższą wartość wskaźnika odnotowano natomiast w gminie Leoncin, a relatywnie słabo w tym swoistym rankingu wypadają również gminy Kampinos i Leszno.

Kolejnym wskaźnikiem odzwierciedlającym poziom aktywności gospodarczej jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców. Po raz kolejny na pierwszym miejscu znalazła się gmina Łomianki, zaś kolejne pozycje zajmują gminy: Stare Babice oraz Izabelin.

Warto zauważyć, że aktywność gospodarcza na obszarze LGD jest relatywnie wysoka na tle województwa mazowieckiego, a także w porównaniu do wskaźników ogólnopolskich. Dotyczy to zarówno liczby podmiotów gospodarczych, jak i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na liczbę ludności. Wśród branż o szczególnie wysokim potencjale rozwoju należy wskazać turystykę i rekreację.

Tabela 11. Liczba turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych, łącznie z kwaterami agroturystycznymi i pokojami gościnnymi, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	turystyczne obiekty noclegowe
Błonie	3
Czosnów	1
Izabelin	0
Kampinos	2
Leoncin	0
Leszno	1
Łomianki	3
Ożarów Mazowiecki	5
Stare Babice	3
obszar LGD	18

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Jednocześnie potencjał ten nie jest w pełni wykorzystywany, m.in. ze względu na niski poziom rozwoju bazy turystycznej. Argumentem na potwierdzenie tej tezy są dane prezentowane w powyższej tabeli, które obejmują liczbę obiektów, posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych. W roku 2013 na obszarze LGD funkcjonowało 18 takich podmiotów – najczęściej w gminie Ożarów Mazowiecki. Co istotne, w 3 spośród 10 badanych gmin nie odnotowano tego rodzaju obiektów.

Inne branże, które mają szansę na rozwój na badanym obszarze to gastronomia, usługi noclegowe (w tym obiekty konferencyjne), usługi opiekuńcze (np. domy opieki dla osób w podeszłym wieku i/lub z różnymi niepełnosprawnościami), prowadzenie żłobków i przedszkoli, usługi porządkowe, a także - lokalnie – handel, przetwórstwo spożywcze, transport i logistyka. W związku z intensywnie rozwijającą się zabudową obszarów sąsiadujących z Warszawą pozytywnie należy ocenić również perspektywy rozwoju branży budowlanej. Działalność gospodarcza na obszarze LGD powinna być skierowana do trzech grup odbiorców: dotychczasowych mieszkańców, nowych osiedleńców, a także warszawiaków. Zwłaszcza ta ostatnia grupa potencjalnych klientów wydaje się szczególnie atrakcyjna, ze względu na bliskość geograficzną i zamożność mieszkańców stolicy. Innymi słowy, obszar LGD powinien w większym stopniu niż dotychczas wykorzystywać szanse związane z sąsiedztwem Warszawy.

Oznacza to m.in. potrzebę rozszerzenia i podniesienia standardu dotychczasowej oferty. Chodzi tu nie tylko o atrakcyjne formy spędzania czasu wolnego, ale również inne rodzaje usług skierowanych do warszawiaków.

Aby móc w pełni wykorzystać potencjał rozwojowy oraz bliskość Warszawy należy zintensyfikować działania z zakresu promocji gospodarczej, takie jak np. tworzenie produktów lokalnych (np. turystycznych, kulinarnych, kulturalnych, edukacyjnych...), budowanie marki obszaru LGD czy prowadzenie kampanii wizerunkowych, skierowanych do wybranych grup docelowych (przypisy).

3.6 Wyzwania i problemy społeczne

Według respondentów biorących udział w badaniu ankietowym przeprowadzonym w trakcie prac nad LSR do największych problemów społecznych należą: bezrobocie i trudna sytuacja na rynku pracy. Co szczególnie warto podkreślić, wagę tego zjawiska najczęściej dostrzegają najmłodszy uczestnicy pomiaru (68% w grupie wiekowej 18-25 lat), uczniowie i studenci (89%), respondenci z wykształceniem średnim (59%), mieszkańcy gmin Kampinos i Leoncin (64 i 67 %), a także osoby zamieszkujące na obszarach wiejskich (49 %) w porównaniu z mieszkańcami miast (28%). Na kolejnych miejscach w hierarchii lokalnych problemów społecznych wymieniano uzależnienie od alkoholu, a także zmiany demograficzne i starzenie się populacji – tu opinie poszczególnych grup respondentów nie różnią się w sposób istotny statystycznie. Przypomnijmy, że w badaniach ankietowych wśród mieszkańców obszaru LGD z roku 2014 najczęściej wymieniano bezrobocie (50%), alkoholizm (35%), nadużywanie alkoholu przez młodzież (25%), starzenie się społeczeństwa (21 %) oraz biedę i ubóstwo (17%). Podobne wyniki przynosi Raport z badań *Diagnoza społeczna obszaru działania LGD* przeprowadzonych w 2014 roku. Wśród problemów społecznych najwyższe miejsce zajmuje bezrobocie (50%), alkoholizm (35%) nadużywanie alkoholu przez młodzież (25%) starzenie się społeczeństwa 21%, bieda, ubóstwo (17%), narkomania (16%), zły stan zdrowia społeczeństwa (12%).

Tabela 12. Problemy społeczne – wyniki badań w %

Lp.	Problem	Diagnoza społeczna obszaru działalności LGD		Wyniki badania ankietowego 2015
		2011	2014	
1.	bezrobocie	32	50	44
2.	alkoholizm	30	32	39
3.	spożywanie alkoholu przez młodzież	24	25	-
4.	starzenie się społeczeństwa	13	21	35
5.	bieda, ubóstwo	15	17	29
6.	narkomania	8	16	9
7.	zły stan zdrowia społeczeństwa	7	12	14
8.	złą sytuacją mieszkaniową	10	11	15
9.	niepełnosprawność	2	6	4
10.	przemoc i agresja na ulicach	11	6	3
11.	przemoc w rodzinie	3	3	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów z diagnoz społecznych

Istotnym wyzwaniem społecznym dla LGD a także dla władz samorządowych w najbliższych latach będzie próba integracji ludności autochtonicznej i napływowej. W realizowanych przez nas na przestrzeni lat „diagnozach społecznych” wyraźnie zarysowuje się ten problem. Część gmin to typowe „sypialnie” dużego miasta, bezpośrednio sąsiadujące z Warszawą (Izabelin, Łomianki, Ożarów Mazowiecki, Stare Babice). Są to obszary intensywnego rozwoju zabudowy jednorodzinnej, ponieważ osiedlają się tutaj mieszkańcy stolicy, często dobrze sytuowani pod względem materialnym. Charakterystycznym problemem dużej aglomeracji jest brak zainteresowania „nowych” mieszkańców sprawami lokalnymi. Życie tej grupy obywateli ogniskuje się wokół stolicy (praca zawodowa, kształcenie dzieci, spędzanie wolnego czasu), zaś w miejscu zamieszkania często są oni „zamknięci w czterech ścianach”, skupieni na realizacji indywidualnych potrzeb, nie nawiązują relacji z ludnością „tubylczą”. Warto dodać, że ludność napływowa to –w dużej mierze –osoby o wyższym statusie materialnym niż „zasiedziali” mieszkańcy. Wydaje się, że ten brak więzi społecznych i pewne rozwarstwienie jest barierą rozwojową, zaś integracja społeczna „nowych” i „starych” mieszkańców powinna stać się jednym z priorytetów polityki podwarszawskich gmin. Z pewnością można mówić o wzajemnych stereotypach, uprzedzeniach i braku zaufania. Z jednej strony nowym mieszkańcom zarzuca się brak zainteresowania sprawami lokalnymi. Z drugiej strony, kiedy zaczynają przejawiać inicjatywę, zaczynają się angażować społecznie postrzegani są jako „ludzie, którzy wszystko wiedzą najlepiej.” „Miejscowi” postrzegani są jako zbyt prości, konserwatywni, mało innowacyjni i zacofani, natomiast „przyjeźdźnym”

zarzuca się odnoszenie się do „tubylców” z poczuciem wyższości i brak zainteresowania integracją z lokalną społecznością („oni są pozamykani w czterech ścianach”).

Tabela 13. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r. (w proc.)

jednostki terytorialne	procentowy udział w ludności ogółem
Błonie	6%
Czosnów	7,4%
Izabelin	4,2%
Kampinos	6,8%
Leoncin	8,2%
Leszno	3,9%
Łomianki	2,4%
Ożarów Mazowiecki	2,6%
Stare Babice	2,8%
obszar LGD	4,11%
województwo mazowieckie	7%
Polska	8,3%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Udział klientów pomocy społecznej w strukturze ludności obszaru LGD jest znacząco niższy w porównaniu do danych regionalnych i ogólnokrajowych. Na uwagę zasługuje duże zróżnicowanie badanego terytorium. Najmniej osób korzystających ze świadczeń z systemu pomocy społecznej jest w trzech gminach bezpośrednio sąsiadujących z Warszawą: Łomianki, Ożarów Mazowiecki i Stare Babice. Zdecydowanie trudniejsza sytuacja występuje w dwóch gminach należących do powiatu nowodworskiego – Leoncinie i Czosnowie.

3.7 Kapitał społeczny

Kapitał społeczny to przede wszystkim umiejętności społeczne, które pozwalają współpracować z innymi. Umiejętność współdziałania czy zaufanie do innych stają się jednymi z ważniejszych cech rozwoju w sytuacji, gdy rozwój w coraz mniejszym stopniu zależy od wysiłku pojedynczych osób, a jest efektem pracy zespołowej. Na poziomie każdego człowieka kapitał społeczny w dużej mierze zależy od jego umiejętności społecznych – nawiązywania i utrzymywania kontaktów, a także funkcjonowania w różnych mniej lub bardziej formalnych powiązaniach. Jako wskaźnik kapitału społecznego rozumianego jako zestaw wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie, posłuży w niniejszym opracowaniu liczba organizacji pozarządowych (fundacji i stowarzyszeń) oraz frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych. Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” aktywnie współpracuje z szeregiem organizacji pozarządowych. Aktywna współpraca z liderami lokalnych środowisk stanowi jeden z elementów efektywnego kierowania rozwojem społecznym. Organizacje, jako baza rozwoju lokalnych wspólnot, zrzeszają najbardziej aktywnych i wrażliwych na sprawy społeczne obywateli. Ich działania przyczyniają się do wzrostu aktywności oraz poczucia odpowiedzialności za własne otoczenie wśród lokalnych społeczności.

Organizacje pozarządowe działające na obszarze działania Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” działają w zakresie:

1. pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
2. wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
3. ratownictwa, działalności przeciwpożarowej i ochrony ludności,
4. promocji i organizacji wolontariatu,
5. promocję przedsiębiorczości,
6. integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
7. podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
8. działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
9. nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,

10. kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
11. wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu,
12. ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego,
13. turystyki i krajoznawstwa.

Tabela 14. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców
Błonie	20
Czosnów	36
Izabelin	38
Kampinos	33
Leoncin	29
Leszno	16
Łomianki	34
Ożarów Mazowiecki	20
Stare Babice	23
obszar LGD	27
województwo mazowieckie	39
Polska	32

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS

Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na populację obszaru LGD jest relatywnie niska w porównaniu do wskaźników regionalnych i ogólnopolskich. Największe nasycenie podmiotami reprezentującymi „trzeci sektor” odnotowano w gminach: Izabelin, Czosnów, Łomianki oraz Kampinos, natomiast najmniej tego rodzaju organizacji występuje wśród mieszkańców gmin: Leszno, a także Błonie i Ożarów Mazowiecki. Dodajmy, że powyższe zestawienie odzwierciedla jedynie współczynnik liczby zarejestrowanych podmiotów w odniesieniu do populacji danej gminy, a nie realny poziom uczestnictwa w działalności „trzeciego sektora”. Przypomnijmy, że – jak wynika z badań ankietowych - członkostwo w organizacjach społecznych deklaruje 12 proc. mieszkańców obszaru LGD, co nie odbiega od wskaźników ogólnopolskich.

Organizacje	Obszar LGD	Powiat warszawski zachodni	Powiat Nowodworski
stowarzyszenia	212	89	123
fundacje	28	0	28

Źródło: opracowanie własne na informacji udostępnionych przez Powiat Warszawski Zachodni oraz Powiat Nowodworski

Wskaźnik członkostwa w organizacjach społecznych na obszarze LGD nie zmienił się w okresie ostatnich 3 lat. Tego rodzaju zaangażowanie najczęściej deklarują mężczyźni, a także osoby głoszące w ostatnich oraz deklarujące udział w najbliższych wyborach samorządowych. Wykształcenie i okres zamieszkiwania w danej gminie sprzyjają przynależności do organizacji trzeciego sektora. Większy udział mężczyzn w działalności III sektora z pewnością ma związek ze znaczną ilością działających na tych obszarze organizacji pozarządowych to Ochotnicze Straże Pożarne (16%) a także kluby i stowarzyszenia sportowe.

W czasie konsultacji prowadzonych z przedstawicielami organizacji pozarządowych zgłoszone zostały następujące problemy: mała ilość środków finansowych na realizację operacji, trudności w pozyskaniu środków na finansowanie zastępcze i wkłady własne, organizacje pozarządowe z terenu Warszawy „odbierają klientów”, są znaczną konkurencją. Działacze społeczni pytani o wsparcie jakiego oczekują od LGD wymieniają pomoc w profesjonalizacji działań, szkolenia i wsparcie prawne i księgowość, wsparcie w zakresie kształcenia liderów i animatorów środowiska lokalnego.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych roku 2010 i 2014

jednostki terytorialne	frekwencja w wyborach samorządowych, 21.11.2010 r.	frekwencja w wyborach samorządowych, 16.11.2014 r.
Błonie	53,95%	55,72%
Czosnów	60,19%	59,11%
Izabelin	61,33%	60,22%
Kampinos	63,87%	65,56%
Leoncin	69,51%	57,05%
Leszno	51,58%	54,21%
Łomianki	57,25%	59,67%
Ożarów Mazowiecki	47,87%	43,31%
Stare Babice	46,38%	50,81%
obszar LGD	54,52%	55,24%
województwo mazowieckie	50,96%	51,07%
Polska	47,31%	47,40%

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

Frekwencja w wyborach samorządowych na obszarze LGD jest wyższa od wskaźników regionalnych i ogólnokrajowych. Dodajmy, że poziom uczestnictwa w głosowaniu w latach 2010-2014 nieznacznie rośnie. Szczególnie wysoką frekwencję odnotowano w gminach: Kampinos, Izabelin i Czosnów. Z kolei największe różnice dotyczą liczby głosujących w gminie Leoncin (spadek o przeszło 12 pp.).

3.8 Infrastruktura społeczna

Tabela 16. Liczba przychodni zdrowia i liczba mieszkańców na jedną przychodnię, dane za rok 2013

jednostki terytorialne	liczba przychodni	liczba osób przypadających na 1 przychodnię
Błonie	6	3522
Czosnów	2	4845
Izabelin	6	1754
Kampinos	1	4291
Leoncin	1	5512
Leszno	5	1997
Łomianki	5	5003
Ożarów Mazowiecki	5	4489
Stare Babice	7	2513
obszar LGD	38	3321
województwo mazowieckie	2544	2090
Polska	19529	1971

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W roku 2013 na obszarze LGD funkcjonowało 39 ośrodków zdrowia. Poziom nasycenia badanego terytorium placówkami służby zdrowia jest niższy (3 810 osób na 1 ośrodek) w porównaniu do danych regionalnych i ogólnopolskich (odpowiednio – 2 090 i 1 971 osób na 1 placówkę). Gminy należące do obszaru LGD znacząco różnią się pod względem liczby osób, przypadających na 1 przychodnię. Najkorzystniej pod tym względem wypadają gminy: Izabelin, Leszno i Stare Babice, natomiast najtrudniejszy dostęp do służby zdrowia mają mieszkańcy gmin: Leoncin i Łomianki.

Tabela 17. Liczba placówek oświatowych i liczba uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, dane za rok szkolny 2013/2014

jednostki terytorialne	szkoły podstawowe	uczniowie szkół podstawowych	gimnazja	uczniowie gimnazjów	szkoły ponadgimnazjalne	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
Błonie	3	1234	3	554	2	259
Czosnów	7	564	5	222	0	0
Izabelin	4	760	3	271	4	72
Kampinos	1	258	1	154	0	0
Leoncin	3	308	3	155	0	0
Leszno	3	669	3	351	2	112
Łomianki	7	1456	3	609	2	114
Ożarów Mazowiecki	5	1403	3	611	0	0
Stare Babice	3	981	1	329	0	0
obszar LGD	36	7633	25	3256	10	557

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Dane zamieszczone w powyższej tabeli obrazują liczbę placówek edukacyjnych, a także liczbę uczniów, w podziale na rodzaj szkoły. W roku szkolnym 2013/2014 na obszarze LGD funkcjonowało 38 szkół podstawowych, 26 gimnazjów, a także 10 szkół ponadgimnazjalnych. Najwięcej uczniów pobierało naukę w gminach miejsko-wiejskich: Łomianki, Ożarów Mazowiecki oraz Błonie – powyższa obserwacja dotyczy szkół podstawowych i gimnazjów. Liczba uczniów w szkołach podstawowych wynosiła 7 924, natomiast gimnazjalnych – 3 342. Z kolei najwięcej uczniów szkół ponadgimnazjalnych odnotowano w gminie Błonie, a następnie – Łomianki i Leszno. Co istotne, we wszystkich szkołach ponadgimnazjalnych na obszarze LGD uczyło się 557 osób, co należy uznać za niski rezultat. Dodajmy, że w 6 na 10 gmin obszaru LGD nie funkcjonuje ani jedna szkoła ponadgimnazjalna. Prezentowane dane pokazują, że wielu młodych ludzi zamieszkujących badane terytorium po ukończeniu szkoły podstawowej lub gimnazjum kontynuuje naukę w placówkach warszawskich.

Tabela 18. Liczba żłobków (dane za rok 2013) i placówek wychowania przedszkolnego (dane za rok szkolny 2013/2014) oraz liczba dzieci uczęszczających do tych placówek

jednostki terytorialne	żłobki i kluby dziecięce	dzieci uczęszczające do żłobków i klubów dziecięcych	placówki wychowania przedszkolnego	dzieci uczęszczające do placówek wychowania przedszkolnego
Błonie	0	0	11	766
Czosnów	0	0	12	402
Izabelin	1	9	5	484
Kampinos	0	0	1	152
Leoncin	0	0	5	146
Leszno	0	0	5	372
Łomianki	4	117	22	1038
Ożarów Mazowiecki	0	0	13	900
Stare Babice	2	30	14	876
obszar LGD	7	156	88	5136

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Dane zamieszczone w powyższej tabeli pokazują, że na obszarze LGD słabo rozwinięta jest sieć żłobków i klubów dziecięcych. W roku 2013 w 10 badanych gminach funkcjonowało 7 takich placówek, do których uczęszczało 156 uczniów. Co istotne, zdecydowana większość z nich korzysta z placówek zlokalizowanych na terenie gminy Łomianki. W 7 na 10 gmin obszaru LGD nie ma jakichkolwiek żłobków i klubów dziecięcych.

Zdecydowanie lepszy – choć z pewnością daleki od ideału – jest dostęp mieszkańców do placówek wychowania przedszkolnego (91 podmiotów, 5 202 dzieci w roku szkolnym 2013/2014). Należy zwrócić uwagę na duże różnice między poszczególnymi gminami. Zdecydowanym liderem pod względem liczby placówek i odbiorców jest gmina Łomianki (22 podmioty, 1 038 dzieci). W czasie konsultacji społecznych dotyczących strategii mieszkańcy poproszeni zostali o wskazanie potrzeb w zakresie inwestycji społecznych. Wśród najważniejszych wskazane zostały ścieżki rowerowe, parkingi, obiekty kultury, sala sportowo-widowiskowe, place zabaw dla dzieci, ośrodki zdrowia, szkoły, boiska, przedszkola, żłobki.

3.9 Infrastruktura techniczna

Tabela 19. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej

jednostki terytorialne	odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej
Błonie	87,20%	76,10%	71,90%
Czosnów	65,40%	41,10%	52,70%
Izabelin	58,90%	52,80%	82,40%
Kampinos	90,00%	28,00%	0,20%
Leoncin	33,90%	12,50%	0,10%
Leszno	82,40%	28,70%	33,70%
Łomianki	40,30%	35,90%	85,60%
Ożarów Maz.	92,80%	68,20%	78,70%
Stare Babice	84,30%	53,90%	83,20%
obszar LGD	71,80%	50,80%	68,20%
województwo mazowieckie	84,50%	64,70%	53,70%
Polska	88,00%	65,10%	52,40%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Powyższe dane odzwierciedlają, jaki procent populacji korzysta z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej. Dostęp do wodociągu i kanalizacji na obszarze LGD jest mniej rozpowszechniony niż w województwie mazowieckim, a także w całej Polsce. Nieco inny jest poziom rozwoju infrastruktury gazowej – tu wskaźnik dostępu dla badanego terytorium przewyższa parametry regionalne i krajowe.

Wyraźnie widać również, że każda z gmin obszaru LGD ma swoją specyfikę, na którą wpływa wiele czynników (m.in. gęstość zaludnienia, rozproszenie sieci osadniczej, struktura zabudowy). Największy udział osób korzystających z sieci wodociągowej odnotowano wśród mieszkańców gmin: Ożarów Mazowiecki, Kampinos i Błonie, zaś najmniejszy – w gminach Leoncin i Łomianki. Z kolei najszerszy dostęp do sieci kanalizacyjnej mają osoby zamieszkujące w gminach: Błonie i Ożarów Mazowiecki, zaś najslabiej pod tym względem wypada gmina Leoncin. Z infrastruktury gazowej korzysta najwięcej mieszkańców gmin: Łomianki, Stare Babice oraz Izabelin. W gminach Kampinos i Leoncin odnotowano natomiast śladowe lub zerowe odsetki użytkowników sieci gazowej.

3.10 Drogi i komunikacja

Przez obszar należący do LSR przebiegają dwie trasy krajowe o znaczeniu międzynarodowym.

1. droga krajowa nr 2 przebiegająca z zachodu na wschód kraju,
2. droga krajowa nr 7 przebiegająca z południa na północ.

Stwarza to korzystne warunki komunikacyjne i stanowi o atrakcyjności położenia. Z drugiej jednak strony, drogi te są źródłem wielu problemów. Natężenie ruchu jest duże i stale rośnie. Trasy te są uciążliwe dla mieszkańców i są przyczyną

wielu groźnych w skutkach wypadków drogowych. Stale rosnący ruch drogowy ma z reguły charakter mieszany (osobowy i towarowy jednocześnie), jest wynikiem wymieszania funkcji mieszkaniowych i gospodarczych na terenie zabudowanym. Przyspiesza to degradację stanu technicznego nawierzchni, poboczy, chodników. W czasie konsultacji jak i w czasie wcześniejszych badań realizowanych na zlecenie LGD mieszkańcy uważają budowę, remont i utrzymanie dróg jako jeden w najważniejszych priorytetów. Najgorzej jakość dróg oceniają mieszkańcy gmin Czosnów, Leoncin oraz Izabelin. Najlepiej mieszkańcy Starych Babic oraz Ożarów Mazowieckiego. W zakresie komunikacji zbiorowej obsługa obszaru, w przeważającym stopniu opiera się na komunikacji autobusowej, realizowanej przez przewoźników państwowych (PPKS), samorządowych (ZTM miasta Warszawy, gmina Łomianki) oraz prywatnych. Mieszkańcy gmin Ożarów Mazowiecki i Błonie mają do dyspozycji komunikację kolejową. Najgorzej komunikację publiczną oceniają mieszkańcy gmin Kampinos, Leoncin, Czosnów oraz Błonie zaś najlepiej mieszkańcy Łomianek oraz Ożarów Mazowiecki.

3.11 Dziedzictwo kulturalne i uwarunkowania historyczne

Obszar LGD „Między Wisłą a Kampinosem” może się poszczycić ciekawą historią, sięgającą czasów prehistorycznych. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z 6 tys. lat p.n.e. Najstarszą miejscowością gminy Czosnów jest Łomna. Pierwsza informacja o tej miejscowości pochodzi z 1155 roku. Do starszych miejscowości zalicza się również Kazuń, Czosnów i Łosią Wólkę. Tereny te posiadają nie tylko walory przyrodnicze, ale są prawdziwą skarbnicą dziejów narodowych.

Teren puszczy był areną niemal wszystkich ważnych wydarzeń z historii Polski. W 1410 roku zachodnim skrajem puszczy podążył ze swoim wojskiem pod Grunwald Władysław Jagiełło. W 1794 roku, podczas Insurekcji Kościuszkowskiej północnym krańcem puszczy maszerowała dywizja którą dowodził Henryk Dąbrowski. W okresie powstania styczniowego we wsi Kampinos znajdował się sztab powstańczy, a puszcza dawała schronienie uciekającej przed carską branką młodzieży warszawskiej. We wrześniu 1939 roku rozbito tutaj idące na odsiecz Warszawie armię Poznań i armię Pomorze. Była to słynna Bitwa nad Bzurą. Przez całą okupację puszcza była schronieniem i miejscem szkolenia żołnierzy Armii Krajowej.

Kampinos kojarzy się zwykle z położoną na północny zachód od Warszawy Puszcą Kampinoską. Puszcza Kampinoska zawdzięcza swoją nazwę miejscowości Kampinos. (Etymologia nazwy nie jest do końca wyjaśniona, w 1489 roku pojawia się określenie Kampinos „Cappinos”). Przez długi czas pochodzenie nazwy wywodzono od wypowiedzianych przez polującego w okolicach Puszczy Kampinoskiej króla Jana III Sobieskiego słów: "ubicampi nos fuimus" (tam byliśmy, gdzie pola). Jeszcze inna hipoteza wywodzi ją od stanowiącej typowy element krajobrazu puszczy kępy wśród bagien, nazywanej przez miejscową ludność kampa. Inna wersja podaje, że nazwa osady pochodzi od gwarowego wyrazu "kąpina" oznaczającego teren krzaczasty, nieco wzniesiony. Jednak miejscowość była wzmiankowana w 1377 roku jako Białe Miasto. Nazwa pierwotna pochodziła od wydmy i błot zwanych bieliniami. W 1414 roku Białe Miasto otrzymało prawa miejskie. W 1557 roku wymienia się Kampinos dalej jako miasto, lecz 22 lata później jako osadę puszczańską.

Na obrzeżach Puszczy zaczęły powstawać pierwsze osady. Wzmianki o niektórych wsiach należących do Gminy Leoncin pochodzą z XV wieku. Z roku 1420 pochodzą dokumenty, w których wymieniany jest Vylkow (Wilków). Z 1469 roku pochodzi informacja o istnieniu wsi Głusk i Rybitew. Za czasów Władysława IV (1632 – 1648) w miejscowości Górki, należącej do ówczesnego starostwa kampinoskiego, odbywały się łowy królewskie.

Obecne tereny Gminy Leszno znajdowały się w kompleksie lasów rozciągających się od Puszczy Kurpiowskiej do Puszczy Bolimowskiej. Najstarsze ślady osadnictwa zachowały się w miejscowości Korfowe. Gmina Leszno znajdowała się na terenie Księstwa Warszawskiego, w 1526 roku wcielona została do Korony, w 1569 roku stała się częścią prowincji wielkopolskiej. Tereny Gminy Leszno podzielone zostały granicą województw Rawskiego i Mazowieckiego, a w XIX wieku nastąpiły dalsze podziały administracyjne.

Trudno określić dokładną datę powstania miejscowości Błonie, które jest bez wątpienia jednym ze starszych osiedli na Mazowszu. Opodal dzisiejszego Błonia znajdują się ślady dawnego grodziska, datowanego na XIII wiek, natomiast głębsze warstwy odkrywają pozostałości osadnictwa z VIII wieku. Pod koniec XII wieku Błonie było już dużym osiedlem. Pierwszą konkretną datą jest rok 1257, kiedy to Konrad II książę mazowiecki i czerski ufundował kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy, który istnieje po dzień dzisiejszy, zaś w wiekach średnich służył najpierw braciom reguły św. Augustyna, a później kanonikom laterańskim. 2 maja 1338 roku Władysław książę krakowski, łęczycki i dobrzyński nadał miastu prawa magdeburskie, natomiast w 1380 roku Janusz książę mazowiecki specjalnym przywilejem lokacyjnym na prawie chełmińskim zezwolił, aby mieszkańcy Błonia mieli prawo sądenia się, byli zwolnieni od wszelkich świadczeń, a także mogli wprowadzać towary na rynek błoński bez opłat celnych. Od końca XIV wieku Błonie pełniło rolę stolicy powiatu. Od końca XV wieku miasto było siedzibą starostwa niegrodowego oraz bardzo ważnym ośrodkiem handlowym. Od 1769 roku Błonie posiadało już aptekę. W 1795 roku miasto zostaje zajęte przez Prusy. W latach 1807-1815 Błonie należało do Księstwa Warszawskiego, następnie zaś do Królestwa Polskiego.

W okolicach ziemi błońskiej w okresie II wojny światowej działały oddziały Armii Krajowej: obwód „Bażant”, ośrodek „Bagno”, jak również inne ugrupowania wojskowe. W latach 80-tych zakład ten stał się kolebką NSZZ „Solidarność” zaś Błonie znaczącym ośrodkiem tego ruchu na Mazowszu. Tak miejska „Solidarność”, jak i „Solidarność” rolników indywidualnych wyróżniały się aktywnością w „stanie wojennym”, aż po klęskę komunizmu w roku 1989.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Ożarów datuje się na 6 tys. lat p.n.e. Pierwsze wzmianki w kronikach na temat Ożarowa pochodzą z czasów panowania Kazimierza Wielkiego z 1342 roku. Gmina Ożarów położona w Księstwie Warszawskim w 1526 roku zostaje wcielona do Korony. Po podziale administracyjnym Korony w 1569 roku jest częścią prowincji wielkopolskiej. Obszar gminy podzielony był pomiędzy powiat Błoński i Warszawski. W XIX w. mają miejsce dalsze zmiany podziału administracyjnego obszaru gminy. Po odzyskaniu niepodległości w roku 1918 rozpoczyna się prężny rozwój gminy. Rozwija się osadnictwo, w roku 1929 powstaje słynna fabryka kabli a rok później otwarta zostaje pierwsza szkoła, a kolejnym etapem rozwoju gospodarczego uruchomieniem kolei. W 1957 roku Ożarów-Franciszków otrzymuje prawa osiedla, a w 1967 roku prawa miejskie. Po 25 latach od reformy administracji w 1975 roku, która zlikwidowała powiaty, ziemie gminy Ożarów znalazły się w nowo utworzonym powiecie warszawskim - zachodnim.

Pierwsze udokumentowane ślady osadnictwa na terenach Gminy Stare Babice odnaleziono na górze przy obecnej ulicy Tadeusza Kutrzeby, gdzie odkryto grób z młodszej epoki kamienia (neolit). Najstarsze źródła pisane o miejscowościach leżących na terenie obecnej Gminy Stare Babice pochodzą z 1254 roku i dotyczą kościoła w Borzęcinie ufundowanego przez Konrada Mazowieckiego. Babice zostały wymienione w źródłach pisanych w czasach Kazimierza Wielkiego (1310 - 1370). W 1827 roku potomkowie rodu Babickich wyprowadzili się do guberni mińskiej. Po ukazie carskim o uwłaszczeniu wyodrębniły się wsie: Janów, Kludyn, Kwirynów, których nazwy wiążą się z imionami dziedziców Babic. W drugiej połowie XIX w. Warszawę otoczono stopniowo pasmem fortów. Na zachód od Warszawy, od strony Babic, zbudowano fort Babice.

Na cmentarzu parafialnym w Borzęcinie zachowała się zabytkowa klasycystyczna kaplica. Obecny gmach kościoła w Borzęcinie wybudowany w miejsce wspomnianego już starego budynku z XIII w. pochodzi z 1855r. W kościele jest epitafium dziedziczki Zielonek wywodzącej się z Borzęcina. W XIX w. folwark w Borzęcinie był własnością rodziny Kronenbergów - przemysłowców i finansistów. Leopold Kronenberg był Założycielem Banku Handlowego i Szkoły Handlowej w Warszawie. W XVIII w. właścicielem Lipkowa i Zielonek był Andrzej Zamoyski, kanclerz wielki koronny, jeden z przywódców Familii - stronnictwa reform, które poparło kandydaturę Stanisława Poniatowskiego na tron polski. Sam król często też przyjeżdżał do Lipkowa, gdzie w stojącym do dziś pałacyku mieszkała jego przyjaciółka Elżbieta Grabowska, z którą jakoby wspólnie sadił rosnące wokół dworu drzewa. Od 1822r. w Lipkowie była już przedziałnia bawełny, fabryka tkanin jedwabnych i adamaszku, a później powstała manufaktura pasów kontuszowych. Po powstaniu styczniowym zubożały majątek lipkowski kupił Kazimierz Szetkiewicz z Litwy. Z jego starszą córką Marią, ożenił się Henryk Sienkiewicz co, być może, stało się przyczyną związków Lipkowa z literaturą. Właśnie bowiem w Lipkowie doszło do pamiętnego pojedynku pana Wołodyjowskiego z Bohunem, który zatrzymał się w lipkowskiej karczynie (rozebranej później w 1921 roku).

Gmina Izabelin została wydzielona 1 stycznia 1995 roku decyzją Rady Ministrów z północnej części Gminy Stare Babice. Najstarszą wsią gminy, a także całej Puszczy Kampinoskiej, jest Truskaw („trusk” = owoc runa leśnego). Wieś wzmiankowana w dokumentach z 1419 roku, na prawie królewskim z nadania króla Władysława Jagiełły. Teren dzisiejszego Izabelina na przestrzeni wielu lat był sceną dla wielu wydarzeń historycznych związanych z insurekcją kościuszkowską, powstaniem styczniowym, wojną obronną we wrześniu 1939 roku, działalnością oddziałów partyzanckich w okresie okupacji i Powstania Warszawskiego.

Początki osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Łomianki sięgają X-XI wieku. Przez teren gminy przebiegał szlak komunikacyjny łączący Płock i Czersk (ówcześnie główne miasta Mazowsza). Najstarszą osadą zamieszkaną do dziś, jest prawdopodobnie Kiełpin z prastarym kurhanem i starym cmentarzyskiem. W trakcie drugiej wojny światowej miały tu miejsce znaczące walki w ramach kampanii wrześniowej w 1939 roku. W okresie okupacji działały tutaj intensywnie oddziały AK. Gmina Łomianki formalnie powołana została do życia po wcieleniu do Warszawy Młocin w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku. W 1989 roku uchwałą Rady Państwa zostało utworzone miasto Łomianki.

3.12 Uwarunkowania kulturowe

Na obszarze działania LGD znajduje się wiele zabytków stanowiących pamiątkę po wydarzeniach jakie miały tu miejsce w przeszłości. Na terenie Gminy Kampinos warto zobaczyć drewniany, zbudowany w latach 1773-82 Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Kampinosie. Na pobliskim cmentarzu znajdują się groby powstańców z 1863 r. Pamiątkami z okresu wojny są liczne cmentarze wojenne i rozsiane po całej puszczy samotne mogiły. Symbolem zbrodni hitlerowskich jest cmentarz mauzoleum w Palmirach z grobami ofiar masowych egzekucji dokonywanych potajemnie w Puszczy Kampinoskiej i w innych lasach podwarszawskich w latach 1939-41. Palmiry to miejsce mordu wielu Polaków. Na cmentarzu-mauzoleum znajduje się 2 115 grobów ofiar potajemnych egzekucji dokonywanych przez hitlerowców. Spoczywają tu wybitni działacze polityczni i społeczni, naukowcy

i intelektualiści, sportowcy, twórcy kultury, męczennicy za wiarę, m.in. marszałek sejmu i czołowy działacz ruchu ludowego Maciej Rataj, wiceprezydent Warszawy Jan Pohoski, olimpijczyk Janusz Kusociński, błogosławiony ks. Zygmunt Sajna.

W niewielkiej odległości od kościoła znajduje się klasycystyczny murowany dwór otoczony parkiem krajobrazowym z początku XIX wieku. Przebiegająca wzdłuż południowej granicy Kampinoskiego Parku Narodowego droga nr 580 Warszawa – Sochaczew to dawny Trakt Królewski - trasa przejazdu na królewskie polowania w Puszczy Kampinoskiej.

Do najcenniejszych zabytków gminy Leszno należą zespoły pałacowo-parkowe w Zaborowie, Lesznie, Zaborówku oraz zespoły dworsko-parkowe w Rochalach Wielkich i w Gawartowej Woli. W gminie znajdują się również pomniki historii współczesnej, takiej jak: cmentarz Żołnierzy WP i ofiar II WW w Wiktorowie, groby powstańców z 1863 r. w Zaborowie, obelisk przy Al. Wojska Polskiego poświęcony poległym żołnierzom i partyzantom grupy AK „Kampinos”. W roku 1883 powstał Julinek, gdzie zbudowano ośrodek hodowli i tresury koni rasowych biorących udział w wyścigach organizowanych w Warszawie (od 1883 roku datuje się istnienie cyrku w Polsce). W 1945 roku Julinek został włączony do Okręgowego Zarządu Państwowych Gospodarstw Rolnych i administracyjnie podlegał Zespołowi PGR Zaborów a od 1952 r. przekazany został Zjednoczonym Przedsiębiorstwom Rozrywkowym, którego podstawowa działalność związana była z kulturą i rozrywką m. in. cyrkiem. Na obszarze znajdują się unikatowe w skali Europy budynki o walorach kulturowych i historycznych, między innymi dawne areny cyrkowych (duża i mała), oraz sala gimnastyczna wraz z towarzyszącymi im budynkami użytkowymi

Wartość kulturową stanowi również Stare Zamczysko, usytuowane na pograniczu pasma wydm i bagien. Z miejscem tym wiąże się legenda o zamku Królowej Bony i ukrytych skarbach.

Wizytówką Leoncina jest usytuowany na wydmie neogotycki kościół wraz z neogotycką bramą przy wejściu na Górę Kościelną. Kościół zbudowany wg projektu Piusa Dziekońskiego w latach osiemdziesiątych XIX wieku. W Leoncinie również urodził się Issac Bashevis Singer – amerykański pisarz żydowskiego pochodzenia, który w 1978 roku za całokształt twórczości został uhonorowany literacką Nagrodą Nobla.

W Górkach znajduje się Kościół Parafialny - zbudowany w 1978 roku wg projektu arch. Michała Sandwicza. Historia jego budowy to dramatyczne zmagania mieszkańców wsi z komunistyczną władzą, wielokrotne odmowy udzielenia zgody na budowę, najazdy ZOMO i Milicji. Wyjątkowym obiektem usytuowanym na skraju miejscowości Górki jest także Sosna Powstańców z 1863 roku, zwana również Żalobną Sosną, na konarach której carscy żołnierze wieszali pojmanych powstańców. To pomnik przyrody i pomnik historii.

W Wierszach znajduje się kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NMP. Został wybudowany w miejscu, w którym spotykali się na modlitwie żołnierze AK i w którym miało miejsce wiele uzdrowień. Również w Wierszach, w lesie znajduje się cmentarz partyzancki z mogiłami 54 żołnierzy AK Grupy „Kampinos”. Na cmentarzu umiejscowiona jest urna z ziemią z pobojozisk na terenie Puszczy oraz tablice ku czci kapelanów zgrupowania, m.in. ks. Stefana Wyszyńskiego ps. „Radwan III”, późniejszego Prymasa Tysiąclecia.

Gmina Błonie może pochwalić się szeregiem bardzo interesujących zabytków. Do najstarszych z nich należą pozostałości po średniowiecznym grodzisku nazywanym przez mieszkańców „Łysą Górą” bądź „Szwedzkimi Okopami”. Obiekt ten datowany jest przez archeologów i historyków na XI – XIII wiek. Z grodziskiem związany jest Kościół Świętej Trójcy w Błoniu. Przyjmuje się, iż pochodzi sprzed 1257 roku. Z obiektów sakralnych warto również zobaczyć kościół pod wezwaniem św. Jakuba, Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, Sanktuarium Matki Bożej Prymasowskiej Wspomożycielki w Rokitnie. Inicjatorem jego budowy był biskup poznański Mikołaj Świącicki.

O atrakcyjności kulturalno – turystycznej gminy Stare Babice stanowią zabytki oraz liczne świadectwa walk narodowyzwoleniczych poczynając od Powstania Styczniowego po okres II Wojny Światowej. Na obszarze gminy istnieją obiekty o wartościach kulturowych wpisane do rejestru zabytków lub będące w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do najciekawszych należą kościół pw. św. Wincentego z Ferrary w Borzęcinie Dużym oraz cmentarz z cennym drzewostanem. W miejscowości Stare Babice znajduje się cmentarz wojenny z kwaterami pomordowanych i poległych w okresie II wojny Światowej. Uwagę przykuwa także kościół pw. Wniebowzięcia NMP wraz z zabytkową plebanią. W miejscowości Zielonki podziwiać można zespół pałacowo-parkowy, w tym pałac, geometryczny park pałacowy z częścią krajobrazową.

Na szczególną uwagę w Izabelinie zasługuje Zakład dla Niewidomych w Laskach z drewnianą kaplicą wzniesioną w latach 1922 – 1925 według projektu Łukasza Wolskiego, w stylu zakopiańskim, na planie prostokąta z dachem uskokowym o silnie wysuniętych okapach. Na terenie gminy znajduje się wiele miejsc pamięci związanych z wydarzeniami lat 1939-1945 w tym „CMENATRZ WOJENNY z lat 1939 - 1945”, „OBELISK – POMNIK z 1977 roku” – poświęcony pamięci mieszkańców Truskawia i okolicznych miejscowości wraz z grupą powstańców KAMPINOS AK poległych i zamordowanych w latach 1939 – 1945.

Na terenie gminy Łomianki znajduje się wiele obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Są to budynki, krzyże i kapliczki oraz liczne (65) stanowiska archeologiczne w tym 18 szczególnie cennych stanowisk reprezentujących cmentarze i osady datowane od VIII w p.ne. do III w n.e.

3.13 Kampinoski Park Narodowy

Najcenniejszym przyrodniczo obszarem na terenie Lokalnej Grupy Działania „Między Wisłą i Kampinosem” jest Kampinoski Park Narodowy, utworzony 16 I 1959 roku dzięki staraniom profesorów Jadwigi i Romana Kobendzów. Położony w pradolinie Wisły, w Kotlinie Warszawskiej, między lewym brzegiem Wisły a Bzurą, tuż przy północno-zachodnich rogatkach Warszawy jest jedynym parkiem narodowym na Mazowszu i w środkowej Polsce. Jest także jednym z dwóch parków narodowych na świecie graniczących bezpośrednio ze stolicą kraju. Powierzchnia parku wynosi 38 544,33 ha, z czego 72,40 ha przypada na Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach, w woj. łódzkim. Wokół parku rozciąga się strefa ochronna o areale 37 756 ha. W granicach parku znajdują się rozległe obszary Puszczy Kampinoskiej. Puszcza tworzy wyraźnie wyodrębniony układ przyrodniczy, usytuowany w punkcie węzłowym korytarzy ekologicznych (doliny Wisły, Bugu i Narwi) o znaczeniu europejskim. Teren ten został ukształtowany w okresie polodowcowym przez wody z topniejącego lodowca spływające do morza szerokim na 18 km korytem Prawisły. Wyspy i ławice dały początek wydmom, a w dawnych korytach i starorzeczach wytworzyły się tereny bagiennie. Tak powstały dwa ułożone równoleżnikowo pasy wydmore oraz leżące pomiędzy nimi dwa pasy bagiennie. Dodatkowo wśród kompleksów wydm znajdują się podmokłe zagłębienia, a na terenach bagiennych piaszczyste wzniesienia oraz niewielkie wydmy. Urozmaicony teren parku z mozaiką środowisk (od bagiennych po skrajnie suche) decyduje o dużym bogactwie szaty roślinnej. Występuje tu ok. 150 zbiorowisk roślinnych, które tworzy ponad 1400 gatunków roślin naczyniowych i ok. 150 gatunków mszaków. Położenie puszczy na niżu w centralnej części Polski sprawiło, że we florze spotyka się gatunki związane zarówno z klimatem kontynentalnym (np. kocanki piaszkowe), jak i atlantyckim (np. szczotliha siwa), a także typowe dla strefy borealnej (np. zimoziół północny i kosaciec syberyjski), a nawet pontyjskiej (np. wężymord stepowy i wisienka kwaśna). Bardzo cennym składnikiem flory parku jest relikwit epoki polodowcowej – chamedafne północna. Ciekawostką dendrologiczną jest brzoza ciemna (czarna) – forma brzozy brodawkowatej, której kora pozbawiona jest białego barwnika. Różnorodny jest świat grzybów i porostów. Wśród opisanych 160 gatunków porostów znajduje się szereg gatunków rzadkich i chronionych, jak granicznik płucnik i brodaczki. Dobrze poznany jest świat grzybów – zinwentaryzowano ponad 500 taksonów. Wiele występujących w parku gatunków roślin podlega ochronie całkowitej, m.in. wawrzynek wilczczyko, lilia złotogłów, sasanki otwarta i łąkowa, bluszcz pospolity, storczyki. W parku występuje 66 gatunków drzew i 70 gatunków krzewów, z czego 33 gatunki drzew i 46 gatunków krzewów jest pochodzenia rodzimego. Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, zajmująca 66,3% powierzchni leśnej, następnymi są olcha czarna (12,5%), dąb szypułkowy i bezszypułkowy (9,7%) oraz brzoza brodawkowata i omszona (8,3%). Lasy zajmują ponad 73% powierzchni parku, resztę stanowią różnego rodzaju zbiorowiska nieleśne. Tereny wydmore są niemal całkowicie porośnięte lasami, wśród których dominują bory sosnowe. Ubogie, zwłaszcza szczytowe i północno-zachodnie partie wydm porastają bory świeże, w których warstwę drzew tworzy sosna z domieszką brzozy brodawkowatej i pojedynczo dębu bezszypułkowego. W podszyciu występują jałowiec, kruszyna i jarzębina. Runo ma charakter krzewinkowo-mszysty, podkreśla to obecność borówek (czernicy i brusznicy), wrzosu oraz kostrzewy owczej. Bujną warstwę mszystą tworzą m.in. płonniki i rokiety, pośród których w miejscach suchszych i prześwietlonych spotyka się porosty – chrobotki i płucnice. Najbardziej jałowe fragmenty wydm zajmują bory chrobotkowe. Bory mieszane porastają niższe, nieco żyzniejsze partie wydm. W drzewostanie obok sosny duży udział mają dęby (szypułkowy, rzadziej bezszypułkowy) oraz brzoza brodawkowata. Warstwę krzewów tworzą kruszyna, jałowiec i jarzębina, czasem także leszczyna i trzmielina brodawkowata. W runie obok gatunków typowo borowych (m.in.: borówek, konwalii, pszenica zwyczajnego, paproci orlicy pospolitej) domieszkę stanowią gatunki łąkowe takie jak: perłówka zwisła, fiołek leśny, turzycza palczasta. Poza Grochalskimi Piachami – jednym z największych krajowych kompleksów otwartych wydm śródlądowych – wydmy pozbawione roślinności występują nielicznie i zajmują zazwyczaj niewielkie powierzchnie. Nieco częstsze są murawy napiaskowe i ciepłolubne oraz wrzosowiska. U podnóża i na niektórych zboczach wydm oraz na mineralnych wyspach wśród bagien rosną lasy liściaste zwane łąkami. Występują w trzech postaciach: wilgotnej (żywej), typowej (świeżej) i suchej (ubogiej) – warunkowanych zasobnością i wilgotnością siedliska. Ich drzewostan tworzą dąb szypułkowy, grab oraz lipa drobnolistna z domieszką klonu zwyczajnego i brzozy brodawkowatej, a w miejscach wilgotnych także wiąz i jesionu. łąki najpiękniej wyglądają wiosną, w okresie kwitnienia roślin runa leśnego. Zanim na drzewach rozwiną się liście zacierniające dno lasu kwitną zawilce gajowe i żółte, kokorycze, przyłuszczki, dąbrówka rozłogowa, gwiazdnica wielkokwiatowa, gajowiec żółty i in. Na południowych stokach niektórych wydm rozwija się dąbrowa świetlista. Skład drzewostanu może być podobny do tego, jaki panuje w żyzniejszych borach mieszanych, jednak runo tych zbiorowisk jest dużo bogatsze w gatunki, zwłaszcza lubiące cieplejsze, nasłonecznione stanowiska, np. dzwonek brzoskwiolistny, miodownik melisowaty, pięciornik biały, ciemiężyk białokwiatowy i rozchodnik wielki. Zbiorowiskami leśnymi terenów bagiennych są olsy, gdzie tworzące je drzewa (olchy z domieszką brzozy) rosną na kępach, pomiędzy którymi przez znaczną część roku znajduje się woda. Brzegi cieków wodnych porastają łąki olchowo-jesionowe. Pierwotnie lasy porastały większość terenów bagiennych, a jedynymi zbiorowiskami otwartymi były podmokłe szuwały trawiaste (np. trzciny pospolitej) i turzycowiska. W wyniku działalności człowieka na wylesionych i osuszonych terenach bagiennych powstały półnaturalne zbiorowiska łąkowe. Do najważniejszych należą zmiennowilgotne łąki trzęślicowe będące miejscem występowania wielu rzadkich gatunków,

jak storczyki, goździk pyszny czy kosaciec syberyjski oraz bogate florystycznie łąki świeże z charakterystyczną trawą – rajgrasem wyniosłym.

Kampinoski Park Narodowy jest jedną z najważniejszych ostoi fauny niżu polskiego. Szacuje się, że może tutaj występować połowa rodzimej fauny, czyli ok. 16,5 tysiąca gatunków zwierząt. Dotychczas udokumentowano bytowanie około 4 tys. gatunków, co świadczy o stosunkowo małym stopniu zbadaniu fauny tego terenu. Najliczniejszą grupę zwierząt stanowią bezkręgowce. Puszcza Kampinowska jest miejscem występowania wszystkich 13 nizinnych gatunków płazów oraz 7 gatunków gadów. Na terenie parku i strefy ochronnej stwierdzono występowanie ponad 200 gatunków ptaków z czego ponad 150 gatunków gniazdowych, wśród nich kilkanaście par bocianów czarnych i żurawi (niektóre gniazdują zaledwie kilka kilometrów od granic stolicy), orlik krzykliwy, orzeł bielik. Na terenach otwartych licznie występuje derkacz, gatunek zagrożony wyginięciem w skali światowej. Miejscem zimowania dużej ilości ptaków wodnych jest pobliska Wisła. Występowanie na terenie parku wielu rzadkich i zagrożonych wyginięciem ptaków, a zwłaszcza świerszczaka i derkacza, zadecydowało o uznaniu w 1999 roku przez Parlament Europejski tego obszaru za ostoję ptaków o randze europejskiej. Od 2004 r. Kampinoski Park Narodowy jest także obszarem NATURA 2000 (kod PLC 140001), zarówno ze względu na bogactwo gatunków ptaków (Dyrektywa Ptasia), jak i na różnorodność zbiorowisk roślinnych (Dyrektywa Siedliskowa). Największym z 52 gatunków ssaków jest łoś, będący symbolem Kampinoskiego Parku Narodowego. Zwierzęta te wytopiono w połowie XIX stulecia i reintrodukowano do puszczy w 1951 roku. Obecnie ich populacja liczy około 200 osobników. Liczne są sarny i dziki, powoli zdomowia się jeleni. Nad niektórymi ciekami wodnymi oraz starorzeczami Wisły spotykana jest wydra. O wiele liczniejsze są reintrodukowane tutaj w 1980 roku bobry, które zasiedliły niemal wszystkie ciek wodne i zaczęły kolonizować tereny sąsiednie – Wisłę i Bzurę. W parku żyje 14 gatunków nietoperzy. Przedstawicielami drapieżników są m.in. kuny, lisy, jenoty i rysie, które po niemal 200 latach nieobecności powróciły w puszczańskie ostępy. Reintrodukcja rysia spowodowana była brakiem dużych drapieżników, pełniących rolę naturalnych regulatorów liczebności zwierzyny. Eksperyment rozpoczął się w 1992 r., pierwsze koty wypuszczono na wolność w 1994 roku. Obecnie kilka rysi żyje na wolności, gdzie doczekały się potomstwa. W 2014 roku stan dzikiej populacji rysia szacowano na 5–10 sztuk.

Najbardziej wartościowe fragmenty parku objęte są ochroną ścisłą w 22 obszarach ochrony ścisłej o łącznej powierzchni 4638 ha (ok. 12% pow. parku). Największy z nich Sieraków (1205 ha) położony jest tylko kilka kilometrów od granic Warszawy. W obszarach ochrony ścisłej, niemal całkowicie wyłączonych z ingerencji człowieka, procesy naturalne mogą zachodzić w ekosystemach w sposób spontaniczny i niezakłócony. Na pozostałych terenach prowadzone są różnorodne działania z zakresu ochrony czynnej, mające na celu przywrócenie utraconych walorów przyrodniczych, przyspieszenie regeneracji unaturalnienia przyrody zniekształconej przed powstaniem parku bądź zachowanie naturalnych walorów przyrodniczych, zbiorowisk roślinnych oraz gatunków roślin i zwierząt. Na obszarach leśnych są to najczęściej zabiegi polegające na przebudowie litych sośnin na drzewostany mieszane, bardziej odporne na niekorzystne czynniki środowiska. Naczelną zasadą jest tutaj postępowanie „krok za przyrodą”, czyli przede wszystkim wspomaganie naturalnych procesów przyrodniczych. Prowadzone są też zabiegi polegające na eliminowaniu ekspansywnych gatunków obcych (np. czeremchy amerykańskiej). Wiele terenów otwartych zajmują półnaturalne zbiorowiska łąkowe powstałe w wyniku trwającego latami ekstensywnego wykaszania lub wypasu. Są one miejscem występowania cennych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ponieważ głównym zagrożeniem jest ich zarastanie przez roślinność drzewiastą, ochrona realizowana jest poprzez wykaszanie oraz odkrzaczanie. Bardzo ważnym zadaniem jest odtwarzanie zakłóconych stosunków wodnych. Park od połowy lat 70-tych XX wieku wykupuje grunty od innych właścicieli, celem prowadzenia na nich działań z zakresu ochrony przyrody. W celu zachowania tradycyjnego, rolniczego krajobrazu Mazowsza zostały wyodrębnione 4 strefy ochrony krajobrazowej o docelowej powierzchni 3200 ha (8,3% areалу parku). Na terenie parku znajduje się 129 drzew pomnikowych, najstarszym jest liczący ponad 330 lat „Dąb Kobendzy”.

Park chroni także znajdujące się na jego terenie pamiątki historii i kultury. W przeszłości Puszcza Kampinowska była miejscem wielu wojen, powstań i bitew. Najkrwawszym był okres II wojny światowej – we wrześniu 1939 toczyły tutaj walki idące na odsiecz Warszawie armie „Poznań” i „Pomorze”, przez całą okupację puszcza była schronieniem i miejscem szkolenia żołnierzy AK. W 1944 roku w puszczy powstał obóz warowny, obejmujący wiele wsi. Teren ten, całkowicie wolny od okupanta, przyjęło się wówczas nazywać „Niepodległą Rzeczpospolitą Kampinoską”. Stąd zgrupowanie AK „Kampinos” przez dwa miesiące niesło pomoc powstaniu warszawskiemu. Świadectwem tamtych mrocznych czasów są cmentarze wojenne i partyzanckie oraz rozsiane po całej puszczy mogiły. Na cmentarzu-mauzoleum w Palmirach znajdują się groby ponad 2000 ofiar masowych egzekucji dokonywanych potajemnie w Puszczy Kampinoskiej i innych podwarszawskich lasach. W parku i jego sąsiedztwie znajduje się wiele zabytków architektury, z których najsłynniejsze związane są z życiem Fryderyka Chopina. Są to dworek w Żelazowej Woli, miejsce urodzin kompozytora, oraz gotycko-renesansowy kościół obronny w Brochowie, gdzie rodzice Fryderyka brali ślub, a on sam był ochrzczony. Ze względu na wartości przyrodnicze oraz znaczenie społeczne w 2000 roku Kampinoski Park Narodowy wraz ze strefą ochronną został uznany przez UNESCO za Światowy Rezerwat Biosfery pod nazwą „Puszcza Kampinowska”. Jest to wyraz uznania zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru funkcjonującego w zgodzie z potrzebami obszarów cennych przyrodniczo.

3.14 Potrawy regionalne

Jak wynika z informacji dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na terenie gmin wchodzących w skład stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”, nie ma ani jednego zarejestrowanego produktu regionalnego lub tradycyjnego. Również dane zamieszczone w publikacji „Smaki Mazowsza”, wydanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w roku 2010 pokazują, że na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” nie ma produktów tradycyjnych, zarejestrowanych w Sieci Dziedzictwa Kulinarnego Mazowsza. Niemniej jednak na przedmiotowym obszarze wytwarzane są ciekawe, niszowe wyroby kulinarne, które mają potencjał, aby w przyszłości stać się elementem promocji gminy, powiatu lub regionu. Warto podkreślić, że są to nie tylko wyroby nawiązujące do regionalnej tradycji, ale również wszelkie rozpoznane niszowe produkty, np. wpisujące się w nurt „zdrowej żywności”. W kilku przypadkach związek tych produktów z kulturą, czy tradycją regionu jest dość luźny lub zupełnie nie występuje. Nieliczne spośród zidentyfikowanych produktów są zakorzenione w tradycji lokalnej, rozumianej jako nawiązywanie do kulinarnej historii danej okolicy. Jeśli wyroby te nawiązują do tradycji, najczęściej odwołują się do kuchni regionalnej, a nawet ogólnopolskiej.

3.14.1 Sery i inne produkty mleczne

Sery z mleka koziego, produkowane w Przetwórni Mleka Koziego Capra Campinos z Wiejcy (gmina Kampinos). Jak wynika z informacji dostępnych na stronie internetowej producenta, firma produkuje: mleko kozie pasteryzowane w butelkach, jogurty naturalne i owocowe w trzynastu smakach w słoikach szklanych, twarożki kozie, kulki z sera koziego twarogowego z dodatkiem soli, czosnku, czarnuszki i kozieradki zanurzone w oleju słonecznikowym, ser kozi twarogowy i sery twarde dojrzewające. Sery z mleka krowiego, produkowane w gospodarstwie ekologicznym z Nowego Secymina (gmina Leoncin): ser tłusty i półtłusty, masło, kefiry, jogurty, maślanka. Surowcem jest mleko wytwarzane w tym gospodarstwie, proces produkcji jest tradycyjny (niektóre produkty wytwarzane są ręcznie, np. ser bunc).

3.14.2 Mięso świeże oraz produkty mięsne

Potrawy i produkty z dziczyzny wytwarzane i serwowane w restauracji Dziupła w Truskawiu (gmina Izabelin): kielbasy, wędliny, pasztety, smalec, mięsa duszone, tatar z łosia. Mięso dostarczane jest przez Kampinoski Park Narodowy. Każde z mięs przygotowywane jest indywidualnie, stosowane są wyłącznie naturalne przyprawy.

3.14.3 Warzywa i owoce

Cebula błońska: w opinii respondentów jest to odmiana łagodniejsza w smaku i ma jaśniejszy kolor od zwykłej cebuli. Można ją podawać jako małe cebulki w zalewie octowej. Warzywa produkowane w gospodarstwie ekologicznym w Secyminie Nowym: buraki, marchew, pietruszka, dyniowate, nowalijki: zdrowa żywność, której wytworzenie jest czasochłonne, wymaga ręcznej, fizycznej pracy.

3.14.4 Wyroby piekarnicze i cukiernicze

Piernikowe prezenty mikołajkowe z Macierzysza w gminie Ożarów Mazowiecki - ręcznie zdobione pierniki na choinkę, wykonane zgodnie z tradycyjną recepturą.

3.14.5 Miody

Miody produkowane w gospodarstwie agroturystycznym „Apisołtysówka” z miejscowości Powązki (gmina Leszno): miody – gryczany, z głogu, wrzosowy, rzepakowy, akacjowy, lipowy, z mniszka lekarskiego, wielokwiatowy, spadź liściasta i iglasta, kit i wosk pszczeli. Są to typowe produkty pszczelarskie, nie tylko kulinarne, ale również – a może przede wszystkim – posiadające właściwości lecznicze. W gospodarstwie znajduje się komora atmosfery pszczelej (apiterapia – leczenie produktami pszczelimi). Miody produkowane w gospodarstwie pasiecznym państwa Piotrowskich z Izabelina: 8 pasiek w różnych miejscach rozlokowanych ze względu na występowanie pożytków pszczelich, 130 rodzin pszczelich, głównie na terenie powiatu warszawskiego zachodniego.

3.14.6 Napoje (alkoholowe i bezalkoholowe)

Nalewki owocowe produkowane przez firmę Nalewki Staropolskie Karol Majewski i Wspólnicy Sp. z o.o.: tradycyjna metoda wytwarzania, „*calkowicie handmade*”, odmienna od „*przemysłowej*”, stosowanej przez duże firmy, długi proces leżakowania, który sprawia, że „*nalewka szlachetnieje*”. Produkty te najczęściej sprzedawane są jako „*gifty*”, np. do różnych instytucji publicznych (Kancelaria Prezydenta, ministerstwa, ambasady itp.).

3.14.7 Inne produkty

„*Prawdziwa czekolada*” z ziaren kakaowych, produkowana przez Manufakturę Czekolady z Łomianek: tradycyjny sposób produkcji, „*jak przed 150 laty*”, bez sztucznych dodatków, tylko cukier trzcinowy, a w przypadku czekolady mlecznej – mleko i masło kakaowe, maszyny (melanżery) o prostej zasadzie działania. Produkty te najczęściej kupowane są jako upominki, np. przez klientów instytucjonalnych.

Przetwory produkowane przez Wytwórnę Towarów Niezwykłych, np. konfitury, sosy, składniki deserów, dodatki do mięs i serów, musztardy: domowy sposób produkcji, nietypowe, oryginalne, niszowe produkty, których „*nie można kupić w zwykłym sklepie*”, bez sztucznych dodatków (np. zagęszczaczy), tradycyjne wykonanie i nowatorskie podejście do smaku (mieszanie smaków).

Omówione produkty są najczęściej sprzedawane we własnych punktach sprzedaży (np. własne stoiska na warszawskich bazarach) lub poprzez specjalistyczne sklepy, czy hurtownie ze zdrową żywnością. Końcowymi odbiorcami są zarówno osoby fizyczne, jak i – zwłaszcza w przypadku produktów sprzedawanych jako tzw. „*gifty*” (np. nalewki, czekolada, pierniki) – podmioty publiczne i przedsiębiorstwa prywatne. W kilku przypadkach produkty te są dostarczane do bardzo znanych i prestiżowych klientów instytucjonalnych. Producenci najczęściej deklarują, że ich produkty są skierowane do „*klasy średniej*”, a więc do osób relatywnie zamożnych, aspirujących, poszukujących unikatowych towarów wysokiej jakości, najczęściej mieszkańców Warszawy. Do grupy docelowej wspomnianych wyrobów należą również pasjonaci ekologii, „*maniacy zdrowej żywności*”.

3.15 Potrawy nawiązujące do regionalnej tradycji

Na przedmiotowym obszarze udało się także zidentyfikować potrawy, które nawiązują do lokalnej lub regionalnej tradycji. Najczęściej można mówić o odwołaniach do tradycyjnej kuchni mazowieckiej lub polskiej. Wydaje się, że niektóre z wymienionych tu potraw mają potencjał, aby stać się produktem lokalnym w prawnym znaczeniu tego terminu. Z pewnością mogą one zostać wykorzystane jako element promocyjny – kulinarna marka tej części Mazowsza. Dodajmy, że poniższe potrawy nie są dostępne na rynku – nie ma punktów gastronomicznych, które posiadałyby tego rodzaju ofertę. Wiedza i umiejętności przygotowywania wspomnianych potraw są podtrzymywane przez nielicznych pasjonatów – amatorów tradycyjnej kuchni, jak np. koła gospodyń wiejskich, czy kluby seniorów, a także w niektórych gospodarstwach domowych.

Charakterystyczne dla tej części Mazowsza są **potrawy z dyni** odnotowane podczas badania to np.: placuszki z dyni z łososiem, zupa dyniowa, tortilla z nadzieniem dyniowym, tarta z dyni. Z kolei atrakcyjnym deserem są racuchy dyniowe na słodko oraz mus dyniowy z wanilią, sernik z dynią, a także ciasto drożdżowe z dynią. Występuje również dynia kandyzowana. Kolejnym ciekawym daniem jest zupa zwana „*zacierakiem*” lub „*ucierakiem*” – są to kluski gotowane na mleku i dodawane później do musu z dyni. Dość popularne – nie tylko w tej części Mazowsza – są również przetwory z dyni, które są doskonałym dodatkiem do mięs.

Tradycyjnym mazowieckim warzywem jest również **groch**. Jako warzywo specyficzne dla regionu wymieniana jest również **cebula błońska**. Zdaniem części badanych jest to potencjalny produkt lokalny, który powinien być promowany przez miejscowe organizacje i instytucje. Cebula błońska jest łagodniejsza w smaku i ma jaśniejszy kolor od „*zwykłej*” odmiany tego warzywa. Można ją podawać jako małe cebulki w zalewie octowej. W pamięci starszych mieszkańców okolic Błonia zachowały się wspomnienia o istnieniu kilku regionalnych odmian cebuli: wolskiej, sochaczewskiej i wspomnianej błońskiej.

Do tradycji kulinarnych z pewnością nawiązują **nalewki**, przygotowywane warunkach domowych, a także – jak wspomnieliśmy w poprzednim podrozdziale – produkowane w sposób profesjonalny i dostępne na rynku. Przykładem domowego napitku jest nalewka z pigwy lub pigwowca (najczęściej na słodko, ale może być również wytrawna). Inne wymieniane nalewki przygotowywane są z aronii, czarnego bzu, cytryny i malin.

Mieszkańcy z okolic Czosnowa wskazują na specyficzny element lokalnej pamięci historycznej, jakim są wspomnienia o walkach partyzanckich z okresu II wojny światowej. Do naszych czasów przetrwała wiedza o 2 potrawach kuchni partyzanckiej - **kaszy** (perłowej) **po partyzancku** i wspomnianym wyżej kartoflaku. Były to dania szybkie, bogate w tłuszcz, łatwe w przygotowaniu i niewymagające większych umiejętności kulinarnych. Wśród mieszkańców przetrwała pamięć o specyficznym produkcie, mianowicie o **powidłach z buraków cukrowych**. Część naszych rozmówców pamięta je z okresu swojego dzieciństwa. Obecnie tradycja ta nie jest kontynuowana,

przede wszystkim z braku surowca powidła te były przygotowywane w stojących na świeżym powietrzu dużych kotłach (ok. 500 Buraki należało najpierw umyć i oczyścić, wygnieść sok i długo gotować aż do powstania syropu, czyli powideł.

Część gospodarstw agroturystycznych na obszarze objętym LSR oferuje swoim gościom domowe posiłki. Najczęściej są **typowe potrawy polskiej kuchni** (np. barszcz, pierogi, naleśniki). Co istotne, dania te są przygotowywane w naturalny sposób, bez tzw. „ulepszaczy”, półproduktów, czy produktów zawierających konserwanty, często wykorzystywane są warzywa, owoce i zioła z własnego gospodarstwa (soki, dżemy, nalewki, sosy zagęszczone własnymi warzywami, jak np. cukinia).

Inne ciekawe potrawy, które nawiązują do tradycyjnej kuchni to: żurek z żołądkami kurzymi, botwina, pierogi z grzybami sarnymi, tzw. „krowimi mordami”, zupa jabłeczna ze skwarkami i ubitymi kartoflami, „prazucha” – ciasto z mąki, tłuszcz, polewane powidłami, grzyby smażone w cieście, grzyby kiszzone, zacierki na mleku.

W 2014 roku Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” zleciło realizację badania pn. **„Produkty i potrawy lokalne, dziedzictwo kulinarne regionu”**. Celem badania było nie tylko zidentyfikowanie produktów i potraw ale także zebranie informacji na temat producentów ich potrzeb i oczekiwań oraz wskazanie obszarów wsparcia. Zdecydowana większość badanych producentów uważa, że ich wyroby mogłyby zostać wykorzystane jako element promocji terytorialnej. Specyficzne, wysokiej jakości produkty mogą – zdaniem respondentów – przyczynić się do budowania unikatowego, pozytywnego wizerunku gminy, powiatu, czy regionu. Co więcej, część badanych sądzi, że ich produkty już wypełniają rolę pewnej marki, promującej ich gminę („dzięki nam gmina (...) stała się bardziej znana”). W związku z tym większość respondentów deklaruje – na poziomie ogólnym - otwartość na współpracę z instytucjami publicznymi. Szczegóły tej współpracy budzą jednak wiele pytań, obaw i wątpliwości badanych, co wynika z negatywnych doświadczeń z przeszłości lub braku jakichkolwiek doświadczeń w obszarze współpracy z instytucjami. Istotnym warunkiem podjęcia współpracy jest zbudowanie partnerskich, symetrycznych relacji między instytucją a producentem, a także wypracowanie korzystnego dla obydwu stron modelu biznesowego („to powinien być wspólny interes urzędu i producentów”). Jest to niezmiernie istotne, zwłaszcza, że większość badanych producentów ma poczucie sukcesu, który został przez nich osiągnięty własnymi siłami, bez jakiegokolwiek wsparcia zewnętrznego („zawsze staraliśmy się być samowystarczalni”, „nigdy nie liczyliśmy na jakąkolwiek pomoc ze strony urzędników”). Z tego powodu współpraca z instytucjami nie jest postrzegana jako niezbędna, a nawet jej celowość budzi wątpliwości części naszych rozmówców („współpraca z urzędami jest trudna i nie daje wymiernych korzyści sprzedażowych”).

W tym miejscu warto wymienić najczęściej formułowane uwagi i sugestie producentów na temat ich dotychczasowej i ewentualnej przyszłej współpracy z instytucjami publicznymi:

1. brak przekonania, jakie korzyści płyną lub mogą płynąć ze współpracy z instytucjami („do tej pory jakoś sobie radziliśmy”),
2. brak sformułowanego modelu biznesowego,
3. brak precyzyjnie określonych zasad współpracy, negatywne doświadczenia związane z dotychczasową współpracą z urzędami ,
4. skojarzenia z nadmierną biurokracją oraz tworzeniem zbędnych barier administracyjnych, utrudniających prowadzenie działalności („najlepiej żeby okoliczne urzędy się nie wtrącały”, „po prostu niech nie przeszkadzają”),
5. generalna nieufność do urzędów i urzędników,
6. brak zainteresowania współpracą ze strony miejscowych samorządów gminnych i powiatowych taka współpraca jest natomiast podejmowana z jednostkami samorządu terytorialnego z innych regionów,
7. brak właściwej komunikacji, przepływu informacji na temat organizowanych wydarzeń, możliwości udziału w różnych imprezach branżowych itp.
8. brak promocji produktów i producentów lokalnych.

3.16 Rolnictwo

Dzięki dobrym glebom oraz sprzyjającemu klimatowi rolnictwo na obszarze LGD są odpowiednie warunki dla rozwoju rolnictwa. W drugiej strony, niska opłacalność produkcji rolnej, bliskość Warszawy co sprzyja osadnictwu oraz ułatwia znalezienie pracy poza rolnictwem wpływa na to, że coraz więcej osób odchodzi od pracy na roli.

Sz szczególnie dogodne warunki występują w południowej części obszaru objętego LSR tj. w gminach Ożarów Mazowiecki, Błonie oraz Leszno. Są to tereny z wielkimi tradycjami rolniczymi. Najbardziej rozwinęła się tutaj produkcja warzywna. Nieprzypadkowo powstał na tym terenie Warszawski Rolno-Spożywczy Rynek Hurtowy w Broniszach. Działają także dwie duże firmy zajmujące się przetwórstwem owocowo-warzywnym Datwona oraz Białuty Sp. z o.o.

O klimacie panującym na terenie LGD „Między Wisłą a Kampinosem” stanowi Puszcza Kampinoska. Okres wegetacyjny trwa 200-220 dni. Liczba mroźnych dni wynosi 30 - 70, pokrywa śnieżna utrzymuje się przez 38 – 60 dni, z tendencją spadkową w ostatnich latach. Obszar LGD znajduje się w mazowiecko podlaskim zasięgu wpływów klimatu kontynentalnego. Średnie wielkości opadów wynoszą 500 – 550 mm, a największe sumy opadów

przypadają na miesiące letnie. Średnia roczna wysokość temperatury wynosi 7–8 °C. Wilgotność względna powietrza wynosi od 78% do 82%. Średnie roczne zachmurzenie notuje się poniżej 6,6 w 10 stopniowej skali pokrycia nieba. Wiatry zachodnie występują przez ok. 20% dni w roku a ich prędkość wynosi 3 – 4 ms⁻¹. Najmniej wiatrów wieje z kierunku północnego.

Tabela 20. Powierzchni użytków rolnych

Nazwa gminy	Powierzchnia użytków rolnych	Powierzchnia gruntów ornych	Powierzchnia sadów	Powierzchnia łąk i pastwisk
Błonie	84,5%	76,9%	1,8%	5,8%
Czosnów	53,6%	30,6%	1,2%	21,6%
Izabelin	12,2%	7,1%	4%	4,7%
Kampinos	73,2%	44,6%	4%	24,6%
Leoncin	37,4%	18,23%	1,2%	18%
Leszno	52%	39,3%	1,1%	11,6%
Łomianki	45%	35%	2,6%	7,4%
Ożarów Mazowiecki	83,9%	79%	0,8%	4,1%
Stare Babice	70,4%	59%	0,7%	10,7 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Obszar LGD „Między Wisłą a Kampinosem” położony jest na tarasie zalewowym akumulacyjnym o charakterze wydmowo-bagiennym. Pasma wydmore powstały w miejscach łąk piaszczystych pra-Wisły, natomiast pasma bagienne wyznaczają bieg nurtu rzeki. Wśród gruntów ornych dominują gleby brunatne wylugowane. Mniejsze obszary zajmują mady, mursze i piaski murszaste, gleby pseudobielicowe oraz czarne ziemie. Na obszarze LGD dominują gleby słabe jakościowo zaliczane głównie do kompleksu żytniego słabego (ok. 75% powierzchni), o ograniczonej przydatności dla produkcji rolnej. Gleby dobre i bardzo dobre jakościowo zaliczane do kompleksów pszenno-bardzo dobrego, pszenno-dobrego i żytniego dobrego występują w północnej części obszaru LGD. Na terenie tarasu wysokiego na łąkach wstęgowych (warstwowo) rozwinęły się gleby pyłowe i czarne ziemie, zaś poniżej granicy tarasu wysokiego rozwinęły się tereny torfowiskowe z piaskami eolicznymi w charakterze wydm. Tereny specjalistycznej produkcji rolnej przylegają do granic otuliny Kampinoskiego Parku Narodowego.

Na terenie LGD dominują więc gleby piaszczyste, mało urodzajne, zaliczane w większości do V i VI klasy bonitacyjnej z przeznaczeniem pod zalesienie. Przeważającym rodzajem gleb są gleby bielicoziemne (bielicowe, rdzawe i bielice) powstałe głównie z piasków i żwirów różnego pochodzenia w następstwie wymywania z wierzchnich warstw produktów wietrzenia minerałów (związków zasadowych oraz żelaza i glinu), tzw. bielicowania. Wyjątek stanowią wspomniane już gminy Ożarów Mazowiecki i Błonie, które charakteryzują się dobrymi i bardzo dobrymi glebami. Grunty orne III i IV klasy bonitacyjnej stanowią ok. 70 % powierzchni tych gmin. Dla porównania w aglomeracji warszawskiej udział tej klasy gleb stanowi nieznacznie ponad 50%. Region Ożarówsko – Błoński słynie z gleb najlepszej jakości i przydatności rolniczej spośród gmin dawnego województwa warszawskiego. Wśród gruntów ornych przewagę stanowią kompleksy pszenne, zaliczane do gleb bielicowych, brunatnych właściwych i wylugowanych, czarnych ziem i gleb pseudobielicowych. Zgodnie z kompleksową oceną warunków agroeconomicznych Gmina Ożarów Mazowiecki i Błonie znajdują się na czołowych miejscach wśród gmin aglomeracji warszawskiej.

W uwagi na brak opłacalności produkcji rolnej część rolników wyzbywa się ziemi, szczególnie tam gdzie są to atrakcyjne tereny nad rzekami, zbiornikami wodnymi czy w pobliżu kompleksów leśnych. Taki trend występuje szczególnie w gminach Kampinos, Czosnów i Leoncin. Mieszkańcy stolicy dostrzegli walory tego terenu i chętnie nabywają ziemię pod budownictwo mieszkaniowe i rekreacyjne. Produkty rolne z obszaru LGD sprzedawane są nie tylko za pośrednictwem rynku hurtowego w Broniszach. Coraz częściej tymi produktami zainteresowanie przejawiają członkowie spółdzielni zakupowych działających w stolicy. Jednym z istotnych kierunków rozwoju rolnictwa powinno być rolnictwo ekologiczne tym bardziej, że już działają takie gospodarstwa. Ta forma gospodarowania wymaga na pewno wsparcia oraz popularyzacji. Potrzebna jest także promocja tych produktów, szczególnie na rynku warszawskim.

Innym kierunkiem rozwoju dla rolników, dla których produkcja rolne jest nisko opłacalna może być prowadzenie gospodarstw agroturystycznych, tematycznych wiosek edukacyjnych oraz gospodarstw świadczących usługi opiekuńcze dla seniorów.

IV. ANALIZA SWOT

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
Położenie obszaru Lokalnej Grupy Działania w pobliżu Warszawy	3.1	Słabo rozbudowana infrastruktura turystyczna, sportowa i kulturalna	3.8
Położenie przy drogach krajowych i autostradzie; bliskość portów lotniczych	3.10	Niewystarczające oznakowanie atrakcji turystycznych	3.13
Unikatowe walory przyrodnicze – Kampinoski Park Narodowy, obszary Natura 2000, rezerwaty, obszary prawnie chronione, różnorodność fauny i flory	3.1 3.13	Brak strategii promocji i informacji o walorach obszaru	3.14
Znaczna ilość atrakcji turystycznych oraz zabytków	3.11 3.12	Mało zróżnicowana oferta turystyczna	3.14
Znaczny ruch turystyczny	3.13	Niewystarczająca pod względem ilości i jakości baza noclegowa i gastronomiczna	3.13 3.14
Skarbnica dziejów narodowych, miejsce wielu ważnych wydarzeń z historii Polski	3.11 3.12	Niski poziom współpracy między sektorami	3.5 3.6 3.14
Zdiagnozowane produkty i potrawy lokalne mające potencjał stać się elementem promocji lub ubiegać się o certyfikację	3.14	Brak edukacji przyrodniczej, historycznej, z zakresu przedsiębiorczości	3.13
Duża ilość osób w wieku przedprodukcyjnym stosunkowo mała ilość osób w wieku poprodukcyjnym	3.2	Wysoki odsetek bezrobotnych wśród młodzieży, kobiet oraz osób 50+	3.3 3.5
Dodatni wskaźnik migracji	3.2	Niewystarczająca komunikacja publiczna	3.9
Dobre warunki dla osadnictwa	3.2	Zły stan dróg	3.9 3.10
Niski poziom bezrobocia	3.3 3.5	Duża ilość obszarów chronionych będąca przeszkodą dla lokowania inwestycji	3.2
Dobre warunki dla rozwoju i zakładania firm	3.3 3.5	Stosunkowo niska aktywność społeczna, mała ilość organizacji pozarządowych	3.6 3.7

Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Duże możliwości rozwoju turystyki w ramach posiadanych zasobów	3.11 3.12 3.13	Duży ruch samochodowy przy złej jakości infrastruktury drogowej.	3.1
Napływ zamożnej i dobrze sytuowanej ludności	3.2	Zarysowujący się konflikt między ludnością napływową a autochtoniczną	3.6
Położenie w pobliżu Warszawy dające szanse znalezienia nowych rynków zbytu oraz szanse kierowania usług do mieszkańców Warszawy	3.13	Kolizje interesów pomiędzy ochroną przyrody a rozwojem infrastruktury	3.7
Promocja oparta o lokalne zasoby w tym potrawy i produkty	3.14	Niewykorzystany w pełni ruch turystyczny	3.6 3.13
Wzrost popularności turystyki aktywnej, weekendowej itp.	3.13	Bierność lokalnych społeczności	3.14
Moda na produkty lokalne, zdrowe i ekologiczne	3.14	Konieczność podejmowania pracy poza miejscem zamieszkania	3.2
Duża ilość firm działających w rozmaitych branżach na obszarze LGD	3.5	Brak kształcenie liderów i animatorów kulturalnych i społecznych	3.6 3.7
Moda na aktywne spędzanie czasu	3.14	Brak wystarczającego wsparcia dla przedsiębiorców	3.5
		Niewystarczająca wiedza na temat możliwości wsparcia rozwoju przedsiębiorczości poprzez środki unijne	3.5

V. CELE I WSKAŹNIKI

1.0	CEL OGÓLNY 1	Rozwój gospodarczy obszaru LSR w oparciu o lokalne zasoby				
1.1	CELE SZCZEGÓLNE	Poprawa dostępności miejsc pracy na obszarze LSR				
1.2		Rozwój lokalnych rynków żywności				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/ sposób pomiaru</i>
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych		%	18941	wzrost o 2 %	dane z BDR GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach wspartych w ramach LSR		sztuki	0	49	ankieta monitorująca, dane LSR
w1.2	Liczba podmiotów na obszarze LSR działających w branży lokalnego przetwórstwa spożywczego wspartych w ramach LSR		sztuki	0	5	ankieta monitorująca, dane LSR

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	Stymulowanie powstawania nowych przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną dla nowopowstających przedsiębiorstw.	Osoby fizyczne	konkurs	Liczba wspartych nowopowstałych przedsiębiorstw.	Sztuki	0	38	ankieta monitorująca, dane LSR
1.1.2	Stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną.	Przedsiębiorstwa	konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.	sztuki	0	10	ankieta monitorująca, dane LSR
1.2.1	Wsparcie tworzenia i rozwoju inkubatorów, przetwórstwa lokalnego.	Przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe	konkurs	Liczba utworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego na obszarze LSR.	sztuki	0	1	ankieta monitorująca, dane LSR

2.0	CEL OGÓLNY 2	Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru LSR				
2.1	CELE SZCZEGÓLWE	Poprawa dostępności ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR				
2.2		Podniesienie poziomu wiedzy o atrakcjach turystycznych i ofercie rekreacyjnej obszaru LSR mieszkańców i turystów				
2.3		Zwiększenie zainteresowania turystyką i rekreacją mieszkańców obszaru LSR i turystów				
2.4		Wypracowanie marki lokalnej i strategii jej promocji				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W2.0	Wzrost ruchu turystycznego na obszarze LSR		%	532 102	wzrost o 15	badanie zleczone
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w2.1	Wzrost liczby osób korzystających z ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR w ciągu roku		osoby	429 140	1 000 000	badania własne, ankieta monitorująca, dane LSR
w2.2	Liczba osób będących odbiorcami działań informacyjno-promocyjnych		osoby	0	360 000	badania własne, ankieta monitorująca, dane LSR
w2.3	Liczba osób biorących udział w imprezach rekreacyjnych i turystycznych wspartych w ramach LSR		osoby	0	10 000	badania własne, ankieta monitorująca, dane LSR
w2.4	Stworzenie marki lokalnej		sztuki	0	1	dokument opisujący markę lokalną

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	Wsparcie budowy lub modernizacji ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	Sektor publiczny, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe	konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	sztuki	0	15	ankieta monitorująca
2.2.1	Wsparcie kampanii informacyjno-promocyjnych.	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, sektor publiczny	konkurs	Liczba przeprowadzonych kampanii.	sztuki	0	18	ankieta monitorująca
2.3.1	Wsparcie operacji wykorzystujących innowacyjne narzędzia w zakresie promocji potencjału turystycznego, przyrodniczego, kulturowego.	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, sektor publiczny	konkurs	Liczba wykorzystanych narzędzi innowacyjnych.	sztuki	0	10	ankieta monitorująca
2.4.1	Organizacja przedsięwzięć wspierających tworzenie marki lokalnej i strategii jej promocji.	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, sektor publiczny z wyłączeniem JST	konkurs, operacje własne, projekty współpracy	Liczba wydarzeń.	sztuki	0	12	ankieta monitorująca

3.0	CEL OGÓLNY 3	Rozwój potencjału społecznego oferty kulturalnej i zachowanie dziedzictwa lokalnego na obszarze LSR				
3.1	CELE SZCZEGÓLNE	Budowanie i rozwój potencjału społecznego mieszkańców obszaru LSR				
3.2		Poprawa dostępności oferty kulturalnej na obszarze LSR				
3.3		Zachowanie dziedzictwa kulturowego obszaru LGD				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W3.0	Przyrost liczby osób korzystających z oferty społecznej, kulturalnej i zasobów dziedzictwa lokalnego na obszarze LSR		sztuki	3 360	10 000	ankieta monitorująca
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2013 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w3.1	Wzrost liczby osób zaangażowanych społecznie dzięki wydarzeniom wspartych w ramach LSR		osoby	320	900	ankieta monitorująca, dane LSR
w3.2	Wzrost liczby osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych wspartych w ramach LSR		osoby	1 834	5 333	ankieta monitorująca, dane LSR
w3.3	Wzrost liczby osób korzystających z zasobów dziedzictwa kulturowego wspartych w ramach LSR		osoby	1 526	5 000	ankieta monitorująca, dane LSR

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
3.1.1	Wsparcie inicjatyw społecznych mających na celu integrację społeczności lokalnej i/lub organizacji pozarządowych z obszaru LSR.	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, sektor publiczny	konkurs	Liczba inicjatyw w ramach LSR.	sztuki	0	18	ankieta monitorująca, dane LSR
3.2.1	Wsparcie podmiotów działających w sferze kultury na obszarze LSR poprzez dofinansowanie zakupu wyposażenia i organizacji wydarzeń kulturalnych.	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, sektor publiczny	konkurs	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury i organizację wydarzeń kulturalnych w ramach LSR.	sztuki	0	20	ankieta monitorująca, dane LSR
3.3.1	Wsparcie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze LSR przez kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych.	Organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, osoby fizyczne, sektor publiczny	konkurs	Liczba operacji obejmujących kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych.	sztuki	0	10	ankieta monitorująca, dane LSR

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

6.1 Procedura zmiany kryteriów wyboru projektów, w tym projektów grantowych

Dopuszcza się możliwość zmiany kryteriów wyboru operacji zarówno dla projektów indywidualnych w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD, operacji własnych LGD oraz projektów grantowych, w związku z następującymi przyczynami:

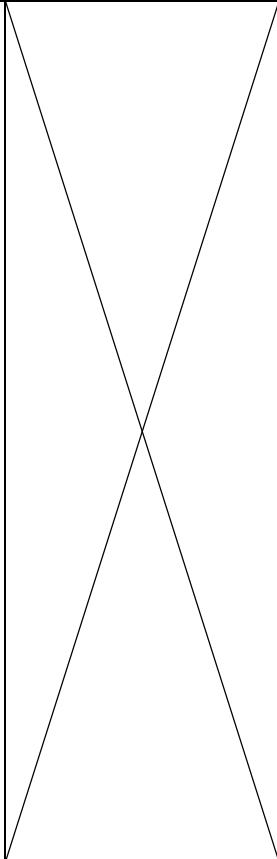
1. Zmiana uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LGD,
2. Zmiana przepisów prawa,
3. Problemami związanymi z oceną wniosków, wynikających z przyjętych kryteriów oceny, zgłaszanymi przez członków Rady LGD,
4. Problemami z osiągnięciem wskaźników.

Procedurę uchwalenia i zmiany kryteriów przyjmuje Walne Zebranie Członków w formie uchwały. Z wnioskiem o zmianę kryteriów wyboru operacji wystąpić może:

1. Rada
2. Zarząd
3. Komisja Rewizyjna

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, Walne Zebranie Członków upoważnia Zarząd do przeprowadzenia procedury zmiany kryteriów. Zarząd zgłasza propozycję zmiany kryteriów do Samorządu Województwa Mazowieckiego. Zmienione kryteria obowiązują po otrzymaniu pisemnej akceptacji Samorządu Województwa dla konkursów ogłoszonych po uzyskaniu tejże akceptacji. Każda zmiana kryteriów konsultowana będzie z lokalną społecznością przy zastosowaniu co najmniej dwóch metod.

CEL OGÓLNY 1		KRYTERIUM 1	KRYTERIUM 2	KRYTERIUM 3	KRYTERIUM 4	KRYTERIUM 5	KRYTERIUM 6	KRYTERIUM 7	SKALA OCENY
CEL OGÓLNY 1	Stymulowanie powstawania nowych przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną dla nowopowstających przedsiębiorstw	W wyniku operacji powstanie przedsiębiorstwo w jednej z branż kluczowych dla obszaru LSR: spożywcze produkty lokalne, przetwórstwo spożywcze, rękodzielnictwo, turystyka i rekreacja, gastronomia, usługi noclegowe, usługi opiekuńcze (w tym żłobki), budownictwo. PUNKTACJA: 15 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawicielami jednej z grup defaworyzowanych opisanych w LSR PUNKTACJA: nie przyczyni się - 0, przyczyni się 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD – 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD - 5 pkt.	Wnioskodawca korzystał ze szkoleń lub doradztwa prowadzonego przez LGD PUNKTACJA: 5 pkt.	Wspierane przedsiębiorstwo będzie przedsiębiorstwem ekonomii społecznej lub zakłada w ramach swojej działalności wsparcie sektora społecznego (CSR) PUNKTACJA: 5 pkt.	Realizacja operacji spowoduje utworzenie miejsc pracy PUNKTACJA: 1 miejsce - 1 pkt 2 - 3 miejsca - 5 pkt 4 więcej - 10 pkt.	Max 60 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 25 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Listy obecności na szkoleniach, karty doradztwa	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	

	Stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną	W wyniku operacji wsparte zostanie przedsiębiorstwo w jednej z branż kluczowych dla obszaru LSR: spożywcze produkty lokalne, przetwórstwo spożywcze, rękodzielnictwo, turystyka i rekreacja, gastronomia, usługi noclegowe, usługi opiekuńcze (w tym żłobki), budownictwo. PUNKTACJA: 15 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Realizacja operacji spowoduje utworzenie miejsc pracy PUNKTACJA: 1 miejsce - 1 pkt 2 - 3 miejsca - 5 pkt 4 więcej - 10 pkt	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD - 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD - 5 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawicielami jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się -0, przyczyni się 10 pkt.	Wnioskodawca korzystał ze szkoleń lub doradztwa prowadzonego przez LGD PUNKTACJA: 5 pkt.		Max 55 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Listy obecności na szkoleniach, karty doradztwa		

Wsparcie tworzenia i rozwoju inkubatorów, przetwórstwa lokalnego	Inkubator prowadzi działalność w więcej niż jednym zakresie przetwórstwa (np.. przetwórstwo mięsne i owocowe) PUNKTACJA: 10 pkt.	Produkcja której dotyczy zakres przetwórstwa świadczonego przez inkubator występuje: w 3-5 gminach = 5 pkt, 6-7 gminach = 10 pkt, 8-9 gminach = 20 pkt na obszarze LSR.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawicielami i jednej z grup defaworyzowanych opisanych w LSR PUNKTACJA: nie przyczyni się - 0, przyczyni się 10 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD - 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD – 5 pkt.	Wspierane przedsiębiorstwo będzie przedsiębiorstwem ekonomii społecznej lub zakłada w ramach swojej działalności wsparcie sektora społecznego (CSR) PUNKTACJA: 5 pkt.	Realizacja operacji spowoduje utworzenie miejsc pracy PUNKTACJA: 1 miejsce - 1 pkt 2 - 3 miejsca - 5 pkt 4 więcej - 10 pkt	Max 70 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 35 pkt.
KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	

CEL OGÓLNY 2		KRYTERIUM 1	KRYTERIUM 2	KRYTERIUM 3	KRYTERIUM 4	KRYTERIUM 5	KRYTERIUM 6	KRYTERIUM 7	SKALA OCENY
CEL OGÓLNY 2	Wsparcie budowy lub modernizacji ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Operacja wykorzystuje lokalne zasoby przyrodnicze, turystyczne lub kulturowe PUNKTACJA: 10 pkt.	Infrastruktura spełnia wymogi dostępu przez osoby niepełnosprawne PUNKTACJA: 10 pkt.	Zrealizowanie operacji podniesie atrakcyjność turystyczną LGD (inwestycja ma potencjał, żeby przyciągnąć turystów) PUNKTACJA: 10 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Projekt został przygotowany z wykorzystaniem partycypacyjnych metod konsultacji PUNKTACJA: 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD - 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD - 5 pkt.	W przypadku operacji o charakterze inwestycyjnym zostanie zrealizowana w miejscowości zamieszkaną przez mniej niż 5 tys. mieszkańców PUNKTACJA: 10 pkt.	Max 65 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dokument potwierdzający przeprowadzenie konsultacji społecznych	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	

	Wsparcie kampanii informacyjno-promocyjnych	Planowana kampania zakłada promocję całego obszaru LSR PUNKTACJA: 10 pkt.	Kampania wykorzystuje określoną liczbę kanałów komunikacji 1 = 0 pkt, 2-3 = 5 pkt, 4 = 10 pkt, 5 i więcej = 15 pkt PUNKTACJA: 15 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD -- 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD – 5 pkt.	Projekt zakłada partnerstwo co najmniej 3 podmiotów z co najmniej 2 sektorów- 10 pkt.	Kampania zakłada promocję lokalnych przedsiębiorców i przedsiębiorczości PUNKTACJA: 5 pkt.		Max 55 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Umowy partnerstwa określające zadania każdej ze stron/ oświadczenie określające zadania każdej ze stron na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD		

	Wsparcie operacji wykorzystujących innowacyjne narzędzia w zakresie promocji potencjału turystycznego, przyrodniczego, kulturowego	Planowana działania zakładają promocję całego obszaru LSR PUNKTACJA: 10 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawicielami jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się -0, przyczyni się 10 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Działania skierowane są do odbiorców poza obszarem LGD PUNKTACJA: 10 pkt.	Projekt zakłada partnerstwo co najmniej 3 podmiotów z co najmniej 2 sektorów - 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD - 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD - 5 pkt.		Max 55 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Umowy partnerstwa określające zadania każdej ze stron/ oświadczenie określające zadania każdej ze stron na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD		

	Organizacja przedsięwzięć wspierających tworzenie marki lokalnej i strategii jej promocji.	Przedsięwzięcie angażuje uczestników z obszaru więcej niż 1 gminy. PUNKTACJA: 10 pkt.	Działania wykorzystują określoną liczbę narzędzi: 1 = 0 pkt, 2-3 = 5 pkt, 4 i więcej = 10 pkt PUNKTACJA: 10 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawiciela i jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się -0 , przyczyni się 10 pkt.	Podmiot posiada doświadczenie w przygotowaniu i wdrażaniu dokumentów o charakterze strategicznych PUNKTACJA: 20 pkt.				Max 50 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 25 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD				

CEL OGÓLNY 3		KRYTERIUM 1	KRYTERIUM 2	KRYTERIUM 3	KRYTERIUM 4	KRYTERIUM 5	KRYTERIUM 6	KRYTERIUM 7	SKALA OCENY
CEL OGÓLNY 3	Wsparcie inicjatyw społecznych mających na celu integrację społeczności lokalnej i/lub organizacji pozarządowych z obszaru LSR.	Inicjatywa integruje społeczność z obszaru więcej niż 1 gminy. PUNKTACJA: 15 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawiciela i jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się – 0, przyczyni się 10 pkt.	Projekt realizowany w jednym z kluczowych obszarów: szkolenia animatorów i liderów, warsztaty i doradztwo dla organizacji pozarządowych PUNKTACJA: 10 pkt.	Projekt zakłada partnerstwo co najmniej 3 podmiotów z co najmniej 2 sektorów- 10 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	Operacja zakłada wykorzystanie infrastruktury powstałej i/lub wspieranej w perspektywie LEADER 2007-2013 (np.. świetlic wiejskich) PUNKTACJA: 5 pkt.		Max 60 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Umowy partnerstwa określające zadania każdej ze stron/ oświadczenie określające zadania każdej ze stron na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD		

	Wsparcie podmiotów działających w sferze kultury na obszarze LSR poprzez dofinansowanie zakupu wyposażenia i organizacji wydarzeń kulturalnych.	Wnioskodawca prowadzi działalność kulturalną na obszarze większym niż 1 gmina. PUNKTACJA: 10 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawiciela i jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się - 0, przyczyni się 10 pkt.	Projekt zakłada partnerstwo co najmniej 3 podmiotów z co najmniej 2 sektorów - 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. PUNKTACJA: Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD - 0 pkt Koncepcja zakłada informacje o roli LGD - 5 pkt.	Operacja zakłada wykorzystanie infrastruktury powstałej i/lub wspieranej w perspektywie LEADER 2007-2013 (np.. świetlic wiejskich) PUNKTACJA: 5 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp.; PUNKTACJA: 10 pkt.	W przypadku operacji o charakterze inwestycyjnym zostanie zrealizowana w miejscowości zamieszkałej przez mniej niż 5 tys. mieszkańców PUNKTACJA: 10 pkt.	Max 60 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Umowy partnerstwa określające zadania każdej ze stron/ oświadczenie określające zadania każdej ze stron na formularzu opracowanym przez LGD	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	

	Wsparcie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze LSR przez kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych.	Dziedzictwo które jest przedmiotem realizacji projektu ma zasięg ponadgminny. PUNKTACJA: 15 pkt.	Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji osoby bądź osób będących przedstawiciela i jednej z grup defaworyzowanych PUNKTACJA: nie przyczyni się - 0, przyczyni się - 10 pkt.	Projekt zakłada partnerstwo co najmniej 3 podmiotów z co najmniej 2 sektorów - 10 pkt.	Wnioskodawca przedstawił koncepcje informowania o źródle wsparcia projektu. Koncepcja nie zakłada informacji o roli LGD – 0 pkt. Koncepcja zakłada informacje o roli LGD – 5 pkt.	Operacja zakłada wykorzystanie infrastruktury powstałej i/lub wspieranej w perspektywie LEADER 2007-2013 (np. świetlic wiejskich) PUNKTACJA: 5 pkt.	Innowacyjność. Typy operacji uznawane za innowacyjne: przewidujące nowatorskie działania, wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych, nowy sposób angażowania odbiorców usług, partnerów gospodarczych, nowatorski sposób wykorzystania lokalnych zasobów, realizacja działań proekologicznych itp. PUNKTACJA: 10 pkt.	W przypadku operacji o charakterze inwestycyjnym zostanie zrealizowana w miejscowości zamieszkaną przez mniej niż 5 tys. mieszkańców PUNKTACJA: 10 pkt.	Max 65 pkt. Kryterium uważa się za spełnione jeżeli wnioskodawca otrzyma 30 pkt.
	KRYTERIA WERYFIKACJI	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Umowy partnerstwa określające zadania każdej ze stron/ oświadczenie określające zadania każdej ze stron na formularzu opracowanym przez LGD	Wizualizacje/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	Dane z wniosku przeniesione do Karty oceny zgodności operacji z LKW/ oświadczenie wnioskodawcy na formularzu opracowanym przez LGD	

VII. PLAN DZIAŁANIA

Realizacja działań w ramach LSR została zaplanowana w kontekście 3 kluczowych etapów:

1 etap: lata 2016-2018

2 etap: lata 2019-2021

3 etap: lata 2022-2023

Większość operacji planowanych do realizacji, została zaplanowana w 1 i 2 etapie w sposób umożliwiający minimalizowanie ryzyk związanych z osiągnięciem wskaźników przyjętych jako miary sukcesu jej wdrażania.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Poniżej zaprezentowano przyrost liczbowy wskaźników produktu w kontekście zaplanowanego czasu, wraz z zaprezentowaniem procentowego udziału w wartości docelowej wskaźnika.

Zaprojektowany przez Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” plan działania (Załącznik nr 3 do Strategii) opracowany został na podstawie uwag i propozycji zgłaszanych podczas konsultacji społecznych, a także wyników ewaluacji dokonanej po okresie realizacji poprzedniej LSR.

VIII. BUDŻET LSR

Realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem” na lata 2014-2020, opierać się będzie o środki PROW na lata 2014-2020 (zestawienie prezentujące przyporządkowanie zakresu wsparcia do budżetu PROW znajduje się w załączniku nr 4 do Strategii).

Środki wydatkowane na realizację strategii pochodzić będą głównie z 3 źródeł, w tym:

- 1) Budżet EFRROW,
- 2) Budżet państwa,
- 3) Wkład własny.

Tabela prezentuje montaż finansowy, dla Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność Stowarzyszenia „Między Wisłą a Kampinosem”, uwzględniający powyższe 3 źródła finansowania, uwzględniające podział na beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych oraz beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych, przedstawiona została w załączniku nr 4 do Strategii.

Poniżej zaprezentowano powiązania budżetu z poszczególnymi celami LSR, które mają przyczynić się do zrealizowania wizji, określonej w partycypacyjnym procesie tworzenia założeń strategii.

CELE SZCZEGŁOWE	BUDŻET NA REALIZACJĘ CELU PLN	POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI
CEL OGÓLNY 1 ROZWÓJ GOSPODARCZY OBSZARU LSR W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY		
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1 Poprawa dostępności miejsc pracy na obszarze LSR	5 800 000	Położenie w pobliżu Warszawy a także duży odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym daje realną szansę na zwiększenie dostępności miejsc pracy. Zwłaszcza poprzez rozwój małych i średnich przedsiębiorstwa. W ramach środków wspierany będzie rozwój gospodarczy w oparciu o zdiagnozowane zasoby.
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2 Rozwój lokalnych rynków żywności	500 000	Na obszarze LSR zdiagnozowane zostały produkty lokalne, które mają szansę stać się istotnym elementem rozwoju gospodarczego oraz elementem promocji obszaru LSR. W ramach środków wspierany będzie rozwój gospodarczy w oparciu o zdiagnozowane zasoby

CEL OGÓLNY 2
WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ OBSZARU LSR

CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1 Poprawa dostępności ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR	2 000 000	Dziedzictwo lokalne i zasoby społeczne mają duży potencjał w kontekście rozwoju oferty czasu wolnego oraz integracji społeczności lokalnej. Ma to szczególne znaczenie dla mieszkańców, którzy oczekują poprawy oferty oraz poprawy jakości infrastruktury. Z drugiej strony wsparcia wymaga oferta infrastrukturalna w zakresie turystyki. Dlatego w ramach LSR wspierane będą obiekty rekreacyjne i turystyczne, które realnie wpłyną na wykorzystanie potencjału oraz wspomogą rozwój ruchu turystycznego. Przeznaczone środki wykorzystane będą na wzmocnienie atrakcyjności obszaru w zakresie polepszenia dostępności do infrastruktury.
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2 Podniesienie poziomu wiedzy o atrakcjach turystycznych i ofercie rekreacyjnej obszaru LSR mieszkańców i turystów	900 000	Na obszarze LSR notowany jest stosunkowo duży ruch turystyczny. Z pewnością stanowi to duży potencjał dla rozwoju obszaru. Działania w ramach tego celu powinny uświadomić mieszkańcom jakie szanse daje położenie na takim obszarze. Przeznaczone środki wzmocnią postrzeganie obszaru jako atrakcyjnego pod względem turystycznym, przyrodniczym i kulturowym.
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.3 Zwiększenie zainteresowania turystyką i rekreacją mieszkańców obszaru LSR i turystów	500 000	Z przeprowadzonych badań wynika, iż brak spójnych działań, mających na celu promocję obszaru. W ramach działania planuje się przeprowadzenie kampanii o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym. Z badań wynika, iż dotychczasowa promocja kierowana była do wewnątrz, do mieszkańców, którzy nie są zainteresowani korzystaniem z oferowanych atrakcji. Prowadzone działania mają na celu zwiększenie rozpoznawalności obszaru, zaprezentowanie jego atrakcyjności oraz zapoznanie z lokalnymi produktami. Przeznaczone środki wzmocnią postrzeganie obszaru jako atrakcyjnego pod względem turystycznym, przyrodniczym i kulturowym
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.4 Wypracowanie marki lokalnej i strategii jej promocji	752 000	O atrakcyjności obszaru LSR świadczy przede wszystkim obecność Kampinoskiego Parku Narodowego oraz położenie w pobliżu Warszawy. Wypracowanie lokalnej marki i strategii jej promocji ma stać się niejako celem horyzontalnym, którego realizacja wspomogą realizację pozostałych celów LSR.

CEL OGÓLNY 3
ROZWÓJ POTENCJAŁU SPOŁECZNEGO OFERTY KULTURALNEJ I ZACHOWANIE
DZIEDZICTWA LOKALNEGO NA OBSZARZE LSR

CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1 Budowanie i rozwój potencjału społecznego mieszkańców obszaru LSR	900 000	Spójność obszaru LSR, w sposób istotny związany jest z dwoma aspektami. Z tożsamością mieszkańców oraz z dbałością o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze. Dbalność ta nie może spoczywać tylko na samorządach. Odpowiedzialność za to muszą wziąć mieszkańcy, szczególnie Ci działający w ramach organizacji pozarządowych, liderzy społeczni, animatorzy itp. W ramach tego działania finansowane będą operacje mające na celu profesjonalizację takich działań
CEL SZCZEGÓŁOWY 3.2 Poprawa dostępności oferty kulturalnej na obszarze LSR	1 000 000	Spójność obszaru LSR, w sposób istotny związany jest z dwoma aspektami. Z tożsamością mieszkańców oraz z dbałością o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze. Dodatkowo uwidacznia się konflikt między ludnością napływową i autochtoniczną. Działanie to ma wspierać dostępność do oferty kulturalnej oraz wspierać integrację mieszkańców.
CEL SZCZEGÓŁOWY 3.3 Zachowanie dziedzictwa kulturowego obszaru LGD	500 000	Wsparcie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze LSR przez kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych ma pozwolić na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej a także przełożyć się na rozwój społeczny.
RAZEM CELE OGÓLNE	12 852 000	

Wykaz kwot wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla projektów realizowanych w ramach poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wysokość wsparcia (PLN)		Wysokość wsparcia (PLN)		Wysokość wsparcia (PLN)	
	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty		Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty		Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty	
	KONKURS		PROJEKTY GRANTOWE		OPERACJE WŁASNE	
Przedsięwzięcie 1.1.1	100 000	C - 100				
Przedsięwzięcie 1.1.2	od 50 000 do 300 000	B - 70				
Przedsięwzięcie 1.2.1	od 300 000 do 500 000	B - 70 C - 90				

Przedsięwzięcie 2.1.1	od 100 000 do 300 000	A - 63,63 C - 90				
Przedsięwzięcie 2.2.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 90				
Przedsięwzięcie 2.3.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 90				
Przedsięwzięcie 2.4.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 80			od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 100
Przedsięwzięcie 3.1.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 95				
Przedsięwzięcie 3.2.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 B - 70 C - 95				
Przedsięwzięcie 3.3.1	od 25 000 do 50 000	A - 63,63 C - 95				

IX. PLAN KOMUNIKACJI

Celem planu komunikacji jest zapewnienie skutecznego przepływu obustronnej informacji między LGD a społecznością lokalną. Chodzi tu o dostarczenie wiedzy na temat sposobu wdrażania i aktualnego stanu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, a także uzyskanie informacji zwrotnej (m.in. na temat oczekiwań i potrzeb komunikacyjnych potencjalnych beneficjentów, sposobu prowadzenia konkursów, czy wdrażania projektów). W ten sposób zapewniona zostanie transparentność realizacji różnych etapów realizacji Strategii. Działania komunikacyjne będą mieć charakter ustawiczny, a więc będą realizowane przez cały okres realizacji LSR. Zaplanowano partycypacyjny model komunikacji, polegający na włączeniu przedstawicieli różnych środowisk, grup społecznych i sektorów: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, lokalnych liderów, reprezentantów grup nieformalnych, czy wreszcie niezaangażowanych społecznie mieszkańców obszaru LGD. Założono również, że działania komunikacyjne wspierać realizację założonych celów Strategii, a także będą funkcjonalnie powiązane z procesem budowania marki lokalnej obszaru LGD, a także monitoringiem i ewaluacją LSR. Tworzenie marki lokalnej uwzględniac będzie pewne elementy związane z jakością komunikacji społecznej, tworzeniem warunków rozwoju kapitału społecznego, a także wzmocnieniem kultury współpracy i partnerstwa oraz budowaniem pozytywnych relacji międzyludzkich.

Zaprojektowany przez Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” plan komunikacji (Załącznik nr 5 do Strategii) opracowany został na podstawie uwag i propozycji zgłaszanych podczas konsultacji społecznych, a także wyników ewaluacji dokonanej po okresie realizacji poprzedniej LSR.

X. ZINTEGROWANIE

Lokalna Strategia Rozwoju stanowi zintegrowany dokument strategiczny dla obszaru Lokalnej Grupy Działania. Jej charakter opiera się na wykorzystaniu lokalnego, zastanego potencjału terytorium, istniejących i generowanych zasobów oraz wartości niematerialnych przypisanych danemu obszarowi. Założeniem tworzenia LSR było możliwie największe, wieloaspektowe i wielowymiarowe zintegrowanie jej interwencji w wielu aspektach m.in.:

1. Ułatwienie łączenia różnych sektorowych i dziedzinowych interwencji tak, by efekt synergii był jak największy (integracja pozioma) np. sieciowanie producentów, przetwórców, dostawców.
2. Koordynacja działań podejmowanych przez podmioty na różnych szczeblach zarządzania (integracja pionowa) np. skrócenie łańcuchów dostaw.
3. Powiązanie obszarów o większych problemach z obszarami tzw. szans np. obszary wiejskie i rynek zbytu w miastach.
4. Umieszczenie szeregu problemów, tematów istotnych dla społeczności w szerszym kontekście rozwojowym.

Stworzone cele i przypisane do nich przedsięwzięcia zostały uwarunkowane przez zintegrowane podejście do strategii w zakresie różnorodności i wzajemnego uzupełniania się ich obszarów tematycznych, realizatorów i adresatów.

10.1 Zintegrowanie na poziomie gmin

Założenia LSR wpisują się w zasoby, potrzeby i możliwości każdej z gmin należących do Lokalnej Grupy Działania. Na etapie przygotowania Strategii wnikliwie przeanalizowano dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju w obszarach: edukacji, polityki społecznej, ochrony zdrowia, w tym strategii rozwoju gmin – członków Grupy. Pomimo znacznego zróżnicowania w charakterze, celach i specyfice dokumentów, założenia LSR odpowiadają lokalnym warunkom wszystkich samorządów. Ponadto narzędzia badawcze wykorzystane w trakcie prowadzenia badań na potrzeby LSR uwzględniały konieczność zintegrowania prowadzonych działań celem osiągnięcia możliwie najbardziej kompletnych efektów. Spotkania konsultacyjne i badania na terenie każdego z samorządów zostały skonfrontowane z między samorządowymi grupami fokusowymi, do których zaproszono przedstawicieli różnych sektorów, zamieszkałych i prowadzących działalność na obszarze wszystkich gmin LGD. Taki dwupłaszczyznowy model umożliwił wysoce skuteczną weryfikację wyników badań. Wspomniany charakter badań przynosi również zintegrowany charakter prowadzonej analizy SWOT, będącym punktem wyjściowym założeń strategii.

10.2 Zintegrowanie na poziomie województwa

Przekrojowy charakter LGD oraz jej stosunkowo duża powierzchnia niewątpliwie wpływają na różnorodność gmin – członków, ich mieszkańców, organizacji czy przedsiębiorców prowadzących działalności na ich terenie. Fakt, że obszar Lokalnej Grupy nie ogranicza się do jednego powiatu stanowi wartość dodaną LSR w aspekcie wojewódzkim. Tworząc założenia Lokalnej Strategii szczególnie zadbano o uwzględnienie wyjątkowego charakteru powiatów na terenie których leży LGD, a także wyjątkowego położenia geograficznego na mapie województwa.

W strategii uwzględniono w szczególności wyznaczane przez Samorząd Województwa cele rozwojowe oraz istotne potrzeby obszaru Mazowsza. Filtrem dla absorbowania tych założeń były zbadane i zaopiniowane uwarunkowania na poziomie gmin - członków grupy. Szczególnie dużo uwagi poświęcono zintegrowaniu LSR ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030, będącą owocem doświadczeń Samorządu w realizacji strategii do 2020 r., uchwalonej w 2006r. Całość LSR znajduje odzwierciedlenie w wizji autorów Strategii WM „MAZOWSZE TO REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE, KONKURENCYJNY, INNOWACYJNY Z WYSOKIM WZROSTEM GOSPODARCZYM I BARDZO DOBRZYMI WARUNKAMI ŻYCIA JEGO MIESZKANCÓW”.

Cele LSR pokrywają się również z celami Strategii WM:

- 1. Przemysł i produkcja:** Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym.
- 2. Gospodarka:** Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii.
- 3. Przestrzeń i transport:** Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego.
- 4. Społeczeństwo:** Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.
- 5. Kultura i dziedzictwo:** Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia

Strategia koresponduje również z przedstawianą przez Marszałka Województwa 6 maja 2015r. Wizją Mazowsza do 2030 r. Szczególnie uwzględnia przedstawione aspekty gospodarcze i społeczne.

10.3 Zintegrowanie w aspekcie tematyki celów i przedsięwzięć oraz ich realizatorów

Przedstawione cele oraz przypisane im przedsięwzięcia stanowią wynik kilkumiesięcznych badań i prac badawczych, wieloetapowych konsultacji oraz uzgodnień. Wymusza to ich zintegrowanie zarówno na poziomie wewnętrznym oraz zewnętrznym. Skomponowane 3 cele i 10 przypisanych im przedsięwzięć mają interdyscyplinarny, możliwie najbardziej komplementarny charakter, odpowiadający uwarunkowaniom lokalnym. Dla zapewnienia równego dostępu oraz przejrzystości realizowanych działań uniknięto tworzenia celów i przedsięwzięć wysoce specyficznych, ograniczających grupę potencjalnych beneficjentów do jednej grupy.

W ten sposób CEL 1 „Poprawa dostępności miejsc pracy na obszarze LSR” nie ogranicza katalogu potencjalnych realizatorów przedsięwzięć wyłącznie do podmiotów gospodarczych, dopuszczając także organizacje pozarządowe. CEL 2 „Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru LSR” integruje wszystkie 3 sektory, uwzględniając ich różnorodność, specyficzne kompetencje i oferowane zasoby. W tym celu szczególnie podnoszona jest waga trójsektorowej współpracy, a także rola organizacji pozarządowych i biznesu w realizacji działań w obszarze turystyki. CEL 3 „Rozwój potencjału społecznego oferty kulturalnej i zachowanie dziedzictwa lokalnego na obszarze LSR” również dotyczy 3 sektorów, podnosi rolę JST w zachowaniu dziedzictwa kulturowego terenu oraz regionu.

Wyjątkowe znaczenie dla zintegrowania Strategii i jej założeń mają lokalne kryteria wyboru. Większość z nich ma służyć wspieraniu zintegrowania na poziomie: partnerstwa (promowanie przedsięwzięć partnerskich), terytorium (wysoko oceniane przedsięwzięcia obejmujące swoim zasięgiem wiele gmin), międzysektorowości (premiowana współpraca co najmniej 2 sektorów), zintegrowania wolnego rynku i podmiotów ekonomii społecznej, wykorzystania lokalnych zasobów, w tym tych powstałych ze wsparciem środków LEADER 2007-2013.

Wieloaspektowy, wielowymiarowy i zintegrowany charakter LSR jest owocem różnorodności charakteru i zasobów jej gmin – członków. Niewątpliwie stanowi wielką wartość, która będzie mierzalna dopiero na etapie ewaluacji realizacji Strategii.

DOKUMENT STRATEGICZNY	ZAKRES ZGODNOŚCI
POZIOM KRAJOWY	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	Podejście LEADER (instrument RLKS) realizuje cel szczegółowy 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” poprzez wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. LSR wykazuje spójność ze wskazanym celem szczegółowym poprzez następujące przedsięwzięcia: tworzenie nowych przedsiębiorstw; rozwój działalności istniejących firm, tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego; renowacja i modernizacja obiektów zabytkowych; budowa, przebudowa oraz modernizacja infrastruktury rekreacyjnej; promocja obszaru, w tym promowanie produktów i usług lokalnych.
POZIOM REGIONALNY	
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego	Niezwykle istotnym aspektem zintegrowania LSR jest wsparcie oferowane przez RPO Województwa Mazowieckiego, jego zakres, intensywność i obszary interwencji. Konstruując Strategię, mając równocześnie w poszanowaniu lokalne potrzeby i zasoby starano się zapewnić komplementarność wsparcia z założeniami RPO. Szczególnie ważne są w tym zakresie osie priorytetowe współfinansowane ze środków EFS i ich cele: Oś Priorytetowa VIII – Rozwój rynku pracy. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako zagrożone na rynku pracy. Cel szczegółowy 2: Powrót do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3. Oś Priorytetowa IX – Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem. Cel szczegółowy 1: Zwiększenie szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa. Cel szczegółowy 2: Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności usług środowiskowych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Cel szczegółowy 4: Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej i zakresu realizowanych przez nie działań. Oś Priorytetowa X - Edukacja dla rozwoju regionu. Cel szczegółowy 1: Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

	Cel szczegółowy 2: Wzrost dostępności do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej. Cel szczegółowy 3: Wsparcie osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie przez nabywanie i/lub podwyższanie kompetencji. Cel szczegółowy 4: Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego. Wymienione cele znajdują pokrycie w zaprezentowanych celach LSR.
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020	Wśród celów SR Województwa Mazowieckiego znalazły się: Rozwój kapitału społecznego, Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu, Aktywizacja i modernizacja obszarów poza metropolitarnych, Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu. Cele te są spójne z LSR.
POZIOM LOKALNY	
Strategia Rozwoju Powiatu Warszawskiego Zachodniego na lata 2016-2020	Zgodność z zakresie celów: Usługi społeczne wysokiej jakości, Zagospodarowanie przestrzenne i ochrona środowiska oraz Warunki do rozwijania przedsiębiorczości oraz lokowania inwestycji, zwłaszcza w obszarach innowacyjnych.
Strategia Rozwoju Powiatu Nowodworskiego na lata 2015-2030	Zgodność z zakresie celów: Wykorzystanie potencjału kulturowego dla rozwoju Powiatu, Integracja społeczna, Wspieranie i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, Aktywizacja zawodowa osób niepracujących i poszukujących pracy, w szczególności długotrwale wykluczonych z rynku pracy oraz wcześniej niepracujących.
Strategia Rozwoju Gminy Blonie 2014-2020	Zgodność z zakresie celów: Kultura, sport i turystyka, Wsparcie osób bezrobotnych.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Czosnów do 2020 roku	Zgodność w zakresie celów: Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, Rozwój turystyki i rekreacji, Rozwój infrastruktury społecznej oraz integracja i aktywizacja mieszkańców, Ochrona zasobów i poprawa stanu środowiska przyrodniczego.
Strategia Rozwoju Gminy Izabelin do 2020 roku	Zgodność w zakresie celów: Zachowane walory przyrodnicze i środowiskowe, Rozwinięta infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i usługowa, Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu.
Strategia Rozwoju Gminy Kampinos do 2020 roku	Zgodność w zakresie celów: Uczynienie z turystyki i rekreacji głównej osi rozwoju gminy, Planowy i szybki rozwój przedsiębiorczości dla kreowania miejsc pracy i dochodów gminy.
Plan Odnowy Miejscowości Leoncin w Gminie Leoncin na lata 2010-2017	Zgodność z celem Poprawa warunków życia i bezpieczeństwa Mieszkańców Leoncina oraz wzrost atrakcyjności miejscowości.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Stare Babice do roku 2020	Zgodność z zakresie celów: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw oraz rozwój bazy sportowo, rekreacyjnej i edukacyjnej.

XI. MONITORING I EWALUACJA

Plan ewaluacji

Celem ewaluacji jest dostarczenie bieżących informacji na temat stanu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, a więc ocena rzeczywistych efektów działań podejmowanych w ramach Strategii. Badania ewaluacyjne prowadzone będą na wstępnym etapie realizacji LSR (ewaluacja ex-ante), w trakcie jej realizacji (ewaluacja on-going) oraz po jej zakończeniu (ewaluacja ex-post). Działania ewaluacyjne będą mieć charakter ustawiczny, a więc będą realizowane przez cały okres realizacji LSR. Wyniki ewaluacji zostaną wykorzystane do wprowadzenia niezbędnych korekt w procesie wdrażania LSR. Zaplanowano partycypacyjny model ewaluacji, polegający na włączeniu przedstawicieli różnych środowisk, grup społecznych i sektorów: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, lokalnych liderów, reprezentantów grup nieformalnych, czy wreszcie niezaangażowanych społecznie mieszkańców obszaru LGD. Założono również, że badania ewaluacyjne będą funkcjonalnie powiązane z procesem budowania marki lokalnej obszaru LGD, a także monitoringiem i działaniami z zakresu komunikacji społecznej LSR.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące procesu monitoringu i ewaluacji zawarte zostały w Załączniku nr 2 do Strategii.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Projekty strategii, jako dokumentów, których realizacja może potencjalnie znacząco wpływać na środowisko, mogą wymagać, na etapie projektowania, poddania ich treści strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Przedmiotowe przepisy uzależniają jednakże konieczność przeprowadzenia takiej oceny od indywidualnej zawartości dokumentu oraz zewnętrznych uwarunkowań jego realizacji. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt strategii do tego typu oceny jest stwierdzone ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją zaplanowanych w nim przedsięwzięć.

12.1 Wniosek do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Na podstawie art. 48 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.), Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” zwróciło się z dniem **30 października 2015 r. (znak pisma LGD.201.2015)** do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie z prośbą o uzgodnienie odstąpienia od **przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** do projektu tworzonej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014-2020 dla obszaru LGD „Między Wisłą a Kampinosem”.

W załączniku do złożonego wniosku przedstawiono główne założenia Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014-2020 obejmującej tereny gmin: Czosnów, Leoncin, Łomianki, Leszno, Kampinos, Błonie, Stare Babice, Izabelin, Ożarów Mazowiecki w okresie programowania 2014-2020 oraz analizę jego zapisów pod kątem zapisów art. 48 w/w ustawy. W analizie tej opisano min.:

1. stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć,
2. powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,
3. przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska,
4. powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska.

12.1.1 Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie

W odpowiedzi na przedstawiony wniosek, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie, w piśmie nr WOOŚ-I.410.839.2015.DC z dnia 27 listopada 2015 roku uznał, iż przedstawione główne założenia Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014-2020 dla obszaru LGD „Między Wisłą a Kampinosem” nie wymagają konieczności przeprowadzenia odrębnej procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju.

12.2 Wniosek do Państwowej Wojewódzkiej Inspektoratu Sanitarnej w Warszawie

Na podstawie art. 48 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.), Stowarzyszenie „Między Wisłą a Kampinosem” zwróciło się z dniem **3 grudnia 2015 r. (znak pisma LGD.212.2015)** do Państwowej Wojewódzkiej Inspektoratu Sanitarnej w Warszawie z prośbą o uzgodnienie odstąpienia od **przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** do projektu tworzonej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014-2020 dla obszaru LGD „Między Wisłą a Kampinosem”.

W załączniku do złożonego wniosku przedstawiono główne założenia Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014-2020 obejmującej tereny gmin: Czosnów, Leoncin, Łomianki, Leszno, Kampinos, Błonie, Stare Babice, Izabelin, Ożarów Mazowiecki w okresie programowania 2014-2020 oraz analizę jego zapisów pod kątem zapisów art. 48 w/w ustawy. W analizie tej opisano min.:

1. stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć,
2. powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,
3. przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska,
4. powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska.

Procedura aktualizacji LSR - Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020

Dopuszcza się możliwość aktualizacji LSR, w związku z następującymi przyczynami:

1. Zmiana uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LGD.
2. Zmiana przepisów prawa.
3. Problemami związanymi z oceną wniosków, wynikających z przyjętych kryteriów oceny, zgłaszanymi przez członków Rady LGD.
4. Problemami z osiągnięciem wskaźników.

Procedurę uchwalenia i zmiany LSR przyjmuje Walne Zebranie Członków w formie uchwały. Z wnioskiem o aktualizację LSR wystąpić może:

1. Rada
2. Zarząd
3. Komisja Rewizyjna.

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, Walne Zebranie Członków upoważnia Zarząd do aktualizacji LSR. Zarząd zgłasza propozycję aktualizacji LSR do Samorządu Województwa Mazowieckiego. Zmieniona LSR obowiązuje po otrzymaniu pisemnej akceptacji Samorządu Województwa. Każda aktualizacja LSR konsultowana będzie z lokalną społecznością przy zastosowaniu co najmniej dwóch metod.

Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu LSR - Załącznik nr 2 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020

I. Kryteria ewaluacyjne

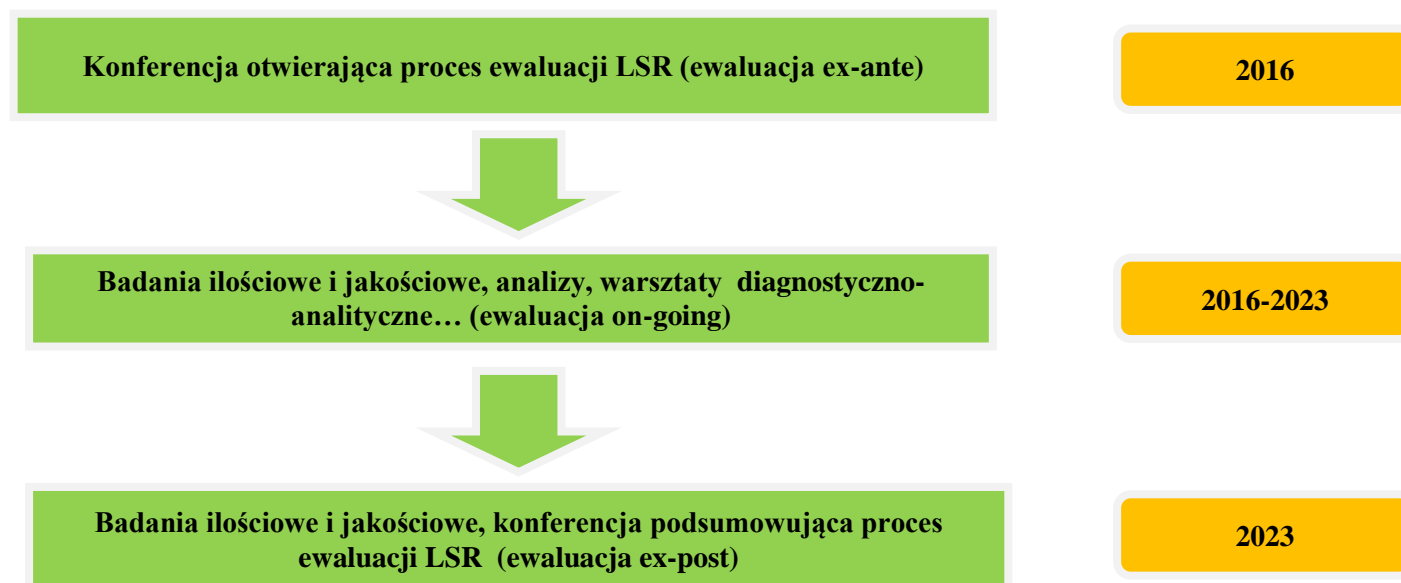
Ewaluacja LSR zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria:

1. **Adekwatność/trafność** – rozumiana jako ocena sposobu doboru zastosowanych instrumentów pod kątem realizacji celów LSR (głównego i szczegółowych), a także ocena związku między zdefiniowanymi w celami a **realnymi potrzebami**, które mają zostać rozwiązane dzięki interwencji publicznej,
2. **Użyteczność** - rozumiana jako ocena stopnia dostosowania działań w ramach LSR do potrzeb odbiorców (czy przedsięwzięcia te odpowiadają realnym potrzebom grupy docelowej),
3. **Efektywność** - rozumiana jako relacja poniesionych nakładów do uzyskanych efektów (czy LSR przynosi pożądane efekty przy zakładanych kosztach, czy koszty te nie mogłyby być niższe, dając porównywalne efekty?),

4. **Skuteczność** – rozumiana jako stopień realizacji założonych celów (według 3 przedsięwzięć założonych w LSR, a także przypisanych do nich celów głównych i szczegółowych),
5. **Oddziaływanie/wpływ** – rozumiane jako ocena związku między podejmowanymi działaniami a osiągnięciem celów założonych w LSR (w tym oddziaływania LSR w szerszym ujęciu, tj. w odniesieniu do lokalnych społeczności),
6. **Trwałość efektów** – rozumiana jako ocena, w jakim stopniu uzyskane rezultaty będą widoczne w dłuższej perspektywie czasowej (czy jest prawdopodobne ich funkcjonowanie po zakończeniu finansowania, od czego zależy trwałość uzyskanych efektów – czynniki sprzyjające i niesprzyjające trwałości),
7. **Spójność zarządzania** – rozumiana jako ocena sposobu zarządzania LGD, w tym struktury organizacyjnej, komunikacji wewnętrznej, sposobu podejmowania decyzji, współpracy między partnerami itp.,
8. **Wartość dodana** – rozumiana jako wystąpienie innych niż założone efektów wynikających z realizacji LSR (pozytywnych lub negatywnych).

Ewaluacja będzie realizowana przez cały okres wdrażania LSR, z wykorzystaniem różnych instrumentów. Przedsięwzięcia te realizowane będą w sposób etapowy. Zarys głównych etapów procesu zobrazowany został na poniższym schemacie.

II. Schemat ewaluacji LSR

Ewaluacja zostanie zrealizowana w formie **cyklu badawczego**, polegającego na zastosowaniu **różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych** (ilościowych i jakościowych), zgodnie z zasadą **triangulacji metodologicznej**. Takie podejście pozwoli na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy i, w konsekwencji, przyczyni się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji z badań. Ewaluacja skupi się na analizie sposobu realizacji LSR (ze względu na wyodrębnione wyżej kryteria ewaluacyjne), ze szczególnym uwzględnieniem uzyskiwanych efektów, co w przyszłości pozwoli na ich korektę i dostosowanie do potrzeb potencjalnych odbiorców.

III. Sposób pomiaru

Badania ilościowe pozwolą na uzyskanie „twardych” danych, które posłużą do opisu sposobu realizacji LSR za pomocą liczb, procentów i wskaźników. **Badania jakościowe** zostaną przeprowadzone przy użyciu „miękkich”, „rozumiejących” metod.

Sposób przeprowadzenia badania będzie mieć wymiar partycypacyjny. Oznacza to, że badacze nie będą wyłącznie zewnętrznymi obserwatorami. Partycypacyjność tę należy rozumieć jako otwartość badań na dyskusję z badanymi oraz wypracowanie wspólnych konkluzji.

IV. Elementy podlegające pomiarowi

Celem ewaluacji będzie kompleksowa **ocena efektywności działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Między Wisłą a Kampinosem” oraz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014 – 2020**. Raporty z ewaluacji zawierać będą informacje o stopniu realizacji LSR, ocenę przyjętych wskaźników w odniesieniu do celów i operacji, ocenę zakresu osiągniętych celów ogólnych i szczegółowych. Dodatkowo celem badania będzie identyfikacja działań podjętych przez LGD w zakresie zagwarantowania jakości i efektywności wdrażania LSR. Zakres badania ewaluacyjnego obejmie analizę stopnia realizacji LSR, ocenę efektywności funkcjonowania LGD,

a także wpływu działalności LGD i wdrażania LSR na rozwój lokalny. Badania empiryczne obejmą następujące grupy respondentów: Radę, Zarząd i pracowników Biura LGD, beneficjentów i podmioty współpracujące z LGD, mieszkańców badanego obszaru, przedstawicieli instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i lokalnych przedsiębiorców. Zakładamy również, że **badania zostaną zrealizowane we wszystkich 9 gminach, należących do obszaru LGD**. Ewaluacja obejmie ocenę wszystkich wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, założonych w LSR. Dane na temat realizacji wskaźników produktu i rezultatu pozyskiwane będą głównie na podstawie danych gromadzonych przez LDG, a także od beneficjentów operacji realizowanych w ramach LSR. Parametry obrazujące wartość wskaźników oddziaływania będą efektem analizy danych gromadzonych przez instytucje statystyki publicznej, a także pomiarów realizowanych przez podmioty zewnętrzne.

V. Okresy pomiaru

Zasadniczym elementem procesu ewaluacji będzie realizacja badań ilościowych roku 2023, które dostarczą wiedzy na temat zmiany społecznej na obszarze LGD, związanych z realizacją Strategii. LGD przeprowadziło analogiczne badania w roku 2014 i posiada zestaw wskaźników bazowych, dzięki czemu możliwe będzie prześledzenie dynamiki zmian w latach 2014-2023. Z tego powodu planowana jest realizacja badania opartego na podobnych założeniach, jak w roku 2014 (Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne, losowo-kwotowa próba 1000 mieszkańców obszaru LGD w wieku 15+, odzwierciedlająca rozkład podstawowych parametrów społeczno-demograficznych: płci, wieku i miejsca zamieszkania). W ten sposób zagwarantowana zostanie pełna porównywalność danych z dwóch fal pomiaru (tzn. z roku 2014 i 2023). Zakłada się również, że badania ilościowe zostaną uzupełnione o analizę danych zastanych (desk research) oraz komponent jakościowy (IDI, FGI...).

VI. Podstawowe zagadnienia analizy ewaluacyjnej

1. Stan realizacji celów ogólnych i szczegółowych LSR - określenie poziomu osiągniętych wskaźników (poziom bazowy/początkowy; poziom końcowy) z uwzględnieniem specyfikacji obszaru, a także z podziałem na wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania (zgodnie z założeniami przyjętymi w LSR).
2. Stan realizacji poszczególnych przedsięwzięć, ocena zgodności zrealizowanych przedsięwzięć z założeniami LSR - z podziałem na realizowane przedsięwzięcia.
3. Analiza problemów (np. sytuacji kryzysowych) napotkanych w trakcie zarządzania LSR, identyfikacja przyczyn ich występowania, ocena sposobów ich rozwiązywania, a także przyjętych procedur/systemu postępowania w takich przypadkach (np. mechanizmy wczesnego ostrzegania, zarządzanie kryzysowe).
4. Ocena efektywności funkcjonowania LGD jako organizacji odpowiedzialnej za wdrażanie LSR oraz ocena w kontekście funkcjonowania LGD jako partnerstwa z uwzględnieniem zmian proceduralnych wprowadzanych w trakcie wdrażania (dynamika zmian proceduralnych i jej wpływ na funkcjonowanie partnerstwa).
5. Ocena wpływu działalności LGD oraz wdrażania LSR na poziom rozwoju obszarów wiejskich, odniesienie się do potrzeb społecznych i rozkładu dystrybucji środków pomocowych i działań aktywizacyjnych.
6. Rekomendacje dotyczące korelacji opisanej w strategii analizy SWOT z efektywnością wdrażania strategii i jej celowością.
7. Poziom zainteresowania podmiotów lokalnych podejmowanych działań w ramach zdefiniowanych przedsięwzięć oraz opinia w środowisku lokalnym na temat działalności i funkcjonowania LGD, rozpoznawalność marki LGD, ocena pracy Biura LGD.
8. Kapitał społeczny i ocena jakości życia (diagnoza lokalna), poziom budowania zaufania wśród społeczności lokalnej oraz wpływu na poprawę jakości życia mieszkańców.
9. Promocja i komunikacja społeczna LSR, analiza sposobów komunikowania się z opinia publiczną obszaru LGD, a także sposobów uzyskiwania informacji zwrotnej.
10. Szeroko rozumiana ocena sposobu organizacji LGD: struktura organizacyjna, sposób zarządzania, klimat organizacyjny, atmosfera pracy, relacje między partnerami, sposoby podejmowania decyzji, poziom zadowolenia z pracy, komunikacja wewnętrzna itp.
11. Historia partnerstwa, określenie jej najważniejszych etapów i momentów krytycznych/punktów zwrotnych, „innowacyjność” etapów, wzajemne relacje, współpraca w każdym z etapów, oddziaływanie partnerstwa na szerszy społeczny/polityczny kontekst w każdym z etapów (tzw. oś zmiany).
12. Określenie przykładów skutecznych i nieskutecznych działań (dobrych i złych praktyk), a także kluczowych czynników sukcesu/porażki.
13. Plany na przyszłość, wizja partnerstwa za 2-3 lata i za 10 lat, zestaw cech „partnerstwa idealnego”, LGD na tle „partnerstwa idealnego”.
14. Wartość dodana - występowanie innych, wcześniej nieplanowanych efektów, związanych z wdrażaniem LSR (pozytywnych lub negatywnych).

VII. Metody ewaluacji

W ramach procesu ewaluacji zakłada się wykorzystanie m.in. następujących metod i technik badawczych:

1. Analiza danych zastanych (desk research) – dane gromadzone przez LGD, pochodzące od beneficjentów operacji realizowanych w ramach Strategii, dane GUS, PKW, Statystyczne Vademecum Samorządowca.
2. Ankiety ewaluacyjne (np. podczas konferencji, warsztatów, spotkań...).
3. Warsztaty diagnozująco-analityczne.
4. Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI).
5. Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI).
6. Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne (CATI).
7. Komputerowo Wspomagane Wywiady Internetowe (CAWI).
8. Studia przypadków.

Elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ewaluacji

Elementy podlegające ewaluacji	Czas dokonywania pomiaru	Okres pomiaru	Sposób dokonywania pomiaru	Źródła danych i metody ich zbierania
Wykonywanie zadań przez pracowników biura LGD	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Ekspert zewnętrzny lub Zarząd. Planowane metody: ankieta, zogniskowane wywiady grupowe	Opinia Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej Ankieta Karty doradztwa
Wykonywanie obowiązków przez członków Zarządu	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Ekspert zewnętrzny lub pracownicy biura. Planowane metody: ankieta, zogniskowane wywiady grupowe	Listy obecności oraz protokoły z posiedzeń, Opinie Komisji Rewizyjnej
Wykonywanie obowiązków przez członków Rady	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Ekspert zewnętrzny lub pracownicy biura. Planowane metody: ankieta, zogniskowane wywiady grupowe	Listy obecności oraz protokoły z posiedzeń, Opinie Komisji Rewizyjnej, Karty oceny
Realizacja LSR w tym celów, przedsięwzięć oraz postępu realizacji w osiągnięciu wskaźników	III kwartał 2017 IV kwartał 2018 IV kwartał 2021 III kwartał 2023	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Pracownicy biura lub Ekspert zewnętrzny, Planowane metody: analiza danych zastanych, ankiety ewaluacyjne	Wykaz podpisanych umów, Wykaz rozliczonych projektów, Ankiety monitorujące
Realizacja harmonogramu naborów	III kwartał 2017 IV kwartał 2018 IV kwartał 2021 III kwartał 2023	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Pracownicy biura przeprowadzą analizę danych, sporządzą notatkę służbową	Informacja o naborach

Elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające monitorowaniu

Elementy podlegające monitorowaniu	Czas dokonywania pomiaru	Okres pomiaru	Sposób dokonywania pomiaru	Źródła danych i metody ich zbierania
Szkolenia i doradztwo	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Pracownicy biura przeprowadzą analizę danych, sporządzą notatkę służbową	Listy obecności Karty doradcze
Zainteresowanie działalnością LGD/ rozpoznawalność LGD	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Pracownicy biura przeprowadzą analizę danych, sporządzą notatkę służbową	Licznik odwiedzin strony internetowej, Raporty aktywności na portalach społecznościowych, Notatki ze spotkań aktywizacyjnych
Realizacja LSR oraz budżetu LGD	IV kwartał 2016 IV kwartał 2019 III kwartał 2022	Dynamika zmian w latach 2016-2023	Pracownicy biura przeprowadzą analizę danych, sporządzą notatkę służbową	Matryca celów LSR zestawienie zawartych i wypłaconych umów, informacje z naborów, ankieta monitorująca

Plan działania - Załącznik nr 3 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020

CEL OGÓLNY NR 1 Rozwój gospodarczy obszaru LSR w oparciu o lokalne zasoby	LATA	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/ zakończenie Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Planowanie wsparcie w PLN	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1 Poprawa dostępności miejsc pracy na obszarze LSR													
Przedsięwzięcie 1.1.1 Stymulowanie powstawania nowych przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną dla nowopowstających przedsiębiorstw.	Liczba wspartych nowopowstałych przedsiębiorstw.	19 szt.	50%	1 900 000	14 szt.	88%	1 400 000	5 szt.	100%	500 000	38 szt.	3 800 000	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2 Stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw na obszarze LSR przez pomoc inwestycyjną.	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.	5 szt.	50%	1 000 000	3 szt.	80%	600 000	2 szt.	100%	400 000	10 szt.	2 000 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				2 900 000			2 000 000			900 000		5 800 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2 Rozwój lokalnych rynków żywności													
Przedsięwzięcie 1.2.1 Wsparcie tworzenia i rozwoju inkubatorów, przetwórstwa lokalnego.	Liczba utworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego na obszarze LSR.	0 szt.	0%	0	0 szt.	0%	0	1 szt.	100%	500 000	1 szt.	500 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				0			0			500 000		500 000	
RAZEM CEL OGÓLNY NR 1				2 900 000			2 000 000			1 400 000		6 300 000	

CEL OGÓLNY NR 2 Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru LSR	LATA	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/ zakończenie Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Planowanie wsparcie w PLN	
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1 Poprawa dostępności ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR													
Przedsięwzięcie 2.1.1 Wsparcie budowy lub modernizacji ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.	9 szt.	60%	1 200 000	4 szt.	87%	540 000	2 szt.	100%	260 000	15 szt.	2 000 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.1				1 200 000			540 000			260 000		2 000 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2 Podniesienie poziomu wiedzy o atrakcjach turystycznych i ofercie rekreacyjnej obszaru LSR mieszkańców i turystów

Przedsięwzięcie 2.2.1 Wsparcie kampanii informacyjno-promocyjnych.	Liczba przeprowadzonych kampanii.	9 szt.	50%	450 000	6 szt.	83%	300 000	3 szt.	100%	150 000	18 szt.	900 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.2				450 000			300 000			150 000		900 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 2.3 Zwiększenie zainteresowania turystyką i rekreacją mieszkańców obszaru LSR i turystów

Przedsięwzięcie 2.3.1 Wsparcie operacji wykorzystujących innowacyjne narzędzia w zakresie promocji potencjału turystycznego, przyrodniczego, kulturowego.	Liczba wykorzystanych narzędzi innowacyjnych.	6 szt.	60%	300 000	0 szt.	60%	0	4 szt.	100%	200 000	10 szt.	500 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.3				300 000			0			200 000		500 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 2.4 Wypracowanie marki lokalnej i strategii jej promocji

Przedsięwzięcie 2.4.1 Organizacja przedsięwzięć wspierających tworzenie marki lokalnej i strategii jej promocji.	Liczba wydarzeń.	7 szt.	58%	502 000	3 szt.	83%	150 000	2 szt.	100%	100 000	12 szt.	752 000	Realizacja LSR Projekty własne Projekty współpracy
Razem cel szczegółowy 2.4				502 000			150 000			100 000		752 000	
RAZEM CEL OGÓLNY NR 2				2 452 000			990 000			710 000		4 152 000	

CEL OGÓLNY NR 3 Rozwój potencjału społecznego oferty kulturalnej i zachowanie dziedzictwa lokalnego na obszarze LSR	LATA	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/ zakończenie Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Planowanie wsparcie w PLN	
CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1 Budowanie i rozwój potencjału społecznego mieszkańców obszaru LSR													
Przedsięwzięcie 3.1.1 Wsparcie inicjatyw społecznych mających na celu integrację społeczności lokalnej i/lub organizacji pozarządowych z obszaru LSR.	Liczba inicjatyw w ramach LSR.	9 szt.	50%	450 000	6 szt.	83%	300 000	3 szt.	100%	150 000	18 szt.	900 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.1				450 000			300 000			150 000		900 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 3.2 Poprawa dostępności oferty kulturalnej na obszarze LSR

Przedsięwzięcie 3.2.1 Wsparcie podmiotów działających w sferze kultury na obszarze LSR poprzez dofinansowanie zakupu wyposażenia i organizacji wydarzeń kulturalnych.	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury i organizację wydarzeń kulturalnych w ramach LSR.	14 szt.	70 %	700 000	4 szt.	90%	200 000	2 szt.	100%	100 000	20 szt.	1 000 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.2				700 000			200 000			100 000		1 000 000	

CEL SZCZEGÓŁOWY 3.3 Zachowanie dziedzictwa kulturowego obszaru LGD

Przedsięwzięcie 3.3.1 Wsparcie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze LSR przez kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych.	Liczba operacji obejmujących kultywowanie zwyczajów, renowację i ochronę obiektów zabytkowych.	5 szt.	50%	250 000	3 szt.	80%	150 000	2 szt.	100%	100 000	10 szt.	500 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.3				250 000			150 000			100 000		500 000	
RAZEM CEL OGÓLNY NR 3						1 400 000				350 000		2 400 000	
RAZEM LSR						6 752 000				2 460 000		12 852 000	

*Budżet LSR – Załącznik nr 4
do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020*

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (PLN)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	12 600 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	252 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 100 000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	285 000,00
Razem	15 237 000,00

PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020				
	Wkład EFRROW (PLN)	Budżet państwa (PLN)	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych (PLN)	RAZEM (PLN)
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	6 363 000,00	3 637 000,00		10 000 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 654 380,00		945 620,00	2 600 000,00
RAZEM (PLN)	8 017 380,00	3 637 000,00	945 620,00	12 600 000,00

Plan komunikacji - Załącznik nr 5 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Środki przekazu	Wskaźniki	Planowane efekty
II połowa 2016 roku	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR na lata 2014-2020	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, w szczególności przedstawiciele grup defaworyzowanych	– konferencja inauguracyjna – zorganizowanie spotkań informacyjnych w każdej z gmin członkowskich – rozsyłanie informacji pocztą elektroniczną – informacje na stronach internetowych LGD i gmin członkowskich – informacje na portalach społecznościowych – informacja w lokalnej prasie – wywieszenie informacji w instytucjach w szczególności w Powiatowych Urzędach Pracy	– udział 50 osób w konferencji – zorganizowanie 9 spotkań informacyjnych – wysłanie 300 maili – opublikowanie co najmniej 4 artykułów w lokalnej prasie – dotarcie z kampania informacyjną na serwisie Facebook.com do co najmniej 10 000 osób.	– dotarcie do co najmniej 10 000 osób z informacjami o LSR – podniesienie poziomu wiedzy o LGD i LSR – zwiększenie ilości składanych wniosków – zwiększenie rozpoznawalności LGD „Między Wisłą a Kampinosem”
II połowa 2016 roku	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach oceny, interpretacji lokalnych kryteriów wyboru	Kampania informacyjna nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, w szczególności przedstawiciele grup	– rozsyłanie informacji pocztą elektroniczną – zorganizowanie spotkań informacyjnych – kampania w serwisie Facebook.com – wydanie Podręcznika Beneficjenta	– wysłanie co najmniej 300 maili – organizacja 9 spotkań informacyjnych – przeprowadzenie kampanii o zasięgu co najmniej 5 000 użytkowników – publikacja podręcznika Beneficjenta (nakład 10 000)	– dotarcie do co najmniej 5000 osób z informacją o zasadach oceny i wyboru – podniesienie poziomu wiedzy potencjalnych beneficjentów

Cały okres wdrażania LSR	Komunikacja dwustronna: przekazywania wiedzy społeczności lokalnej przez LGD, a także uzyskaniu informacji zwrotnej na temat potrzeb i ewentualnych deficytów komunikacyjnych .	Kampania partycypacyjna	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, w szczególności przedstawiciele grup defaworyzowanych, przedstawiciele JST	Cykl warsztatów diagnostyczno-analitycznych. Spotkania będą odbywać się w trzech grupach tematycznych, odpowiadających celom ogólnym Lokalnej Strategii Rozwoju (każda z grup będzie skupiać osoby zaangażowane w realizację danego celu). Podczas warsztatów równolegle realizowane będą działania związane z budową marki lokalnej obrazu LGD, a także monitoringiem i ewaluacją wdrażania LSR. Zakładany jest udział różnych środowisk, grup społecznych i sektorów	– Warsztaty będą cyklem spotkań, realizowanych nie rzadziej niż 1 raz na 6 miesięcy. Łącznie planowanych jest nie mniej niż 20 spotkań warsztatowych.	– włączenie społeczności lokalnej w proces wdrażania LSR – uzyskanie informacji zwrotnej – przeciwdziałanie kryzysom komunikacyjnym
Cały okres wdrażania LSR	Wspieranie beneficjentów w realizacji projektów	Informowanie na temat warunków i sposobów realizacji i rozliczania projektów	Potencjalni beneficjenci, projektodawcy	– Spotkania, szkolenia, doradztwo indywidualne – Dyżury w siedzibie LGD	– organizacja co najmniej 60 szkoleń – przyjęcie co najmniej 100 osób na konsultacjach indywidualnych	– podniesienie wiedzy beneficjentów – podniesienie jakości składanych wniosków

I połowa 2018 roku oraz I połowa 2023 roku	Zapewnienie wiedzy i akceptacji społecznej dla działań realizowanych w ramach LSR	Prezentacja projektów (dobrych praktyk) realizowanych i zrealizowanych	mieszkańcy obszaru LSR, lokalne media, liderzy środowiska lokalnego	- publikacja dobrych praktyk - konferencja - artykuły w lokalnej prasie - kampania na serwisie facebook.com - realizacja materiału przez lokalną telewizję internetową	- publikacja nt. dobrych praktyk (nakład 10 000) - udział w konferencji co najmniej 50 osób - cykl 10 artykułów w lokalnej prasie - kampania na portalu Facebook.com o zasięgu co najmniej 10 tysięcy użytkowników - produkcja 10 minutowego materiału filmowego i publikacja w telewizji internetowej	- dotarcie do co najmniej 10 tysięcy osób z informacją o zrealizowanych projektach